

ЯКОЮ БУДЕ ЗА НОВОГО КЕРІВНИЦТВА
ГЕНПРОКУРАТУРА

ЧИ ВІДБУДУТЬСЯ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ
ВЖЕ НАВЕСНІ 2011 РОКУ

ЧОМУ РЯДОВІ ФІСКАЛИ РАДІЮТЬ
ПОДАТКОВОМУ КОДЕКСУ

Тиждень

український www.ut.net.ua

ОЛІВ'Є РЕМО
ПРО СТОСУНКИ
ІНТЕЛЕКТУАЛІВ
І ВЛАДИ

№ 46 (159) 12-18 Листопада 2010 р.

НЕ ТА ХВОРІМА

На зміну
інтелектуалам-гідоністам
мають прийти незалежні
від влади і моди інтелектуали,
здатні реінтегрувати культуру
у свідомість суспільства,
переорієнтувати його
пріоритети
та відродити
атмосферу
солідарності

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

12-19 листопада чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

12 листопада, 18.00 – проєкт Книгарні «Є» та Французького культурного центру «Європейський досвід – Франція». Відкрита лекція Олів'є Ремо на тему «Антиномії космополітичного розуму».

13 листопада, 18.00 – проєкт Книгарні «Є» та Французького культурного центру «Європейський досвід – Франція». Зустріч із Флораном Ґенаром – генеральним секретарем «інтелектуальної лабораторії» «Республіка ідей» (La République des Idées) та головним редактором інтернет-журналу «Життя ідей» (La Vie des Idées).

15 листопада, 18.00 – Діана та Антон Клочко презентують український book trailer.

16 листопада, 18.00 – інтернет-видання «ЛітАкцент» святкує три роки! У межах заходу відбудеться презентація нової книжкової серії «Бібліотека «ЛітАкценту», монографії Наталі Кузякіної про Миколу Куліша «Траєкторії доль» та книги поезій переможця книжкового рейтингу «ЛітАкцент року-2009» Петра Мідянки «Луйтра в небо».

19 листопада, 18.00 – фотозвіт видавців після поїздки в Норвегію в межах проєкту «Українська література в європейському контексті».

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

12, 13 та 14 листопада, 17.00 – фестиваль «Дні документального кіно».

12 та 13 листопада, 09.00 – тренінг для ЗМІ «Підвищення ефективності діяльності та професійний розвиток журналіста з використанням нових комунікаційних технологій».

18 листопада, 18.00 – інтелектуально-мистецька гра «Шухляда. Художники». Братимуть участь: Ярослав Яновський, Тетяна Павлик, Микола Джичка, Славко Хоменко, Володимир Гривінський та Ярема Стецик.

◆ У Львові (пр-т Свободи, 7):

12 листопада, 18.00 – «Беззахисність людської душі»: творча зустріч із Галиною Пагутяк.

14 листопада, 13.00 – майстер-клас для дітей 6–12 років із малювання (за мотивами повісті-казки Астрід Ліндґрен «Пеппі Довгапанчоха») (проводить Галина Павлишин та інші молоді художники).

15 листопада, 18.00 – презентація книжок Деяна Айдачича «Футурослафія» та «Славістичні дослідження» (учасники зустрічі: Деян Айдачич, Алла Татаренко, Василь Габор).

16 листопада, 18.00 – презентація новинок видавництва «Каменярь».

18 листопада, 18.00 – проєкт «Багатомовне читання» (вчимося читати литовською) та Перекладацька школа.

19 листопада, 18.00 – чеське кіно: Nežná revoluce («Оксамитова революція»).

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

13 листопада 18.00 – акторське мистецтво. Фотопроєкти.

Проходять у межах культурно-просвітницької програми «Образи людського спілкування» Кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування». Модератор – Міла Лукашенко.

14 листопада, 13.00 – FRI-D-Club. Дискусійний клуб для тих, хто хоче покращити власну розмовну англійську.

15 листопада, 18.30 – презентація книги «Українські народні пісні з нотами». Упорядник – Григорій Ганзбург.

16 листопада, 18.00 – презентація часопису «Україна Модерна» №5. Перекладаючи культуру/ Культивуючи переклад.

17 листопада, 16.00 – кіноклуб ArtHouse.

18 листопада 18.30 – ФРІ-вечір «Нові медіа для студента: навіщо і як?». Модерує Євген Демченко, заступник голови Всеукраїнської ФРІ, магістрант кафедри Медіа-комунікацій ХНУ ім. В.Н. Каразіна.

19 листопада, 18.30 – презентація газети «Сільський вісник». 200-тисячний наклад! Модератор – Юрій Величко.

Інформаційний партнер

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Юрій Макаров
про різницю
між копами
та ментами

4

Фото тижня
День гніву

8

Влада мажорів
За рахунок депутатів-
мажоритарників ПР установила
контроль над більшістю областей

14

Вибори non-stop
Чому
Верховну Раду
переобиратимуть
вже в 2011-му

16

Лейб-прокурор президента
Посадивши в крісло генпрокурора
кума, президент намагається
посилити свою групу впливу на
протывагу двом найвпливовішим
на сьогодні – Фірташа й Ахметова

18

ВПРИТУЛ

Оксана
Пахльовська
про кару за
ГІдонізм

20

Nova vita філософії
Олів'є Ремо про філософію
здорового глузду, парадокси
космополітизму та взаємини
інтелектуалів і влади

24

Жити стане веселіше...
Зізнання податкового інспектора:
Податковий кодекс максимально
сприятиме наповненню
бюджету й кишень фіскалів

30

Політика забуття
«Синхронізація»
історії з Росією:
зв'язування
за власним
бажанням

32

Едвард
Лукас
про тягар
історії

34

Американці хочуть повернути
свою мрію
Республіканці перемагають
демократів, проте їм навряд
чи вдасться скористатися
своїм триумфом

40

Бельгієць йдуть
21–24 листопада в Києві працюватиме
делегатія бельгійської економічної місії.
Це буде тест для влади на готовність
впустити закордонний бізнес на
територію «своїх» олігархів

46

Гуцульський зрив
92 роки тому закарпатські гуцули створили
власний представницький орган, який
оголосив про прагнення приєднатися
до України. Однак цього не сталося через
короткозорість керівництва ЗУНР

52

НАВІГАТОР

Віда Огнєнович
про незнищенну
енергію кітчу

56

Янукіч
Прихильники Віктора Януковича
не втомлюються дивувати
«креативністю» у висловлюванні
любви до свого вождя

60

Шпацер по Харкову
Фронтмен гурту «Мертвий півень» актор театру
«Арабески» та колишній львів'янин Місько
Барбара показав **Тижню** мистецький Харків, у
якому живе й творить уже десять років

62

Звідки прийшов дрібний біс
Режисер стрічки «Щастя моє»
Сергій Лозниця про надію,
Брейгеля та кричущу безглуздість

66

Герой минулого часу
Мікеле Плачідо про
мафію, політику й
українок в Італії

70

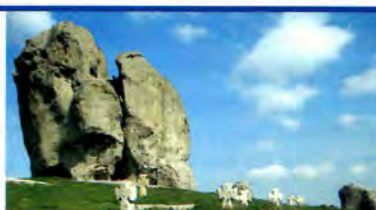
Злітаймо!
Дослідження можливостей
поліпшення клімату технічними
засобами швидко прогресують,
проте наштовхуються
на сильний опір

74

Небесна твердь

Містичний камінь-мегаліт, гірське повітря, краса
краєвидів, оборонний монастир, один із найуспіш-
ніших фестивалів. Лише однієї з цих причин
достатньо, щоби відвідати містечко Підкамінь
на Львівщині

78

Обкладинка

Колаж:
Андрій
Ермоленко

Копи та менти: відчуйте різницю

Автор:
Юрій
Макаров

Я телевізор практично не дивлюся. Дивне зізнання для людини, яка фахово досі якимось пов'язана з ящиком, але ж справді немає сенсу: свіжу інформацію й свіжі думки можна знайти в інтернет-виданнях, кіно краще споживати на DVD, а споглядання безкінечних конкурсів на звання найгладурнішого й найгладурнішої хоч і надає певного антропологічного досвіду, але не настільки, щоби витратити час і душевні сили, – не так багато залишилося. Вряди-годи як рухомі шпалери можна ввімкнути щось пізнавальне на кшталт Discovery, National Geographic чи Viasat. Але на одне шоу ми з дружиною міцно піділи: кримінальний серіал «Закон і порядок» виробництва США.

Знову ж таки, справжній шанувальник детективів може знайти щось напруженіше та ефектніше. Проте саме цей продукт має певну додану вартість. Герої «Закону й порядку» весь час, від серії до серії, переймаються моральним вибором. Їх мучать безсоння і докори сумління, вони шукають найкраще рішення, керуючись правилом «не зашкодь», намагаються вирішити конфлікт між вимогами закону й звичайним людським розумінням справедливості. Коротше кажучи, поведяться, як люди, для яких питання «що таке добре й що таке погано» – не порожній звук. Це їхні «Злочин і кара». Достоевський light.

Звісно, аналізувати свідомість будь-якої спільноти на матеріалі художнього твору – це дитинство. З таким самим успіхом можна робити висновки про звичаї в середовищі російських правоохоронців, вивчаючи серіал «Менти». Але мої вибіркові спостереження за американським життям, так би мовити, зсередини переконують, що не все це вигадки. Так, в Америці чимало шахраїв і лицемірів, так, у них не бракує продажних копів, проте сміятися з морального вибору для американця – *mauvais ton*, а цинізм треба глибоко приховувати, бо тебе не зрозуміють, не пустять у порядне товариство. Інакше кажучи, кожен живе, як може, проте є загальновизнане поняття норми та аномалії, й воно стосується передусім крихкої сфери щоденної життєвої етики.

Про Голлівуд – не як фабрику мрій, а як ефективний механізм трансляції цінностей – написано не томи, а полиці досліджень. Я не хочу додатково вправлятися на цьому витоптаному полі. Значно цікавіший, як на мене, механізм не формування й передачі, а сприйняття

цих – дехто скаже: меседжів, дехто скаже: туфти – середньозваженим споживачем. Американці аж ніяк не тупіші за нас, хай там що стверджують деякі професійні дописувачі на форумах. Вони так само, як і ми, розуміють, що життя складніше за будь-які схеми, що воно сповнене напівтонів і відтінків, проте чомусь домовилися, що збереження спільного уявлення про верх і низ допомагає вижити в суворому повсякденні. І навіть написали на своєму доларі, мабуть, щоб урівноважити диявольську суть грошей: «В Бога ми віруємо».

Не хочу сказати, що ми маємо все кинути й почати наслідувати американців. Це: а) непотрібно; б) неможливо. Та й навіщо мені ті американці, в мене своє болить. Наприклад, коли, в якому публічному контексті ви бачили, чули, читали про важкі моральні пошуки нашого сучасника й співвітчизника? Де той телевізор, у якому це показують, – без іронії, без профанації? Чому, коли я чую слово «мораль», моя рука тягнеться... до пляшки?

Припустімо, перегодували. Зокрема, «моральним кодексом будівника комунізму» – пам'ятаєте? Це коли в сім років чіпляли на груди зірочку з силуетом людожера й слухали, що не треба брехати, не треба бути егоїстом... Але разом із тим у якомусь обмеженому діапазоні, на території приватного життя ця наївна система координат спрацьовувала. У відносно вегетаріанський період пізнього совка, який я застав і яким навіс досхочу, порядні люди, однак, твердо знали, що є інші порядні люди, які так само вважають, що красти соромно, вступати в партію соромно, доносити соромно.

**ЩО СОРОМНО
В НИНІШНІЙ УКРАЇНІ?
ЯКИЙ ВЧИНОК МОЖЕ
БУТИ СОЛІДАРНО
ПІДДАНИЙ СОЦІАЛЬНОМУ
ОСТРАКІЗМУ?**

А що соромно в нинішній Україні? Не знати переможця конкурсу MTV Award? Не бачити останньої колекції Андре Тана? Чекайте, я серйозно! Який вчинок може бути солідарно підданий соціальному ostracismu? Знаю, знаю, позиція мораліста неминуче смішна і вразлива. І, якщо вже так говорити, найнебезпечнішим випробуванням суспільної моралі було впровадження однойменної комісії, яка давала сигнал, що найбільшу загрозу для українців становить споглядання голих цицьок. А ось категорії крадіжки та зради, брехні та приниження чомусь залишаються, м'яко кажучи, на периферії уваги.

Наступного тижня спробуємо дослідити, де саме їх можна зафіксувати й у якому стані вони перебувають. ■

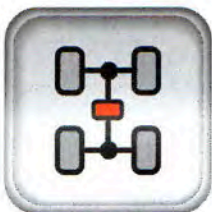
НОВИЙ **PAJERO SPORT**

УСЕ ГЕНІАЛЬНЕ – ПРОСТО!

ВІД **32 990** у. о.*

ПОВНИЙ ПРИВІД

ВАНТАЖОПІДЙОМНІСТЬ

ВИСОКИЙ КЛІРЕНС

ДИЗЕЛЬНИЙ ДВИГУН

АКТИВНЕ ЖИТТЯ

У світі справжніх чоловіків все має бути простим, надійним та невибагливим. Зовнішня мішура та прикраси неважливі там, де панує сила та міць.

Новий Pajero Sport – позашляховик, який пам'ятає, для чого він створений. Традиційно міцна рама, повний привід для руху по непрохідному бездоріжжю, економічний дизельний двигун в поєднанні з надзвичайно просторим салоном та багажником – класичний чоловічий позашляховик. Полювання, рибалка, далека подорож чи буденні поїздки містом – маршрут обирати вам!

КОРПОРАТИВНИЙ ПРОДАЖ: (044) 206-00-00
WWW.MITSUBISHI-MOTORS.COM.UA

Інформаційна лінія Mitsubishi Motors:
0 800 50 03 50
(безкоштовно в межах України зі стаціонарних телефонів)

Технічний партнер
Mobil 1

Сергій (Бориспіль)

НРУ, «Наша Україна», КУН, БЮТ вичерпали ліміт довіри, згадайте останні дострокові вибори до ВР: люди «на віру» дали їм можливість з перевагою в один голос сформувати більшість, натомість вони добре віддячили... схоже, що час ПР, «Сильних Україн», «Народних партій», «українських» соціалістів також проходить. Наразі настав час для появи нового політичного класу, бо «не вливають молоде вино у старі бурдюки».

Mystik

Поставив мінус – за писанину про Свободу. Для східняка що Ющенко, що Тягнибок – все рівно залишаться бандерівцями. Щодо ефірів на Інтері, то представників – наприклад – БЮТу запрошують на кожну програму – тому постріл у молоко. Правда полягає в тому, що ПРдони якщо не бояться (поки що), то принаймні побоюються Свободи – тому що тягнибоківці це не безпомічні націонал-демократи і ліпити ширини або ПРіБЮТи точно не будуть. І перебіжчиків-хрунів у націоналістів теж немає.

Вакула

Як на мене, люди найкраще проголосували ногами – число навіть не підсорованих голосів про це свідчить! Бид-

Найбільш дискусійні матеріали №45 (158), 5–11 листопада 2010 року

Без переможців

Підсумки місцевих виборів

Спільне ядро

Дмитро Табачник оголосив про ідею створення спільного з Росією історичного посібника для вчителів

Тактика «саямі»

Якщо українська опозиція «здаватиме» регіон за регіоном, Україна буде розкrojена на шматочки

лота, що захопила владу, вже остогидла УСІМ людям.

Ізя Рабинович

Некоторые непрошеные советчики предложили банальную, хоть и наукообразную формулу: Юго-Восток, мол, разочаровался, а Запад – радикализировался. Осмелюсь, однако, утверждать, что это не так. Не разочарование оставило дома жителей Донбасса, а страх и злость. Увидев, какого джина выпустили из бутылки, они испугались. И спрятались по своим хатам (которые скраю) надеясь, что ими же заведенный коток не переедет их самих. Они злятся на самих себя, потому что видят, чем обернулся их энтузиазм в 2004-м, 2006-м и, главное, зимой 2010-го.

VJ

Ці вибори стали цілком логічним продовженням апатії, в яку спихнув країну Ющенко. Народ зараз зайнявся банальним виживанням – через те, панове, і низька явка, адже економічно ми зараз опинились знову в 1998 році, на початку «стабілізації», зараз не до виборів. Що Янукович не здасть країну остаточно, вже зрозуміло – він хоче бути ще одним Лукашенком, а не Кадировим. А от подальший розвиток подій залежить виключно від економічного стану країни. Покращиться – через 10 років буде «помаранчева революція №2», погіршиться – Україна матиме всі шанси стати ще одним Придністров'ям. Тож регіоналам не позаздриш, будь-який шлях із ситуації, в яку вони самі себе загнали цими виборами, веде до їхньої майбутньої поразки. А ми переживемо – і не таке витримували.

А.О.

Та нехай вони хоч п'ятсот підручників зроблять! Є інтернет, відкриті джерела – хай дітки-

школярки самі лазять по сайтах, співставляють дані та роблять висновки. Хай навчаються роботі з інформацією!

НВР

Нам доказують, що тільки Росія – наступниця Русі, а України і українців ніколи не існувало. Так, зараз Росія має повне право і на цю територію (святе діло – Крим, Одещина, Слобожанщина і навіть Закарпаття з русинами тощо), і впровадити остаточно свою мову, і переписати всі підручники і енциклопедії (авжеж де Скворода російський філософ). Ви можете заперечувати і Голodomор. Але розповіді батьків важать набагато більше. Про це не можна було ніде прочитати, говорити про це теж не можна було. Але кожна українська родина має скорботу, знає що це таки було!

Цусьма

В самий раз актуально було би створення спільного австро-швейцарського підручника без Вільгельма Теля і битви при Моргартені:) Або австро-італійського без Гарібальді:) Чи турецько-греко-болгарського без башибузуків і інших кемалістських чудес:) А якою чудовою буде російсько-фінська історія без Маннергейма!

Орфографія дописувачів зберігається

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати на нашому сайті www.ut.net.ua та в блозі Тижня--ut-magazine.livejournal.com

Тижень

№46 (159) 12–18.11.2010

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'ячук, Дмитро Губенко, Вячеслав Дарпінянц, Роман Кабачик, Ігор Кручик, Андрій Лаврик, Наталя Петринська
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Загородня, Валентина Кузик, Аліна Пастухова, Олена Чекан

Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Ермакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чеменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв, Лариса Міщенко
Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайту Тая Овчар
Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
В.о. директора з реклами Олена Андреева
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 106565
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 10.11.2010 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тижень. Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «ІР», під рубрикою «Трибуна» та на сторінці 10, публікуються на комерційній основі

А у нас НОВИЙ рік! А у Вас – Власне житло!

Якісне житло у ЖК «Парковий»
на бульварі Кольцова, 14

8990
грн. за м²

Заселення розпочалось.
Щаслива нагода придбати
одну з 30-ти акційних квартир.**

Акція діє до 30.12.2010.

ПАРКОВИЙ
ЖИТЛОВИЙ КОМПЛЕКС

м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 9
тел.: 0(44) 569 36 56, 569 36 57
www.nbk.ua

НБК
НАЦІОНАЛЬНА БУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ

Ліцензія МРРБУ Серія АВ №357484 від 15.08.2007 Парковий: №0216-Св від 25.03.2008 виданий Інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю у м. Києві

День гніву

Невдоволення владою чимдалі більшає. Чергову хвилю масових протестів викликав Податковий кодекс. Розглядати проект ПК у другому читанні Верховна Рада планувала 4 листопада, але внаслідок понад 4 тис. поправок до нього голосування перенесли на наступний пленарний тиждень (16–20 листопада). Утім, українські дрібні та середні підприємці, які найбільше постраждають від нових фіскальних правил (див. **Тижень, № 42/2010**), вирішили все одно вийти на мітинги у великих містах і зробити пікет не дводенним, а безстроковим. У Києві підприємці розбили наметове містечко під стінами Верховної Ради й погрожують голодуванням, якщо влада не пристане на їхні вимоги. Прем'єр-міністр Микола Азаров натомість назвав мітинги проти Податкового кодексу «штучними». Він переконаний, що люди, які виступають проти нього, «норми документа в очі не бачили». Проте ті, хто проект кодексу таки відкривав (зокрема, економісти), зауважують, що «аргументи» голови уряду спрямовані якраз на людей, які норм ПК справді не бачили, відповідно їм ще можна розповідати казки про перевагу нових податкових правил.

Фото: ДМИТРО КОСТЮК

Продовження теми
на стор. 30

4 листопада

Верховна Рада дала згоду на призначення Віктора Пшонки генеральним прокурором

5 листопада

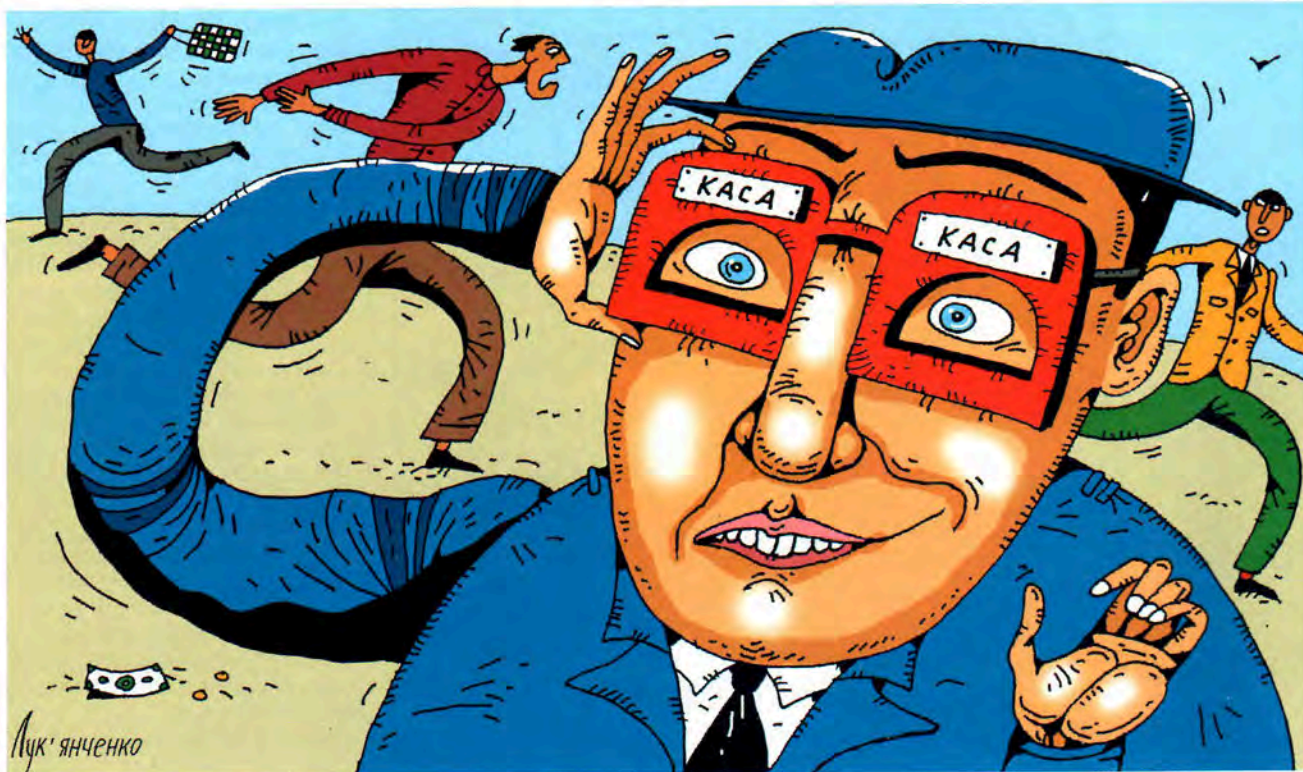
У центральній частині Львова через заборгованість у розмірі 16 тис. грн відключили всі світлофори

6 листопада

У Німеччині тривають масові акції протесту проти захоронення радіоактивних відходів

Доба «конкретних пацанів»

Автор:
**Дмитро
Вовнянко**

Укrajнські політичні новини треба дивитися після перегляду якогось «бойовика» про ліхії 1990-ті. Якщо дивитися просто так, без моральної підготовки, нічого не збагнеш. Що відбувається в країні? Яка її міжнародна політика? Яку «нову країну» буде влада? А от після кіно про «братву» все враз стає зрозумілим, все по полицках розкладено.

Наприклад, вигадала влада у Податковому кодексі нові правила гри для малого бізнесу. Україною лунає стогін підприємців, що не витримають такого податкового тягара і будуть змушені закритися або піти у тень. Але... Підприємці «дахові» податки сплачують? В багатьох місцях – так. А влада в країні – це як не один всеохопний «дах».

Отже, якщо всі крамарчуки знаходяться саме під цим «дахом», мусять платити стільки, скільки їм «братва» скаже. Не можеш платити – значить під нашим «дахом» бути негідний. А «тінню» лякати можна було хіба що уряд Тимошенко. «Конкретні пацани» з підприємців-тіньовиків зберуть ті самі податки, тільки зроблять це руками інших «конкретних пацанів». Тих, що на щабель нижче.

Найцікавіше, коли за тими самими «пацанськими панятіями» влада починає вести міжнародну політику. Українські експерти голову сушили, як розуміти судовий наскок на Криворіж-сталь? Дивіться «Бригаду» – все стане на свої місця. На території, яка «під дахом конкретних пацанів», стоїть підприємство, контрольоване

Тиждень
в історії

12 листопада 1918 року

13 листопада 1970 року

14 листопада 1944 року

Гетьман України Павло Скоропадський узаконив автокефалію Української православної церкви

У Бангладеш циклон та припливні хвилі спричинили загибель 500 тис. осіб

До Середньої Азії з Грузії депортовано 100 тис. турків-месхетинців, за Горбачова вони частково були розселені в Україні

7 листопада

У Києві біля пам'ятника Леніну сталася бійка між комуністами та представниками Комітету помаранчевої революції

8 листопада

Україна ввела квоти на імпортування сирників

9 листопада

У міжнародному аеропорту Кабула терористи намагалися викрасти пасажирський літак

10 листопада

В Італії відкрився телеканал з українським мовленням

пацанами «не з їхньої пісочниці». Що з такими робити?

От тільки тут сутичка відбулася. В пацанів не з їхньої пісочниці «дах» виявився набагато крутіший. Тому, власне, український президент після переговорів з французьким простодушно заявив: «Переслідувань не буде».

Не вийшло «нахилити» «хлопців не з їхньої пісочниці» на Заході – можна спробувати на Півночі.

Партія регіонів – проросійська сила. Проросійська-то вона проросійська. Але коли зайшла мова про вигоду від транспортування венесуельської нафти у Білорусь, нафтопровід «Одеса – Броди» вони пообіцяли розвернути сталеву рукою. І байдуже, що за цю саму обіцянку росіяни п'ять років гнобили Ющенка. Байдуже, що тепер мешканцям Кремля треба якось пояснювати усьому світові, чого це їхні союзники підкладають таку свиню російській Роснафті. «Конкретним пацанам» все це байдуже. Що ці кремлівські чекісти зробити можуть? Хіба-що випустити гумористичний ролик про Віктора Федоровича, ну так як про бацьку...

«Конкретні пацани» йдуть по життю маршем. ЗМІ повідомляє про пропозиції українського прем'єра прем'єру австрійському взяти участь в модернізації української ГТС на противагу російському «Південному потоку» з Газпромом разом узятими. Дрібниці життя – пропозиції українського прем'єра роблять проект «Південний потік» безглуздим, а гроші, витрачені на нього Росією, кинутими на вітер. Зроби те саме Ющенко – патріотична спільнота ревіла б від захвату. А так можемо лише думку гадати, що ж на нас чекає далі? Відставка Табачника? Партійна догана Колесніченкові? Вимога політради ПР до Царьова вибачитися перед власниками львівської «Кривки»?

Не дочекаєтесь. Просто допоки Росія надавала знижки і преференції, «конкретні пацани» більшій вдало відповідали взаємністю. Причому намірів і заяв у тій «взаємності» було набагато більше ніж реальних справ. А нині, коли Росія дала зрозуміти, що поступок не буде (бо поступатися власне вже нічим), «конкретні пацани» шукають інші засоби «зробити копійчку». У тому числі – коштом росіян.

Нічого особистого – лише бізнес. Російські вожді люблять виглядати «справжніми мачо» та «крутими пацанами», яким і гори по коліно? То чого ж вони дивуються, коли зіткнулися лобами зі справжніми «крутими пацанами» з донецьких териконів. Хай примудряються жити «по панятіям».

Правосуддя біло-блакитних

Соратники Віктора Януковича виявилися мстивими. Здобувши владу, біло-блакитні перейшли до прямого переслідування своїх опонентів. Тепер руками новопризначеного Генпрокурора Віктора Пшонки: 5 листопада ГПУ порушила справу щодо колишнього головного міліціонера країни Юрія Луценка. Його звинувачують у тому, що він буцімто вибив пенсію для свого особистого водія, від чого бюджет нібито втратив «аж» 40 тис. грн. Тим часом депутат від ПР Василь Грицак заявив, що справу про отруєння экс-президента Віктора Ющенка ніколи не розкриють, «бо отруєння не було». Генпрокурор Віктор Пшонка, своєю чергою, наполягає на повторній експертизі крові Ющенка. Грицак упевнений, що ГПУ також не приділятиме особливої уваги справі про вбивство Георгія Гонгадзе, оскільки воно було «технологією заокеанських спецслужб». Депутат переконаний, що розслідування фактів нібито розкрадання бюджету урядом Тимошенко та її командою обов'язково доведуть до кінця. Щоправда, результати міжнародного аудиту, який буцімто виявив зловживання попереднього уряду, дотепер у Генпрокуратуру так і не надійшли.

Свобода слова по-російськи

Кореспондент московської газети «Коммерсант» Олег Кашин став черговою жертвою насильства проти журналістів у Росії. У ніч на 6 листопада, коли Кашин повертався додому, його побили до смерті залізним прутом. Зараз він перебуває в реанімації у комі, має безліч переломів та інших травм. Напад викликав значний резонанс не тільки в Росії, а й на Заході. Основна версія слідства – професійна діяльність. Ще в серпні прокремлівське об'єднання «Молодая гвардія» обіцяло покарати Кашина за його інтерв'ю з противником вирубки лісу в підмосковних Хімках. А в ніч на 8 листопада було побито журналіста газети «Жуковские вести» Анатолія Адамчука, який теж писав про Хімкинський ліс. Тим часом у російській блогосфері з'явилася версія, що справа російських журналістів – спеоперація, спрямована проти однієї з кремлівських груп впливу.

ФОТО: PHIL ANDRII LOMAKIN, OLEKSANDR CHEREMNOV

15 листопада 1945 року

Українські вчені, які перебували в еміграції в Австрії, заснували Українську вільну академію наук

16 листопада 1989 року

Початок Оксамитової революції в Чехословаччині

17 листопада 1800 року

Вашингтон став столицею США

18 листопада 1990 року

Патріарх УАПЦ Мстислав Скрипник прибув із США до Києва, де в соборі Св. Софії відбулася інтронізація

\$600 млрд

випустить додатково Федеральна резервна служба США, щоб викупити державні облигації, послабити долар і таким чином підтримати американську економіку

4,5 млн грн

спрямував додатково уряд на забезпечення діяльності президента. Ці кошти будуть залучені за рахунок програми реалізації інноваційних та інвестиційних проєктів

500 тис. грн

заборгували за комунальні послуги мешканці будинку на вул. Володимирській, 49а в Києві. Тут мешкають генпрокурор Віктор Пшонка та олігарх Рінат Ахметов

5 ОБЛИЧ

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ
засекретив день народження

Адміністрація президента відмовилася повідомити журналістам, скільки коштувало шикарне святкування ювілею Віктора Януковича 9–11 липня.

МИХАЙЛО КОСТЮК
ощасливлений

Екзотичну відзнаку – ювілейну монету на честь 60-річчя президента Януковича – отримав за благодійну діяльність генеральний директор Укрзалізниці.

МИХАЙЛО ЧЕЧЕТОВ
поплтав президентів

Нардеп-регіонал заявив: «Нікому не вдасться посварити президентів двох братських народів: Путі... ну, цього самого... Медведєва і Януковича».

АЛЯКСАНДР ЛУКАШЕНКО
знайшов винних

«Росія сама похерила союзний договір!» – сказав білоруський президент, коментуючи погіршення відносин із Російською Федерацією.

ОЛЕГ ТЯГНИБОК
побився

Лідерів ВО «Свобода» нам'яли боки спецпризначенці з «Беркута», коли той намагався потрапити в приміщення Івано-Франківської обласної виборчої комісії.

ІНОЗМІ ПРО ВИБОРИ

Поствиборча депресія

Західні ЗМІ після місцевих виборів констатують остаточне згортання демократії в Україні

Життя за Януковича

Час незалежних мерів минув, заявила Партія регіонів під час передвиборчих перегонів. Тепер усі повинні бути частиною вертикалі влади – від президента до муніципальних голів.

А втім, місцеві вибори не лише розподілили між прихильниками пана Януковича його трофей – президентську перемогу, а й зміцнили владу.[...] Насправді затягування владного вузла є однією з головних рис першого року правління пана Януковича. Конституційні зміни, які прощтовхнув президент, забезпечили йому повноваження навіть ширші, ніж мав Леонід Кучма [...]. Зміни до виборчого закону зухвало забезпечили привілеї президентській партії.

Соратники пана Януковича заявляють, що йому потрібно зміцнити владу всередині своєї партії, щоби провести економічні реформи, спрямовані, зокрема, на подолання бюрократії та прийняття нового Податкового кодексу. Партію регіонів справді не можна назвати дисциплінованим політичним формуванням. Змагання між конкуруючими фракціями, кожна з яких переслідує власні бізнес-інтереси, робить її практично неспроможною об'єднати зусилля для реформ.

Українські вибори нечесні – стверджують США

Це голосування було тестом на відданість демократії пана Януковича після його перемоги на президентських виборах у лютому. Після приходу до влади й налагодження тісніших зв'язків із Москвою президента звинуватили в намаганні наслідувати російський стиль авторитарного правління через тиск на опозицію та медіа.

Посольство США у Києві в середу зробило заяву про те, що недільні вибори стали кроком назад порівняно з лютевим голосуванням, назагал визнаним вільним і чесним. Було розкритиковано нещодавні зміни виборчого закону, вигідні для президентської Партії регіонів, та «численні процедурні порушення в день голосування», на які звернули увагу міжнародні та місцеві спостерігачі.

Національний демократичний інститут (НДІ), розташований у Вашингтоні, заявив про «погіршення українського виборчого середовища». Незалежне об'єднання спостерігачів «ОПОРА», фінансоване НДІ, повідомило, що державні посадовці чинили тиск на опозиційних кандидатів, щоб зірвати їхню висування. А також вказало на численні випадки підкупу голосів та видачу кількох бюлетенів одному виборцю.

1,2 млн українців

мають психічні розлади, що становить 2,5% населення країни. Розлади психіки скорочують життя в середньому на десять років, — Всесвітня організація здоров'я

\$9,5 млн

викупу отримали сомалійські пірати за звільнення танкера Samho Dream. Це рекордна сума в історії сучасного піратства

КОРОТКО**Пенсійне питання**

Микола Азаров заявив, що підвищення пенсійного віку в Україні можливе лише в разі збільшення середньої тривалості життя. Таким чином український уряд фактично проігнорував вимоги Міжнародного валютного фонду провести в країні пенсійну реформу, поступово збільшивши пенсійний вік для жінок із 55 до 60 років. Початок реформи є однією з ключових умов продовження співпраці з МВФ, тому Україна може не отримати нового траншу кредиту від фонду, надходження якого очікують у грудні. У такому разі у влади виникнуть проблеми з формуванням видаткової частини державного бюджету-2011. Щоправда, меседж Азарова може бути спрямований не до МВФ, а до населення, щоб не наразитися на ще одну хвилю протестів на додаток до підприємницьких (див. стор. 8). За словами віце-прем'єр-міністра Сергія Тігіпка, уряд знайшов компенсатори надходжень до бюджету без підвищення пенсійного віку, але відмовився уточнити, що це за компенсатори. Не виключено, що йдеться про збільшення відрахувань до Пенсійного фонду малим бізнесом.

Зашморг для ТБ

Державна податкова адміністрація почала постійний моніторинг господарської діяльності телеканалу ТВі через неприбуткову діяльність у першому півріччі-2010. ТВі розцінив такі дії як тиск на незалежні ЗМІ. Водночас Генпрокуратура за зверненням Ганни Герман порушила кримінальну справу проти членів Нацради з питань телебачення та радіомовлення, які на засіданні 27 січня 2010 року надали ТВі ліцензію на частоти. Ці дії нібито завдали істотної шкоди авторитету державного органу й телеканалам НТН та «Ентер-фільм», останній із яких належать голові СБУ Валерію Хорошковському.

Спецобід від Хорошковського

Валерій Хорошковський зганьбився в Брюсселі. Чільник СБУ 9 листопада організував розкішний обід для євродепутатів. Європейські медіа відреагували, висловивши подив такими розкошами з боку державного посадовця країни, що є одним із найбільших боржників МВФ. Німецький європарламентар Елмар Брок зазначив, що, приміром, керівникам британських спецслужб ніколи не дозволили б брати участі в таких обідах — вони не політики, а державні управлінці з особливим статусом.

13 «штірліців» спіймали в Грузії

Грузинські правоохоронці затримали 13 осіб за звинуваченням у шпигунстві на користь Росії. Дев'ятеро із затриманих — громадяни Грузії, четверо — піддані РФ. Серед них льотчики, моряк, радіофахівець та бізнесмени. Заступник директора Департаменту контррозвідки МВС Грузії Отар Орджонікідзе заявив, що вказані особи перебували в таємному зв'язку з Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу Міністерства оборони Росії. Причому викрити їх допоміг грузинський «кріт» у ГРУ МО РФ.

FINANCIAL TIMES**США критикують місцеві вибори в Україні**

ЄС у своїх відносинах із паном Януковичем намагається наголосувати на важливості демократичних реформ та верховенства права. Ставши президентом, Янукович пообіцяв дотримуватися демократичних засад і покращувати відносини з Росією, ведучи Україну при цьому в напрямку інтеграції з ЄС. Проте опозиція та продемократичні активісти звинувачують його в наступові на демократію й свободу слова. Як і під час Помаранчевої революції, коли Москва підтримувала кандидатуру пана Януковича, російські спостерігачі схарактеризували вибори як чесні. Гостра критика США може додати сил більш західно орієнтованій опозиції.

Die Presse**Стара політика диктату за люб'язними київськими фасадами**

У результаті [виборів] президент Янукович отримує контроль у багатьох регіонах України і на місцевому рівні. Після виборів до органів місцевого самоврядування він має повноту влади колишньої президентської системи, більшість у парламенті й певне становище його партії по всій країні. Установи, адміністрація та міліція керуються в своїх діях старими рефlekсами, опозиція слабка й розколота, свобода слова обмежена. [...] Не зрозуміло, що ж збирається робити український президент із такою шаленою концентрацією влади. Досі, вочевидь, ішлося передусім про задоволення економічних інтересів жменьки олігархів — спонсорів Партії регіонів. Янукович не склав як слід іспиту на демократію під час місцевих виборів. [...] ЄС муситиме якнайшвидше дати відповідь, як йому поводитися із сусідкою, з котрою він веде переговори про розширену асоціацію та поглиблену зону вільної торгівлі, а вона при цьому демонструє авторитарні тенденції у внутрішньому розвитку.

DIE WELT**Виборчий успіх президента Януковича в Україні**

Гамбурзький дослідник Східної Європи Отто Лухтергандт бачить нинішню Україну «на шляху до авторитарного режиму, як у Росії». Президент Янукович і справді повів країну в бік Росії. [...] Європейський Союз спостерігає за подіями в Україні зі змішаними відчуттями. Зовнішньополітичний представник Кетрін Ештон висловила полегшення, що після обрання в лютому президента Януковича в політику повернулася певна стабільність. Водночас Брюссель занепокоєний повідомленнями про обмеження свободи слова й дії Служби безпеки, спрямовані проти критиків влади. [...]

Влада мажорів

За рахунок депутатів-мажоритарників ПР встановила контроль над більшістю областей

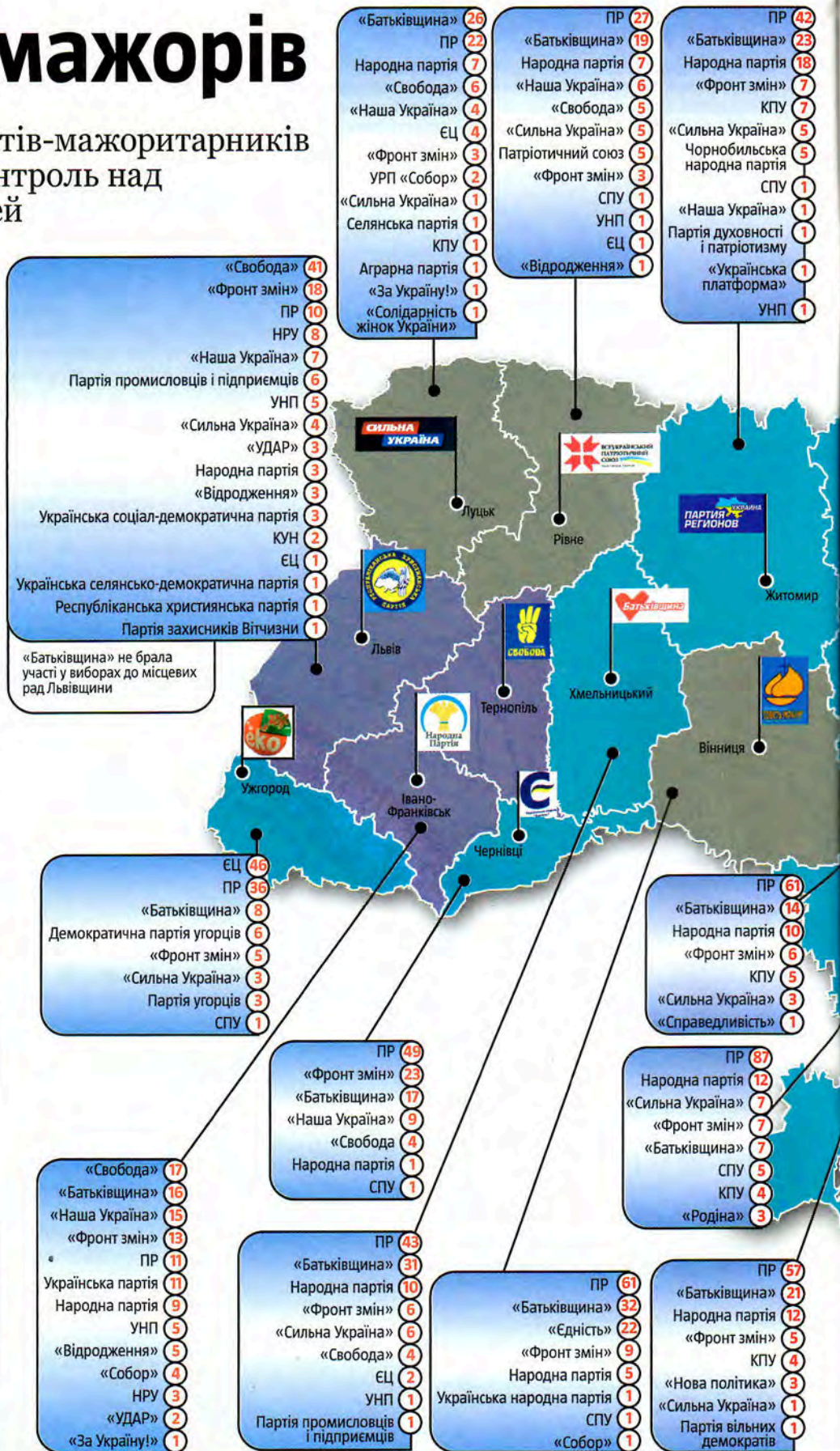
Як і прогнозував *Тиж-день* (№ 45/2010), більшість мандатів на місцевих виборах партія влади здобула за рахунок мажоритарних округів. У деяких областях понад 50% фракції ПР складатиметься з мажоритарників. Цей результат дасть біло-блакитним змогу самостійно сформувавши більшість у десяти облрадах, ще в 12 ПР має шанси створити місцеві коаліції з партіями, з якими вона вже співпрацює на загальнонаціональному рівні. І лише дві області – Львівську та Івано-Франківську – контролюватиме опозиція. Отже, випробувальний термін змішана виборча система, яку запровадила влада для місцевих виборів, пройшла успішно. А це дає підстави прогнозувати, що вона змінить і законодавство, яким регулюються парламентські вибори, тож наступний склад Верховної Ради обиратиметься вже за мажоритарно-пропорційною системою. ■

Умовні позначення

- Полісила, кандидат від якої переміг на виборах мера
- Більшість в облраді контролюватиме ПР
- Більшість контролюватиме опозиція
- Шанси на формування більшості мають як ПР, так і опозиція

Загальна кількість мандатів (за партійними списками та мажоритарними округами)

Склад облради

За даними ТВК

- ПР 96
- «Фронт змін» 16
- «УДАР» 12
- «Сильна Україна» 12
- «Свобода» 4
- «Третя сила» 2
- «Справедливість» 2
- Народна партія 2
- «Наша Україна» 1
- СПУ 1

- ПР 45
- «Батьківщина» 21
- СПУ 11
- КПУ 5
- «Фронт змін» 4
- «Сильна Україна» 4
- Народна партія 3
- «УДАР» 3
- «Реформи і порядок» 2
- «Сила і честь» 2

- ПР 50
- «Батьківщина» 23
- «Фронт змін» 6
- «Рідне місто» 6
- КПУ 5
- «Сильна Україна» 3
- «За Україну!» 2
- СПУ 1
- ЄЦ 1
- Народна партія 1
- Аграрна партія 1
- Партія промисловців і підприємців 1

- ПР 57
- «Батьківщина» 18
- «Совість України» 10
- «Фронт змін» 8
- КПУ 7
- СПУ 7
- «Сильна Україна» 6
- Народна партія 3
- «Наша Україна» 2
- Українська народна партія 1
- Селянська партія 1

- ПР 93
- «Батьківщина» 15
- «Сильна Україна» 9
- КПУ 8
- СПУ 4
- «Фронт змін» 3
- Народна партія 3
- Партія промисловців і підприємців 1

- ПР 106
- КПУ 13
- «Сильна Україна» 4
- Аграрна партія 1

Луганський окружний адміністративний суд заборонив оприлюднювати результати виборів мера Луганська. Згідно з протоколом міськвиборчком мером Луганська обрано регіонала Сергія Кравченка, перевага якого над конкурентом від КПУ Спиридоном Клімчаровим – 21 голос. Прокуратура порушила кримінальну справу за фактом фальсифікації виборів. Схоже, що це спланована поствиборча технологія – після рішення суду призначаються перевибори, на яких «чесно» перемагає комуніст. Луганським прикладом влада продемонструє міжнародній спільноті «верховенство права» по-українськи, а отже, «демократичність» місцевих виборів-2010. Однак на практиці це нічого не змінює: Луганщина в будь-якому разі перебуває під цілковитим контролем регіоналістів та їхніх сателітів

- ПР 74
- «Батьківщина» 9
- КПУ 8
- «Сильна Україна» 6
- Народна партія 2
- СПУ 1

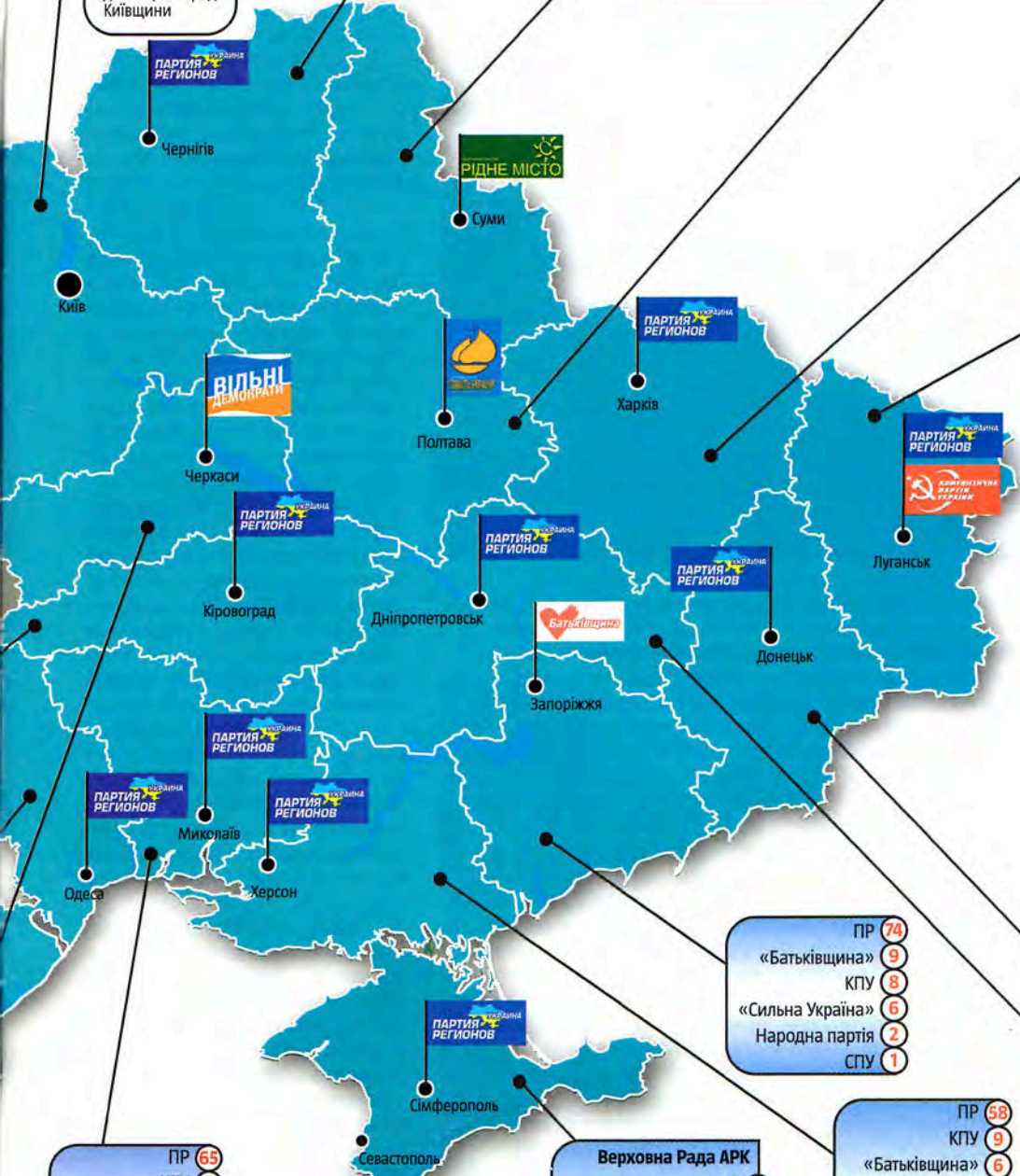
- ПР 166
- КПУ 9
- «Сильна Україна» 4
- Аграрна партія 1

- ПР 65
- КПУ 12
- «Батьківщина» 6
- «Фронт змін» 5
- Народна партія 5
- «Сильна Україна» 2
- Партія зелених 1

- Верховна Рада АРК**
- ПР 80
  - КПУ 5
  - Народний рух України 5
  - «Союз» 5
  - «Російська єдність» 3
  - «Сильна Україна» 2

- ПР 58
- КПУ 9
- «Батьківщина» 6
- «Сильна Україна» 3
- «Фронт змін» 3
- «УДАР» 2
- НРУ 1
- «Справедливість» 1
- Народна партія 1

- ПР 92
- «Сильна Україна» 12
- КПУ 11
- «Батьківщина» 9
- «Фронт змін» 7
- «Україна майбутнього» 4
- Народна партія 3
- «Громада» 2

Вибори non-stop

Для наступних парламентських виборів призначають дату, яка забезпечить більше гарантій успіху партії влади. Тож, схоже, Верховну Раду переобиратимуть вже в 2011-му

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕМАКОВСЬ

Автор:
Аліна
Пастухова

Країна ще не встигла оголоситися після місцевих виборчих перегонів, та вже найближчим часом може бути знову втягнута в парламентські. Влада зараз мізкує, що їй вигідніше: працювати з нинішнім складом Верховної Ради до 2012 року чи переобрати її вже навесні 2011-го, закріпивши «успіх», досягнутий на місцевих виборах.

ТРИ ВАРИАНТИ ДЛЯ ВЛАДИ

Повернення Конституційним Судом чинності редакції Основного Закону 1996 року порушило питання про термін каденції парламенту шостого скликання. З одного боку, згідно з Конституцією-1996 він становить чотири роки й вибори до законодавчого органу мають відбутися в березні 2011-го. З іншого – нинішня Верховна Рада обиралася, коли діяла редакція 2004-го, відповідно до якої парламент мав працювати п'ять років, а вибори призначалися на жовтень 2012-го. Частина представників партії влади на-

віть пропонує провести вибори до ВР аж у 2015-му одночасно з президентськими.

Більшість експертів із конституційного права стверджують, що переобирати парламент потрібно все ж таки відповідно до вимог Конституції-1996, продовження ж повноважень нинішніх народних депутатів – суто політичне рішення.

Формально визначити долю чинної Верховної Ради мав Конституційний Суд як єдиний орган, що наділений правом тлумачити положення Основного Закону. Зміст рішень КС останнім часом за дивним збігом обставин співзвучний з інтересами Адміністрації президента. Про всякий випадок влада вже порушила питання продовження терміну повноважень ВР. 19 жовтня парламентська більшість направила до КС законопроект про внесення змін до Конституції, яким встановлено дати чергових виборів. У його перехідних положеннях зазначено, що парламентські проводяться в останню

неділю жовтня 2012 року, а президентські – в останню неділю березня 2015-го.

Проте близькі до ПР джерела стверджують, що з датою виборів на Банковій остаточно ще не визначилися – команда президента зважує всі «за» і «проти». Але, схоже, більшість усе ж таки схиляється до 2011 року, що підтверджує визнання Конституційним Судом розгляду подання ВР про дату виборів невідкладним, а отже, рішення у справі має бути винесено протягом листопада. Якщо біло-блакитні таки ризикнуть переобрати парламент у 2011-му, вони зможуть розпочати виборчу кампанію вже наприкінці цього місяця, як вимагає законодавство.

Риторика владної команди також свідчить про те, що вона дедалі більше схиляється до скорочення повноважень законодавчого органу до чотирьох років, а отже, проведення виборів уже навесні 2011-го. «Згідно з Конституцією України термін повноваження Верховної Ради – чотири роки. І якщо до неї не буде внесено змін, подобається це нам чи ні, ми маємо йти на вибори», – заявив нещодавно представник президента у ВР, депутат від Партії регіонів Юрій Мірошниченко.

ВИГОДИ І РИЗИКИ

Головний аргумент представників влади, які наполягають на тому, щоб зачекати з виборами до 2012 року, – чемпіонат Європи з футболу. Влада розглядає його насамперед як політичний проєкт, від успішної реалізації якого вже в короткостроковій перспективі можна отримати електоральні дивіденди – до того часу буде відкрито інфраструктурні об'єкти, які створюються під Євро-2012, і це може підвищити рейтинг ПР. До того ж позитивне емоційне тло має створити й сам факт, що цей захід таки відбувся

в Україні. Другий аргумент за вибори-2012 – якщо розпочати кампанію зараз, біло-блакитні можуть втратити контроль над ситуацією в парламенті, що позбавить їх можливості проводити потрібні їм закони. Помститися за скорочення повноважень парламенту та відмовитися від підтримки ініціатив партії влади захоче Володимир Литвин, який зацікавлений якомога довше побути в спікерському кріслі. Щоб набрати очки напередодні виборів, опозицією можуть оголосити себе комуністи. Виникне спокуса спробувати себе в ролі самостійних політиків і в частини депутатів-«тушок». Якщо ж зачекати до 2012-го, парламентська більшість і далі працюватиме чітко, як годинник.

Варіант із одночасними парламентськими та президентськими виборами 2015 року наврояд чи серйозно розглядають в Адміністрації президента. По-перше, продовження терміну каденції чинної ВР може викликати негативну реакцію суспільства. Як свідчать соціологічні опитування, більшість громадян категорично проти такого розвитку подій. По-друге, цей крок української влади, з одного боку, може бути сприйнятий міжнародною спільнотою як ознака посилення авторитарних тенденцій, з іншого – стане додатковим козирем для опозиції в протистоянні з регіоналами. Тож фактично ризиків, пов'язаних із продовженням повноважень Верховної Ради, для влади більше, ніж вигод.

До рішення переобрати парламент уже 2011-го регіоналів підштовхують результати місцевих виборів. Поки що, попри зростання комунальних тарифів, інфляцію та незадоволення проектом Податкового кодексу, який зібрав під стінами парламенту міні-майдан із підприємців, владі вдається отримувати «стабільні» 30–35% електоральної підтримки за рахунок «свого» виборця. Отже, Партії регіонів вигідно якнайшвидше закріпити свій успіх і на загальнонаціональному рівні, доки не сталися незаплановані форс-мажори й не посявся її рейтинг. Якщо ж до наступної парламентської кампанії регіоналам вдасться змінити пропорційну виборчу систему на змішану, додавши мажоритарну складову, за прогнозами експертів, вони зможуть самостійно, без допомоги інших політсил, сформувані парламентську більшість.

Тривожним сигналом для ПР є збільшення кількості «противісхів» і тих, хто просто проігнорував вибори 31 жовтня, як і той факт, що на частині територій, де партія влади мала підтримку більшості жителів, їй довелося просто вигризати перемогу в конкурентів. Якщо соціально-економічна ситуація й далі погіршуватиметься і влада не робитиме жодних кроків для проведення реформ, до 2012 року її рейтинг може так знизитися, що вона не сформує в парламенті більшість, навіть якщо половина парламенту обиратиметься за мажоритарною схемою. У разі різкого падіння рейтингу влади частина кандидатів, які хотіли бігти за мажоритаркою, зокрема й представники бізнесу, можуть ризикнути і зробити ставку на опозицію. Або взагалі висуватися від маргінальних політичних сил, розраховуючи на перемогу завдяки своїй популярності поміж виборців.

Місцеві вибори-2010 відіграли для партії влади роль і праймеріз, і своєрідного соціологічного опитування, і відпрацювання технологій, які можна за-

стосувати на парламентських виборах. Наразі біло-блакитні знають, кого з них найбільше поважають виборці, у яких регіонах ПР має проблеми і які технології зараз спрацьовують. До 2012 року настрої електорату можуть кардинально змінитися, а отже, партії влади буде набагато складніше вибудувати ефективну стратегію парламентської кампанії.

Окрім того, партія «Батьківщина», найбільший конкурент регіоналів, що все ще оговтується після епідемії «тушкування» і зараз зосереджена на власній реорганізації, до весни 2011-го, найімовірніше, не встигне набути необхідної спортивної форми, щоб змагатися з владою на рівних. Відповідно ПР матиме додаткову гарантію, що в парламенті наступного скликання білосердечних поменшає. І підстав для критики влади в опозиціонерів поменшає, якщо провести вибори до Верховної Ради 2011 року, принаймні не звинувачуватимуть регіоналів у позбавленні громадян конституційного права переобирати владу. І нарешті, перемога на виборах-2011 дасть ПР змогу на чотири роки гарантовано зацементувати владу в країні. Отже, схоже, що вже за кілька тижнів стартує нова виборча кампанія. ■

ПРОЦЕС ПІШОВ.

Міністр юстиції Олександр Лавринович пропонує запровадити змішану систему на виборах до Верховної Ради та заборонити участь у них блокам політичних партій

ТОЧКА ЗОРУ

Олег Березюк, голова Українського юридичного товариства:

– Парламентські вибори повинні відбутися 2011 року. Не має значення, що цю Верховну Раду обирали за іншою Конституцією. Основний Закон змінився, він стверджує, що парламентські вибори відбуваються в останню неділю березня четвертого року, і ми маємо діяти відповідно до нової Конституції. У цьому випадку ми не порушуємо прав чинних депутатів: нехай виставляють свої кандидатури й переобираються. Питання дати парламентських виборів – це питання публічного права. А в ньому немає такого поняття, як порушення прав особи. Воно захищає інтереси суспільства. Якщо ми продовжимо повноваження чинного парламенту, то порушимо інтереси суспільства. Тому треба зберегти баланс, діючи відповідно до закону, – провести вибори у визначений Конституцією термін, урахувавши інтереси суспільства.

ПРОГНОЗ

Володимир Фесенко, політолог:

– Якщо вибори проводитимуть у 2011 році, то за змішаною системою. У такому разі ПР зможе претендувати на половину місць у Верховній Раді й навіть самостійно утворити більшість. Своє представництво в парламенті регіонали посилять переважно за рахунок мажоритарників. Буде в наступному скликанні й «Батьківщина», але її чисельність зменшиться. До парламенту пройде «Фронт змін», шанси має «Свобода». Чи буде представлена у Верховній Раді «Сильна Україна», залежатиме від позиції Сергія Тігіпка: якщо він піде в опозицію, партія пройде до ВР, якщо залишиться із владою, то програє. Шанс мають також комуністи. Не буде в парламенті Народної партії Володимира Литвина, хоча деякі її представники можуть потрапити до нього за мажоритаркою. Мажоритарка взагалі може принести сюрпризи – представників малих екзотичних партій. Загалом за мажоритарними округами, думаю, пройде близько сотні депутатів, які то співпрацюватимуть із владою, то дистанціюватимуться від неї.

Лейб-прокурор президента

Посадивши в крісло генпрокурора кума, президент намагається посилити свою групу впливу на противагу двом найвпливовішим на сьогодні – Фірташа й Ахметова

Автор:
Дмитро Калинин

Українським можновладцям завжди потрібно мати вірних підлеглих. Коли йдеться про вищі щаблі влади, чиновник завжди піддається спокусливим пропозиціям. Тому порозуміння і взаємодовіра просто необхідні. Таким чином, керівники завжди змушені формувати свої команди зі старих перевірених друзів та членів своїх родини. Зокрема, далеких родичів та кумів. Тож немає нічого дивного в тому, що на посаду генпрокурора Віктор Янукович призначив свого кума Віктора Пшонку.

СІМЕЙНИЙ ПРОКУРОР

Новий генпрокурор Віктор Пшонка – земляк чинного президента. Уродженець села Сергіївка Слов'янського району Донецької області пройшов усі щаблі прокурорської служби: від слідчого прокуратури міста Краматорська до першого заступника генпрокурора України. Але ключове в його житті призначення відбулося у 1998 році, коли тодішній перший заступник прокурора Донецької області став прокурором Донецької області. Губернатором Донецької області у той час був колишній гендиректор Донецького обласного територіального об'єднання автотранспорту, мало кому відомий за межами регіону Віктор Янукович.

Стосунки в губернатора та прокурора Донецької області склалися якнайтепліші. Відомо, напри-

клад, що дружина пана Пшонки є давньою подругою Людмили Янукович. Сам прокурор був частим гостем у будинку губернатора. Така щира дружба між керівником регіону і прокурором Донецької області, якого призначили наглядаати за тим самим керівником, у країнах Заходу була б неможливою. Але де Донбас, а де Захід?

Щира дружба з губернатором Донецької області забезпечила Віктору Пшонці подальше кар'єрне зростання. У 2002 році Віктор Янукович став прем'єр-міністром України. За рік до Києва перебрався і Пшонка – з листопада 2003-го служить заступником генерального прокурора України Геннадія Васильєва – ще одного виходця з Донбасу. До речі, ще в 2002 році, за словами депутата Володимира Стретовича, тодішній генпрокурор Святослав Піскун кілька разів підписував наказ про звільнення Пшонки, але справи не давав ходу прем'єр Янукович.

У грудні 2004-го Віктор Пшонка подав у відставку з посади заступника генпрокурора за власним бажанням. Вочевидь, це був крок солідарності з прем'єром Януковичем, якого «пішли». Теплі стосунки з ним Пшонка зберіг і після Помаранчевої революції. У 2006 році саме Віктор Янукович хрестив сина Пшонки.

А в Україні звання «кум» звучить гордо! Генпрокуратура здійснює нагляд за всіма силовими структурами країни. Президенту Януковичу вигідно мати головним наглядачем за силовиками людину, з якою

його пов'язують давні дружні стосунки, кумівство та взаємна довіра.

ПРОКУРОРИ ГНІЗДА ВАСИЛЬЄВА

Призначаючи генпрокурором свою людину, президент керувався ще одним чинником (в цьому разі, очевидно, «решал» саме він, а не його найближче оточення, як це було в більшості випадків під час ухвалення «доленосних для країни» рішень). Як у всіх інших державних установах, у Генпрокуратурі теж є власні групи інтересів, пов'язані з певними політичними та фінансово-промисловими групами. Причому в Генпрокуратурі вони на диво вкорінилися.

В ГПУ до спливання каденції Ющенка чудово збереглася команда, сформована ще генпрокурором Геннадієм Васильєвим. Той самий колишній заступник Васильєва Віктор Пшонка «воскрес» у Генпрокуратурі у 2006 році як перший заступник генпрокурора Олександра Медведька, теж вихідця з Донецької області.

Ще одіознішою фігурою в керівництві ГПУ називали іншу креатуру Васильєва – заступника генпрокурора та куратора Головного управління з розслідування особливо важливих справ Ріната Кузьміна. Коли Ві-

ФОТО: УНАН

ктор Пшонка був прокурором Донецчини, Кузьмін – прокурором міста Макіївки, яке очолював у ті часи Василь Джарти – нинішній голова Ради Міністрів АР Крим. Коли у 2003 році Віктора Пшонку призначили заступником генпрокурора Геннадія Васильєва, Рінат Кузьмін обійняв посаду заступника прокурора Донецчини, а вже за рік – заступника генпрокурора України та прокурора міста Києва. Такий кар'єрний злет пояснюють не лише кипучою енергією пана Ріната (що справді є) – тодішній генпрокурор Васильєв був добре знайомий з батьками Кузьміна.

Ріната Кузьміна постійно супроводжують скандали та звинувачення в жорсткому стилі керівництва. Ще у 2004 році під час президентських виборів трудовий колектив Київської прокуратури разом із районними відомствами закидали Кузьміну тиск на колектив. Як наслідок – після Майдану-2004 Рінат Кузьмін був усунутий з посади столичного прокурора. Спроба поновити його на цій посаді в 2006 році, коли Віктор Федорович повернувся в прем'єрське крісло, призвела до написання відкритого листа 47 працівників прокуратури Києва до президента Ющенка з вимогою втрутитися.

ПРИСЯГА КУМОВІ

700
тис. грн
доходу,

10 га
землі,
два гаражі
й жодної
машини
задекларував
за 2009 рік
новопризначений
генеральний
прокурор

Уже після призначення на посаду заступника генпрокурора у вересні 2006 року Рінат Кузьмін відмовився спрямувати до суду прокурорське подання на депутата АРК Олександра Мельника. За словами колишнього міністра МВС Юрія Луценка, саме Мельник очолював наймогутнішу кримську ОЗГ «Сейлем», «на рахунок якої понад 50 вбивств». Завдяки цій історії Кузьміна стали називати фігурою, близькою до фінансово-промислової групи Ріната Ахметова. Депутата Мельника й олігарха пов'язує давня дружба.

Вже після перемоги Януковича на президентських перегонах Рінат Кузьмін підписав прокурорське подання на звільнення Гіви Немсадзе, якого донецька преса називає лідером найкривавішої донецької банди, на рахунок якої близько 57 жертв, а його адвокати – жертвою політичних репресій та невільним свідком двох гучних вбивств. Але скандалу не сталося. У Генпрокуратурі звільнення Немсадзе ні в кого не викликало жодних запитань. Подіяли, що 55-річний генпрокурор Олександр Медведько протягом останнього року цілковито довірився своєму енергійному заступникові. Версія про те, що Кузьмін – сирій кардинал української Генпрокуратури, і справді дуже популярна в українському політикумі. Тож не дивно, що призначення Ріната Кузьміна першим заступником Пшонки в середовищі регіоналів було сприйнято як закономірність.

ДОБРИШИЙ ПОМІЖ ВОВКІВ

Голосування у Верховній Раді за кандидатуру Віктора Пшонки пройшло як по нотах. Крім того, що його одностайно підтримали депутати від правлячої коаліції, за нього віддало голоси чимало опозиціонерів. Зокрема, представники «Єдиного центру», бютивці, Васадзе, Буряк та Міщенко (колишній прокурор Києва), нунсівці Кармазін та Москаль тощо. Воно й не дивно.

Ще після президентських виборів з керівництва Генпрокуратури були посунуті Сергій Вінокуров і Микола Голомша (їх пов'язували з Віктором Ющенком) та Тетяна Корнякова (її називали протеже Юлії Тимо-

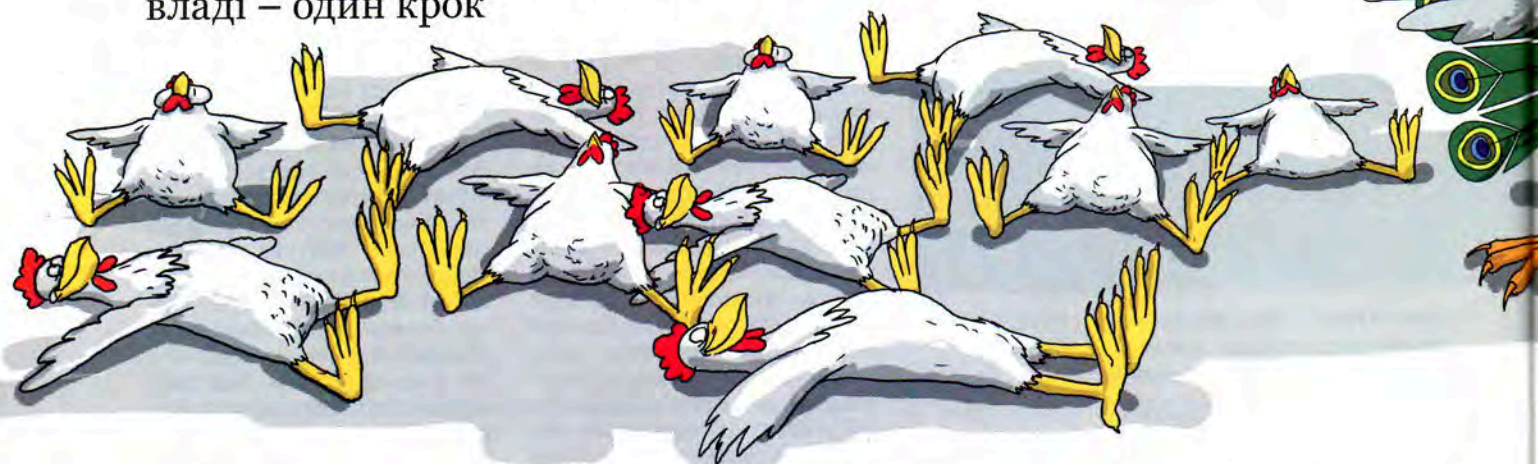
шенко). На вибір лишилися дві кандидатури: перший заступник генпрокурора Віктор Пшонка та куратор слідчої частини Рінат Кузьмін. Лиховісна слава пана Ріната нардепів від опозиції і не тільки мала б кинути в холодний піт. Тому коаліції теж вибору не лишалося – більшість у парламенті була позитивно налаштована лише до менш агресивного Пшонки.

Визначальною рисою в характеристиці Віктора Пшонки є те, що його не супроводжують корупційні чи кримінальні скандали. (Йому можна закинути хіба-що справу донецького журналіста Александрова – на той час Пшонка очолював прокуратуру Донецької області; багато хто вважає, що справу так і не було доведено до кінця.) Для прокурорського працівника з Донецчини це означає тільки одне: або він справді чистий, або вміє надто добре ховати сліди. Саме такої фігури потребує зараз Янукович, який, схоже, намагається посилити свою групу впливу у владі на противагу двом найвпливовішим на сьогодні – Фірташа й Ахметова. По-перше, Віктор Пшонка – фігура, віддалена від Ріната Ахметова, а отже, його призначення генпрокурором не посилить позиції олігарха. По-друге, такий генпрокурор «прив'яже» до президента голову АП Сергія Львовичкіна, а через нього – олігарха Дмитра Фірташа. Явно своїх людей у Генпрокуратурі останні двоє нині не мають, а тому будуть змушені йти на компроміси з президентом. По-третє, Віктор Пшонка ладен гладесенько-рівнесенько довести до кінця «корупційну справу» Тимошенко. Людина не помічена в корупційних скандалах, яка звикла доводити справу охайно й не поспішаючи, зможе сформулювати бездоганне, з юридичного погляду, звинувачення проти команди Тимошенко. Юрія Луценка вже «привітали» кримінальною справою.

І нарешті. Віктор Пшонка краще за будь-кого захищатиме бізнес «сім'ї президента», яким опікується старший син глави держави – Олександр. ЗМІ поєднує з президентським бізнесом нардепа Партії регіонів Юрія Іванюченка. Ніхто не прикриє бізнес краще за старого товариша президента. ■

Еліта і влада: кара за гИдонізм

Від учорашніх компромісів до сьогоднішнього підігрівання владі – один крок

Автор:
Оксана
Пахльовська

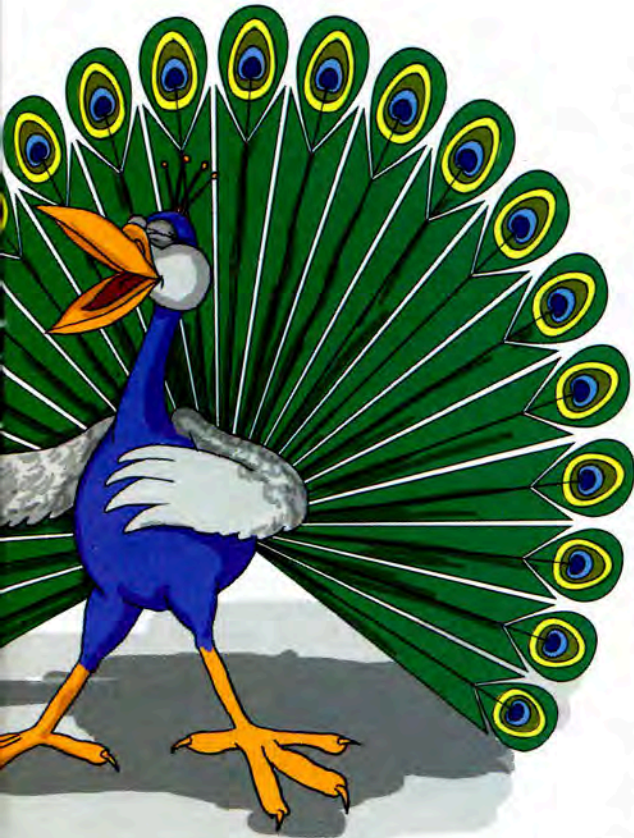
Цього не могло не статися. Вибухнуло питання про роль інтелектуальної еліти в політичній та культурній катастрофі, яка спіткала нинішню Україну, на сьогодні – країну без жодної європейської перспективи, країну цілеспрямованого згорання демократії, безцеремонної рейдерської політики, країну, яку «братня Росія» системно готує до дефолту. У ЗМІ та в електронних блогах відбувається полеміка, де визначається шкала відповідальності «протівсіхів» і «протівсішок» за принизливі для країни результати останніх електоральних кампаній, дисгрегаційні процеси в державі, послідовний демонтаж української культури. Про це гостро і драматично написав Ігор Лосев на шпальтах *Тижня* (див. №42/2010) у статті «Розум, честь і совість?». Слово сказане: король голий. Може, це, звісно, і постмодерне вбрання, однак сидіти не прикриває. Вердикт пана Лосева звучить так: творці укрсучліту логічно стали егоїстичним провінційним УКРСУ-

ЧІНТОМ. Важко заперечити. Однак, як на мене, питання значно складніше. Не йдеться лише про надривні індивідуальні моноспектаклі, такі передбачувані у своєму дешевому нарцисизмі та цілковитій невідповідності історичній драмі, яку переживає Україна. Мова йде про «глибинні структури» культури, якщо вдатися до терміну Чомського. «Протівсіхи» і «протівсішки» не вчора розчистили дорогу антиукраїнському Бульдозеру: вони старанно мостили для нього бруківку ось уже впродовж майже 20 років незалежності. Маючи при тому непоганих старших навчителів. Кон'юнктурність, компромісність, марнославство – будівельний матеріал для цієї дороги в нікуди.

ПОЛЬЩА: КОД СОЛІДАРНОСТІ

Від чорної комедії української політики думка рятується втечею до Польщі. Польський романтизм, писала видатна дослідниця польської літератури Марія Яніон, тривав протягом

усього ХХ століття. Кульмінаційними моментами того романтизму були правління Пілсудського, повстання у Варшавському гетто і «Солідарність». Тобто йдеться про героїчні моменти історії – оновлення Польської держави або ж відчайдушний та безнадійний її захист. Певна річ, людина не може жити всуціль у вимірі героїки, тому чудовою психологічною корекцією героїки завжди слугував польський гумор. Не випадково соціалістичну Польщу називали «найвеселішим баракором» комуністичного концтабору. З повстанням незалежної Польщі та згоранням ролі «Солідарності» настає «кінець парадигми», пише Яніон. Героїка, жертвність, мартирологія відступають на другий план у державі, котра конкретно і прагматично займається своєю системною відбудовою вже за нових умов, точніше за умов відсутності загроз. Польща – тепер уже член ЄС і НАТО – зуміла розмежувати історію та сучасність. Минуло лише для освоєння, розуміння, застереження. Отже, сьо-

годнішня людина може дозволити собі вільно жити в теперішньому часі – часі, що не є сумним епілогом минулого, а натомість є обнадійливим передднем майбутнього.

І сталося це завдяки польській еліті, незалежно від того, чи народ ішов за нею, чи залишався скептичним спостерігачем її поразок. В усі моменти героїчних польських рухів – і в часи повстання Костюшка 1794-го, і під час революцій 1830–1831 та 1863 років – на барикадах перебувала польська еліта. Але це були також барикади інтелектуальні: лекції Міцкевича 1840 року в Коллеж де Франс – це підготовка Польщі до інтеграції в Європу, коли й сама Європа ще була далека від думки про об'єднання. Так само польські інтелектуали від самих початків «Солідарності» не відступали ні на крок від програми боротьби за європейську Польщу. Польська політика після падіння Берлінського муру була постійно насичена присутністю інтелектуалів, а отже, просякнута

Окультурення й модернізація – справжня, а не фіктивна, – шлях до кардинальних змін

інтелектуальним змістом. А після 1 травня 2004 року, коли держава відсвяткувала «Одою до радості» Бетховена і шампанським на нічних площах з феєрверками вступ до ЄС, Адам Міхнік написав на шпальтах своєї «Газети Виборчої» аж ніяк не тріумфальний, а просто втомлений текст, сенс якого був такий: МИ зробили. Тепер справа за ВАМИ. За новими поколіннями. Будуйте далі дорогу, яку ми вам проклали.

В усі ці історичні моменти етика, героїзм, чин були питомою атмосферою польської боротьби за свободу. Були, певна річ, прорахунки і помилки, суперечності та сварки в середовищі еліти. Однак мета була єдина – свобода. І пріоритет також – захист ідентичності, відбудова держави. Виміри, які не підлягали сумніву, десакралізації, грі зі смислами.

«ВІКНА РАЙКОМУ»: ВИД НА БЕЗОДНЮ

Не можна збагнути стан нинішньої України, оперуючи лише категоріями виборів. Насправді Україна продовжує бути суспільством «пост»: посттоталітарним і постгеноцидним. Це суспільство потребує лікування як морального, так і психологічного. Воно інтоксиковане страхом, зневірою, заздрістю, комплексами, відсутністю волі. Правда, що жодна культура не зазнала таких системних руйнацій, як Україна впродовж ХХ (і не лише!) століття. Але правда й те, що в жодній країні крім Росії (!), не було такого непослідовного й компромісного процесу виходу з тоталітарних парадигм.

Причина полягає в практично тотальному винищенні реальної української інтелігенції впродовж періоду радянського режиму. Основним результатом стала плебеїзація українського суспільства, відчуження його від власної культури, загальне знекультурення. Тому величезна відповідальність лягла на плечі нового покоління інтелігенції.

Дуже правильно ставиться питання про якість інтелігенції. Згадаймо, як Ніцше описував виховання аристократа. Аристократ – не той, хто встає з пухових перин і їсть зі срібних

ложок. Аристократ – це жорстка дисципліна, освіта й виховання, це особиста і родова відповідальність, це, коли треба, самопожертва без вангь. Це, власне, і є ЧИН – слово, яке не випадково любив Маланюк. Еліта останніх десятиліть до цієї категорії не належить.

Але «протівсіхи» і «проти-всішки» не з'явилися зненацька, мов чортики з табакерки. Четверть століття тому вони вже визирали з «вікон райкому», які так натхненно оспівували, – і не абиколи, а в часи перебудови, в рік смерті Василя Стуса! Йшли чередою в партію. Декого з них пам'ятаю ще по Інституту літератури. Якого дідька ви це робите? – ошелешено запитувала в них. Відповідали глибокодумно: ми руйнуватимемо партію зсередины. А за цим ховалося елементарне пристосуванство, залишковий страх – а що, як система дожене і вкусить? А нам же захиститись, а нам же зарплата, а нам же за кордон. Співпрацювати з режимом заради міфічного конструктиву. На все знаходилося виправдання. А хто так не чинив, був ворогом, не розумів далекоглядної макіавеллівської стратегії. Солідарності – зеро, круглий нуль: Система і в агонії досягла своєї мети. Але, зрештою, чом би молодій «протівсішці» було не хвилюватися бюстом, патетично звертаючись до «товаришів комуністів», якщо дехто з покоління літературних батьків на повні легені «дихав Леніним», а той, хто вцілів із покоління літературних дідів, так і не одважився вийти за поріг «зореносного Кремля»? Брежнєв розкладає душу. Брежнєв релятивізує моральні поняття. Брежнєв, врешті, підмінює реальний світ фіктивним. Від учорашніх компромісів до сьогоденшого підірвання влади – один крок. Над безоднею.

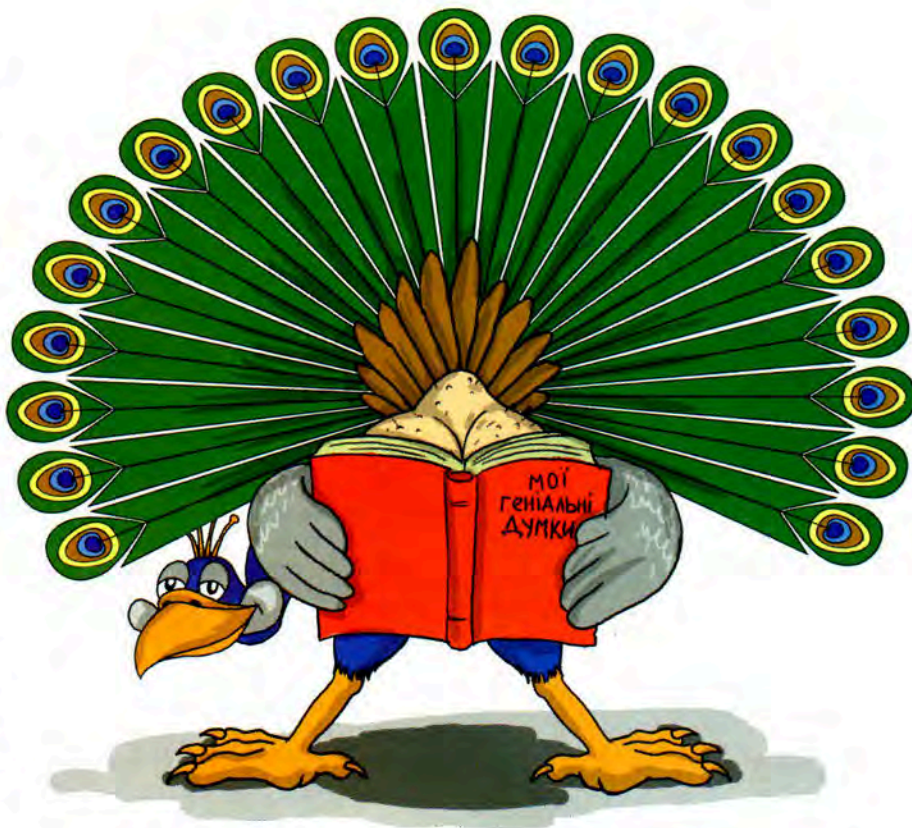
Таку еліту в Росії Юрій Афанасьєв у нещодавній своїй публікації назвав «високочолими холопами»: «Системні холопи підпірають приречений режим»... І в нас так само.

ПОСТМОДЕРНІСТІ І ПОСТКОМУНІСТІ: «БЛИЗНЕЦЬ-БРАТЯ»

Електоральна динаміка України останніх десяти років за-

свідчує насамперед розмити хистку ідентичність суспільства. Зростання відсотка «противісіхства» – додатковий тому доказ. Всі без винятку країни комуністичного табору вийшли з тоталітарного періоду з нагальною потребою віднайти і відбудувати власну культурну ідентичність. Всі, крім Росії, яка взялася за відновлення ідентичності державної. В усіх східноєвропейських країнах західного християнства відбулася парадигматична еволюція: розбудова польської (чеської, литовської, угорської...) європейської ідентичності. Українська ж культура перебувала порівняно з цими культурами у значно гіршому становищі. За радянських часів вона зажила нечуваного спотворення і вівієкції своїх життєво необхідних фрагментів. Всі класики були рубриковані як «революційні демократи». Велетенський спадок бароко і модернізму – періодів, що пов'язували Україну з Європою, – було вилучено з підручників, пам'яті, ментальності українців. Натомість українці мусили вивчати явища культури спрофановані, звальгаризовані, позбавлені інтелектуального змісту. Писала в ті роки Ліна Костенко: «Звісило з трибуни блазеньський ковпак / забрехує слово. / Було так, було так, було так... / А може, було інакше?» Класичний приклад – заборона молодого Тичини, перетворення його на придворного віршописця й арешт молодого Стуса, який спробував повернути з небуття заборонені твори Тичини – геніального пророка трагедій ХХ століття.

Камю сказав на врученні Нобелівської премії: «Письменник прикутий до галери свого часу». Україна потребувала системного відтворення європейського спадку української культури, мозаїка до мозаїки відбудови українського космосу в його діахронічній тягlostі в контексті європейських ідей. Підручники, словники, антології, які б утворювали текстуру зв'язку між культурою та суспільством, школою і родиною, Україною і світом. Натомість почалася літературознавча «мова». Це явище постфранкізму: коли не стало Франко, іспанці

В глибинах суспільства зріють нові ресурси

роками не виходили з нічних барів – витанцьовували минуле заборон і репресій. Наші вчорашні члени партії раптом почали створювати образ «незаангажованої» української культури як еталону сучасного мислення. Бо заангажованість, виявляється, це ретроградне «народництво». Тут і справді потрібен психоаналіз – за цим істеричним страхом перед «ангажованістю» стояв фантом власної вкрай заангажованої

Постмодерна еліта занурилась у простодушний слов'янський гедонізм. Який швидко став гідонізмом: в культуру увірвалися потоки фізіологічних відправлень, алкогольних випарів, псевдофеміністичних істерик. Суспільству було пояснено, що культури в нього немає, еліти й поготів, що це не держава і не країна. Так у чому річ? Всі левченки з колесніковими теж так думають. Густо пішов у літературу мат на доведення «модерності» української мови – а чи не такою лексикою послуговуються нинішні керманічі? Література – це гра. І політика – гра. Один постмодерний критик навіть запропонував вивести українську літературу зі шкільної програми – допоки вона здобудеться на гідну сучасної науки інтерпретацію. А чим це відрізняється від політики нинішнього міністра культури? Де ж проходить грань між постмодернізмом і неосталінізмом?

Рух елітарної культури складний, повільний, потребує великих зусиль, ресурсів, інституцій, часу. Перекласти один вірш Антонича чи оповідання Коцюбинського – це великий труд. Це складніше, ніж писати власні поези на тілах голих дівчат у Гуляй-Полі. Психологічна

ПОСТТОТАЛІТАРНІ ІНТЕЛЕКТУАЛИ СПРАЦЮВАЛИ, МОВ МЕХАНІЧНІ РОБОТИ ДЕСТРУКЦІЇ, ЗАКИНУТІ В НОВУ РЕАЛЬНІСТЬ

в коридорах тоталітарної влади біографії. Або й просто цинізм – сьогодні, так само, як учора. Постмодерністи-десакралізатори вишикувалися в шереду культових письменників. А коли я запитала в одного видатного постмодерніста, яким чином він, такий незаангажований, пішов у політику, він мені відповів з дещо блудливою посмішкою: «кушати хочца».

Мережа магазинів дивовижних речей

«махновщина» працювала на розширення царства, за Мережковським, «Грядущого Хама». Ось один лише приклад. Згадаймо, якого неймовірного розголосу набули словники нецензурної лексики Ставицької. З погляду суто наукового, такі словники – цілком звична річ. Але словник мату з лексикографічного дослідження перетворюється на подію велетенської культурної ваги. І ми, Химко, люди, – виявляється, всі органи тіла українською мають відповідники, та ще які. Безконечні інтерв'ю, відгуки, дифірамби. Майже паралельно вийшло друком фантастичне видання – переклад з французької «Європейського словника філософії» (Дух і Літера, 2009). Це енциклопедія філософського знання, що має бути перекладена основними європейськими мовами. А перший переклад здійснено українською. Відбулась тиха презентація, насичена думками, концепціями, термінами, кілька рецензій у пресі. Але це так, ніби не подія. Ніякої спекуляції на тому не зробиш. Отже, нецікаво.

Що ж, як казав Вітгенштайн, «кордони моєї мови позначають межі мого світу».

Посттоталітарні інтелектуали спрацювали, мов механічні роботи деструкції, закинуті вмираючою системою в нову реальність. Допомогли прищепити в суспільстві неповагу до власної культури, поглибили почуття приниженості, відірваності від проблем сучасного світу. А принижена людина не може бути демократичним виборцем. Вона або голосує за руку, яка її б'є. Або засвідчує своїм голосом «проти всіх» задушену і задушену лють – почуття в цьому випадку безсиле і недієздатне.

АДРЕСА «ОСТАННЬОЇ БАРИКАДИ»

Наготуймося на кілька темних років і на перспективу колапсу. Це остання стадія тоталітарної сис-

теми, яка здійснить ще один викид токсинів у тіло нації. Це тіло зараз аморфне, нездатне на протидію. Інерція хвороби – це легше, як зусилля одужання. Здається, що суспільство в цілому не усвідомлює своєї культури, байдуже до свого минулого, а тому не має жодних ідей щодо майбутнього. Вживає, а не живе.

Це так і не так. Насправді в глибинах суспільства зрють нові ресурси. Є величезний прошарок середньої ланки інтелігенції: вчителів, бібліотекарів, журналістів, видавців, музейників – анонімних, може, культуртрегерів, розкиданих і по Сходу й Півдню України, на чий добрій волі та ентузіазмі великою мірою тримається культура. Народжується нове студентство – україно- чи російськомовне студентство, що не заохоче потрапити у владу ні старих кедебістів, ні молодих екстремістів. Тому окультурення й модернізація, – справжня, а не фіктивна, – шлях до кардинальних змін.

А ці зміни спроможні забезпечити лише «органічні» інтелектуали в ґрамшанському розумінні. Тобто незалежні від влад і від мод інтелектуали здатні реінтегрувати культуру у свідомість суспільства, переорієнтувати його пріоритети, відродити атмосферу солідарності. Після інтелектуалів безчинства має знову прийти інтелектуал чину, для якого імперативами будуть Work Ethic, «етична робота» і моральна дисципліна.

Словом, йдеться про еліту, яка знає: занадто рано називати «Останньою барикадою» молодіжний бар. Бо, попиваючи коктейль, можна не помітити, що усміхненим кельнером у тому постмодерному барі працює посттоталітарна Чума.

Справжні останні барикади ще попереду. І дай, Боже, щоб не на вулицях, а лише в душах і свідомості людській. ■

Диво-аксесуари для комп'ютера

Домашні дрібниці

Мультимедіа

Розваги та відпочинок

Предмети інтер'єру

Дивна канцелярія

В Інтернет-магазині
www.chudesna.com.ua

-5%

- ТРЦ «Караван»
- ТРЦ «Dream Town»
- ТВК «Глобус»
- ТРЦ «SKY MALL»
- ТЦ Галерея подарунків «Новий проїзд»

Nova vita філософії

Французький філософ Олів'є Ремо про філософію здорового глузду, парадокси космополітизму та взаємини інтелектуалів і влади

Спілкувався
Анатолій Дністровий

Після постмодерної деконструкції історії філософського знання, що триває з 60-х років минулого століття, інтелектуали прагнуть або реанімувати попередню велич першої науки, або ж ще більше сприяють її забуттю, зводячи новітні філософські практики до суто прикладних і практичних функцій. Однак є й інша когорта дослідників, яка уникає двох попередніх спокус і намагається адаптувати філософський інструментарій до аналізу сучасних процесів та їхньої строкатої картини світу.

Без перебільшення Олів'є Ремо – яскравий представник цієї когорти, який не поспішає з власним ревізмом по філософії, однак і не пише панегіриків «універсальним сутностям», з якими часто помилково ототожнюють філософське знання. Ремо не пориває з філософською традицією, усвідомлюючи, що водночас із трансформаціями світу відбуваються трансформації понять і сталих підходів до ідей минулого та явищ теперішнього. Це перепоясання, переписання та перо-сміслення речей (звичних або незнаних раніше) передбачає постійне оновлення і філософського словника, і гнучке оперування обраними підходами. В такому здоровому мисленні є сумісними рецепти традиції та новаторства, заперечення й осмислення – того, що своєю актуальністю долає догматизм крайніх полюсів у судженні.

У. Т.: Після багатьох і тривалих суперечок щодо значення філософії чи її загибелі ви належите до когорти тих, хто цією наукою системно займається. Отже, якою має бути, на ваш погляд, актуальна філософія –

новітня – після століть влади класичної філософії?

– Я не вірю тим, хто стверджує, що філософія померла. Простий факт циклічного воскресіння деяких їхніх аргументів мав би завадити нам підтримати цю думку. Це підтверджують дебати, які нині дедалі більше набувають вигляду міждисциплінарної дискусії навколо форм ідентичності й автономії. Аналогічне відбувається і з політикою, якій передрікають смерть, але вона щоразу відроджується з попелу.

Звичайно, можна, слідом за Річардом Рорті, поставити під сумнів адекватність слів, які утворюють наш «кінцевий словник» (але я не такий прихильник теорії іронії). Загалом я вважаю, що філософія віднини повинна протиставлятися всьому різноманіттю політичного та культурного досвіду, що постійно зростає, й сприяти перегляду під цим кутом зору більшості доступних нормативних моделей.

У наших демократіях, названих класичними, насправді простежується все більш явна тенденція до уточнення схем дискусії, завдяки яким передбачається віднайти консенсус. Інакше кажучи, явище «плюралізму» постійно поширюється. Воно ускладнюється тим, яким чином досвіди можуть пересікатися, накопичуючи плоди своєї взаємодії. Отже, точне й стале визначення суспільства вже не сумісне з визначенням, сформульованим 30 чи 40 років тому.

Необхідно зберегти розрізнення Джона Роулза між «доктриною розуміючої моралі» та «політичною концепцією справедливості», оскільки це дає можливість визначити золоту середину, – це соціальна узгодженість щодо політичної концепції, яка гуртує людей. В

наші дні такі аншлюзи стають дедалі космополітичнішими. Якщо коротко, то різноманіття є радше фактом, аніж проблемою. У такому ракурсі аналізу філософія налаштована приймати форми, які їй забажа-

ється, бути як систематичною, так і фрагментарною.

У. Т.: Вочевидь, ви обирали власну традицію, тобто спиралися на співзвучних мислителів минулого, концепти яких посилювали або розвивали в нинішніх умовах. Хто вам ближчий із французької чи інших філософій?

– Кілька років тому я написав книжку про неаполітанського викладача риторики, чий підхід до філософії я продовжую захоплюватись. Це Джамбаттіста Віко. Він спільно з Монтеск'є, Юмом та Гіббоном прагне визначити принципи, за якими загальна індивідуальність подій минулого може бути пояснена на раціоналістичних засадах. Але, на відміну від Вольтера, розвиває у своєму «новому вченні» єдине значення критичного розуму, в основі якого вбачає не лише навчання, потрібне для розуміння історії, а й природну нерозривність розуму та яви, яка апіорі не заперечує жодної з форм розуму. З усього цього Віко виводить філософію здорового глузду – як на рівні націй чи спільнот, так і на рівні самого людства. Він намагається визначити приховану причину «легендарних» колективних вірувань, що стали передумовою виникнення соціальних інститутів. Якщо про це говорити в контексті сьогодення, то йтиметься про філософію «соціальних уявлень».

У. Т.: Невдовзі має вийти ваша книжка з інтригуючою назвою «Свідомість епохи. Есе про соціальні образи модерності». Що ви маєте на увазі – певні колективістські, ідеологічні практики та їхній вплив на соціальні процеси? Чи радше культуру свідомості, культуру способів мислення, властивих людям на тих чи інших етапах історії?

– Головні ідеї цієї праці можна знайти у моїй статті «Мала філософія прискорення історії», опублікованій в журналі Esprit. Через явище при-

скорення я досліджую форми трансцендентної свідомості у певних історичних контекстах. Це може рухатись у напрямку підкорення чи стати на шлях «відтягування», яке, навпаки, призведе до посилення політичної нерівності, що виникає за нинішньої нестабільності.

У цій роботі я прагну зрозуміти причини, внаслідок яких формуються узгоджені чи зіставні фігури теперішнього, відштовхуючись від визначення передбачуваної загальної тенденції. Таким чином, я проникаю в те, що називаю «заваленою лабораторією моральних уявлень, які продукують судження епохи».

В цьому есе я перш за все роздумую над суб'єктивною стороною соціальних уявлень. Водночас в іншій розвідці, де піднімається питання космополітизму, я цікавлюсь радше їхнім об'єктивним аспектом. Я запитую себе, якою мірою космополітизм є формою розуміння соціуму, що перетворюється на форму його існування, певну загальноприйнятну ідіому, здатну звільнити значний запас різноманітної діяльності. Як ця форма перетворюється на один із мимовільних способів наших соціальних уявлень.

У. Т.: Тож які, на вашу думку, основні характеристики нашої доби, і чи можуть вони об'єднати центри та периферії, приватне й загальне, локальне та глобальне?

– Ваше запитання змусило згадати чудовий текст Фрідріха Ніцше «Людське, занадто людське», в якому він окреслює певні риси нашої епохи і стверджує: що менше люди пов'язані традицією, то сильнішим стає внутрішній рух мотивів і більшим, відповідно, є внутрішнє занепокоєння, взаємне зіштовхування людських течій, поліфонія прагнень.

Чому існує теперішнє суворе примушування «прикріпити» себе та своїх нащадків до певного місця? Для кого взагалі існує щонебудь таке, що міцно прив'язує? Якщо зараз люди сприймають одночасно всі роди художнього стилю, то так само й всі

ступені та види моралі, звичаїв та культур.

Врешті-решт, така епоха набуває значення через те, що в ній можуть бути порівнюваними й одночасно пережитими найрізноманітніші світосприйняття, звичаї, культури. Раніше це, ґрунтуючись на завжди локалізованій економіці кожної культури, було неможливо, подібно до того, як і всі роди художнього стилю були пов'язані відомим місцем та часом. Це я знову згадав Ніцше.

Так-от, звертаючись до критики свого часу, він по-своєму описує розвиток явища плюралізму, яке я вже згадавав. Ніцше припускає, що це вимагає від кожної людини бути громадянином кількох країн та віднайти правила регулювання цих нових зв'язків, хоч би якими вони були, приватними чи публічними. Але, й на цьому він особливо наголошує, основний досвід сучасного суспільства полягає у порівнянні досвідів. І це твердження лише посилюється розвитком космополітизму в нашу добу.

Щодо політичних ефектів, викликаних внутрішніми перетвореннями суспільства (Gesellschaft) на спільноту (Gemeinschaft), які викликають агресивний неонаціоналізм, занепад ідентичності, якого загалом зазнала наша доба, то такі явища та наслідки я розглядаю на прикладі космополітичного світу.

У. Т.: У назві чергової вашої праці «Так далеко, так близько. Критика космополітичного розуму» простежується цікава антиномія. Що ось подібне соціолог Роланд Робертсон назвав «глокалізацією» – від злиття слів «глобальний» і «локальний». Чи можемо стверджувати, що ми опинилися в умовах, коли далеко і близьке втрачають території своєї сталої ідентичності?

– Сучасні обговорення космополітизму, як на мене, мають дві протилежні тенденції.

Вони набувають форми парадоксу: що більше розвивається «космополітизм знизу» (cosmopolitanism from below), то більше «космополітизм зверху» (cosmopolitanism from above) стає абстрактним. »

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олів'є Ремо – доктор філософії, колишній директор Центру політичних досліджень імені Раймона Арона. Протягом останніх років викладає і перебуває на посаді наукового співробітника Франко-німецького центру імені Марка Блока, Чиказького університету, Інституту Ремарка при Нью-Йоркському університеті, університету Осло, Вільного університету та Інституту історії природознавства імені Макса Планка в Берліні. Лауреат премії Франсуа Фюре за книгу, присвячену філософії Віко. Автор низки філософських публікацій

Як пояснити цей парадокс? Чи означає це, що з традиційного космополітизму освічених мандрівників акцент переноситься на більш завуальований, але від цього не менш важливий, космополітизм працівників. Чи може вже час усвідомити, що, скажімо, міжнародний аеропорт не завжди є місцем призначення для інтелектуалів і керівників підприємств, натомість, що він може бути зоною «мінливого» закону й стати пасткою для певної кількості громадян, які втратили зв'язок із батьківщиною?

Загалом це означає, що широким вираз «громадянин світу» змінює своє значення. Віднині важко відступити від різноманіття способів, якими люди організують своє життя, щоб слідом за Діогеном Синопським, відстояти право не належати жодній території.

У. Т.: Чи стосується ваша критика космополітичного розуму інших «розривів» у нинішній соціалізації людини?

– Етичний, універсалістський та детериторизуючий вимір космополітизму, ясна річ, має нам служити аргументом у боротьбі з етноцентризмом та культурною однорідністю. У сьогоdnішніх дебатах найважливішим є той факт, що зміни світового масштабу не призводять до однакових наслідків на різних територіях. Варто також визнати, що на часі доба, коли звичайне змагається з організаційним, а щоденний досвід глобалізації – з бюрократичним розпорядком глобального управління.

Я використовую термін «критика» перш за все у Кантовому розумінні. Зваживши на те, що сьогодні в понятті космополітизму відбувається плутання смислів, спершу потрібно окреслити місце, яке посідає це поняття в кожному аргументі, щоб згодом визначити його зміст відповідно до різноманіття використання.

У. Т.: Традиційне українське питання до французького інтелектуала. Як ви розглядаєте в культурній та цивілізаційній площині Східну Європу. Це для вас периферія, terra incognita, «друге дихання» Європи?

– Європейське обговорення культури та цивілізації має власну історію. У своїй статті «Культура versus Цивілізація. Генеза опозиції» я показав, що протиставлення цих двох понять сформувалося досить пізно, до того ж воно дало змогу оцінити кількісні зміни епохи, які ми звикли оцінювати з погляду загального прогресу.

В 1990-х роках в Європі, надто в Німеччині, криза космополітичного ідеалу в її приватній реалізації сприймалася як явище одночасне з поступом політичної економії та формуванням анонімного та деіндивідуалізованого суспільства. Уявлення про процес звільнення особистої поведінки потроху поступається місцем образу історичної динаміки, що, навпаки, руйнує індивідуальність. Обіцянка соціального прогресу вичерпує себе, й протиставлення культури та цивілізації, так би мовити, застигає в періоді, який передусє Першої світової війни, змінюючи напрямком старої ідеї формотворчої культури, яка є невід'ємною складовою суспільства. Виникає нове розуміння культури, яке не лише вилучає, а й ідентифікує ворога-варвара в людині цивілізованій, однак позбавленій душі.

Не думаю, що Східна Європа досі ідеологічно залежить від цієї суперечки, проте вона може вийти з неї в соціальному розумінні, якщо їй не вдасться подати демократичне визначення культури, що відновить обіцянку здійсненої інтеграції. Водночас я не вірю, що сама Європа сьогодні – це стара чи зужита частка Заходу, відкинута на задній план Нового світу, який стрімко розвивається. Європа володіє багатими ресурсами. Одним із відчутних викликів для неї є явище глобального різноманіття.

У. Т.: Що, на вашу думку, перешкоджає євроінтеграції України?

– Я переконаний, що Україна має відіграти свою роль у Європі. Оскільки я не є спеціалістом з міжнародних відносин, тож коротко відповім на це запитання з погляду європейця. Я відчуваю, що зараз прийняти Україну європейцям (окрім запланованого списку держав, які чекають своєї черги), заважає їхнє уявлення про кордони. Європа

прагне контролювати свої потоки міграції та зміцнити свої зовнішні кордони. Вона остерігається зовнішніх кордонів України, тобто власних ближніх і дальніх сусідів. Європа залишається скептичною до держав, які можуть відкрити шлях до її внутрішніх садів.

У. Т.: В Україні чимало митців та інтелектуалів перебувають в опозиції до влади. Які ваші відносини з французькою владою і як би ви спроектували ідеальні взаємини митця (філософа, письменника, інтелектуала) й політичного сюзерена?

– Перебування в опозиції до влади передбачено самим визначенням інтелектуала, письменника чи митця. Але оскільки відносини змови – природно! – вимагають недовіри, важко ви-

ЄВРОПА ЗАЛИШАЄТЬСЯ СКЕПТИЧНОЮ ДО ДЕРЖАВ, ЯКІ МОЖУТЬ ВІДКРИТИ ШЛЯХ ДО ЇЇ ВНУТРІШНІХ САДІВ

значити «ідеальні відносини» між митцем загалом та сюзереном зокрема. Можливо, вони виникають таким чином із приватної сфери творчої незалежності, коли митець думає та діє у повній свободі, а сюзерен принагідно надихається в той чи інший спосіб, ризикуючи спровокувати конфлікт.

Все залежить від чинного уряду та історичних умов. Проте необхідно будь-що пильнувати ті випадки, коли обрана влада більше не відстоює суспільних інтересів й не докладає зусиль, щоб залатати розриви на соціальному полотні.

Стиль нинішньої французької урядової команди не вирізняється обговоренням проблем, ні бажанням провести реформи, які були б корисні низці професійних категорій, із яких формується цивільне суспільство. Через це владі більше характерна занадто виражена бульварщина, а також, як на мене, неадекватні підходи до подолання нерівності, що зростає, які ослаблюють все соціальне тіло. Сьогодні Франція ризикуює породити озлоблене суспільство. ■

ВИБРАНА БІБЛІОГРАФІЯ

«Мішле. Судова історія» (1998)

«Архіви людства. Есе про філософію Віко» (2004)

«Повернутися до слова та ідеї» (2008)

«Свідомість епохи. Есе про соціальні образи модерності» (готується до друку)

«Так далеко, так близько. Критика космополітичного розуму» (готується до друку)

Мелодія

Ти моя
Всеукраїнська
радіомережа

Осінь
не привід
сумувати!

Київ (101,1 МГц) • Дніпропетровськ (101,5 МГц) • Донецьк (102,6 МГц) • Дубровиця (105,3 МГц) • Запоріжжя (107,9 МГц та 71,51 МГц) • Зарічне (107,1 МГц) • Кам'янець-Подільський (102,8 МГц) • Карлівка (105,5 МГц) • Кіровоград (105,8 МГц) • Ковель (102,7 МГц) • Конотоп (107,1 МГц) • Краматорськ (106,2 МГц) • Красноармійськ (103,3 МГц) • Кривий Ріг (104,7 МГц) • Луганськ (101,1 МГц) • Луцьк (105,5 МГц) • Львів (107,2 МГц) • Мелітополь (103,2 МГц) • Миколаїв (105,1 МГц) • Одеса (101,4 МГц) • Охтирка (102,8 МГц) • Первомайськ (105,5 МГц) • Підгайці (102,4 МГц) • Полтава (105,0 МГц) • Рахів (105,1 МГц) • Рівне (101,4 МГц) • Севастополь (103,7 МГц та 73,3 МГц) • Сімферополь (100,6 МГц) • Снятин (101,8 МГц) • Старобільськ (104,2 МГц) • Суми (105,1 МГц) • Тернопіль (104,9 МГц) • Харків (103,0 МГц) • Хмельницький (102,5 МГц) • Херсон (104,4 МГц) • Хуст (106,8 МГц) • Чаплинка (106,4 МГц) • Чернігів (101,3 МГц)

Всеукраїнська радіомережа «МЕЛОДІЯ»

03057, м. Київ, вул. О. Довженка, буд. 14, 3 пов., офіс 155. Тел./факс (044) 455 96 51. Рекламний відділ (044) 455 96 55.

www.melodiya.ua

Ліцензію видано Напродою з питань телебачення та радіомовлення, серія НР № 0855 від 23.04.2003 р.

Випрошуючи пільги

Роздача «спрощених» житлових субсидій на практиці виявилася черговим популізмом влади напередодні місцевих виборів – пільги отримали не всі, хто їх потребує. Сама ж система субсидування сприятиме подальшому руйнуванню ЖКГ

Автор:
Альона Мельник

Влада спробувала реабілітуватися перед виборцями за підвищення ціни на газ для населення і відповідно комунальних тарифів, увівши «спрощені» житлові субсидії. Однак отримати ці пільги зможуть не всі, хто їх потребує, та й для цього необхідно пройти іноді просто принизливу процедуру. При цьому недолуга система субсидування не зменшує заборгованості в житлово-комунальній сфері, а якість послуг лише погіршує.

ЖОРСТКИЙ КАСТИНГ

Відповідно до нових тарифів, за даними Міністерства з питань житлово-комунального господарства, плата за квартиру (за, так би мовити, послуги ЖЕКу) зросла на 40–110 грн залежно від площі. Газ для населення подорожчав удвічі. Збільшилася в середньому на 30% також вартість гарячої води та опалення.

Аби «врятувати» пересічних українців від велетенських рахунків, уряд знизив «прохідний бал» для отримання субсидії. Її тепер можуть мати родини, які витрачають на компослуги 15% свого доходу (для працездатного населення) або 10% (якщо в сім'ї лише діти, пенсіонери або інваліди). Листи з пропозиціями подати документи на субсидію знайшли у поштових скриньках 9 млн українських родин, але на ділі субсидії отримуватимуть лише від 1 до 2,5 млн – близько 9% їхньої загальної кількості. І це за оптимістичними прогнозами міністра праці та соціального захисту населення.

Однак упевненості, що й 2,5 млн сімей отримають пільги, немає. Адже «відсіювати зайвих» чиновникам допомагає

СУХИЙ ОСАД.
Субсидії стають черговим обманом, що веде до зубожіння населення

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ

РУЙНІВНА СОЦІАЛЬНА МЕХАНІКА

Закордоном дбають, щоб субсидування не погіршувало стан ЖКГ, а покращувало, та ще й дбало про екологію. Приміром, у США є спеціальна програма (Weatherization Assistance Program), за якою держава допомагає бідним сім'ям робити їхні домівки енергоефективнішими. Таким чином вони можуть використовувати менше електроенергії, а отже, менше витратити на її оплату.

В Україні ж навпаки: що більше субсидій, то гірша якість комунальних послуг. «Значна частина коштів, які мали б покривати субсидії, просто не надійде до ЖЕКів з бюджетів. Щоби компенсувати витрати, ті, своєю чергою, економитимуть на послугах: ремонтні робитимуть рідше або вода стане менш гарячою, – прогнозує Андрій Биченко. – Взагалі система субсидування підходить лише країнам із низьким рівнем корупції, до яких Україна не належить. Тому варто не надавати субсидії, а піднімати пенсії та зарплати».

На початку вересня Рахункова палата провела аудит субси-

За офіційною статистикою, торік

9,5 млн українців мали дохід, нижчий за прожитковий мінімум.

3-поміж

13,2 млн пенсіонерів **7 млн** отримують мінімальну пенсію **723 грн**

«ВІДСІЮВАТИ ЗАЙВИХ» ЧИНОВНИКАМ ДОПОМАГАЄ НИЗКА ДОДАТКОВИХ ВИМОГ ДО ПРЕТЕНДЕНТІВ

дій у сфері ЖКГ. Висновок: «Чинна система державної допомоги не є орієнтованою на захист соціально вразливих верств населення. Натомість вона створює передумови для неекономного використання енергоресурсів і неефективного витрачання коштів субвенції». Однак Мінсоцполітики і далі вихваляється своїми здобутками із субсидування.

Населення ж особливої радості не має. За результатами телефонного опитування, проведеного Інститутом проблем управління імені Горшеніна в липні, 59% респондентів вважають, що субсидії точно не зможуть захистити малозабезпечених від наслідків підвищення цін на газ. У протилежному переконані трохи менше 2% опитаних. При цьому лише 41,2% українців платитимуть за новими тарифами повністю, ще 30,1% – частково. ■

низка додаткових вимог до претендентів. Наприклад, на субсидію можуть розраховувати лише власники житла. Тоді як у більшості європейських країн її отримують навіть ті, хто винаймає квартиру, – держава допомагає сплачувати оренду. Будинок Надії Глабець із Черкас за документами належить її доньці – пенсіонерка переписала власність на дитину. «Коли дізналася про підвищення цін на газ, одразу запанікувала. Живу сама, пенсія мінімальна. Будинок опалюю газом. Як почула про субсидію, трохи заспокоїлася, – розповідає пенсіонерка. – Та коли надійшов «лист щастя», засмутилася знову. Субсидію призначають власнику, на якого відкрито особовий рахунок. А моєї доньці її точно не дадуть».

Навіть за приблизними підрахунками субсидій потребують значно більше українців, ніж прогнозують чиновники. За офіційною статистикою, торік в Україні 9,5 млн осіб (21,4%) мали дохід, нижчий за прожитковий мінімум. У нас самих пенсіонерів – 13,2 млн, і з них 7 млн отримують мінімальну пенсію – 723 грн.

Не бачити субсидії й тим, кому через нестатки довелося обміняти своє помешкання на менше. За правилами, її не може отримати той, хто протягом року купував нерухомість.

Ті ж, хто мешкає в «завеликому» приміщенні, щоб отримати пільги, повинні пройти перевірку соціальної служби. Ось тільки впускати до себе соцінспекторів хочуть не всі. «Ми взагалі-то могли би претендувати на субсидію, але не будемо. Прийдуть знову, заглядатимуть у всі шпарини, – згадує прикрасі «хатнього обшуку» Тетяна Любінецька з Вишгорода (прізвище змінено на прохання співрозмовниці. – Ред.). – Краще переплачуватиму, ніж знову терпіти таке». Ухвалення рішення про надання чи не надання пільг покладено на суб'єктивну думку перевіряльників. А інформації про те, як і де оскаржити вердикти соцінспекторів, не надається. Крім того, запровадження додаткового контролю створює поле для бюрократичних маневрів. «Що більше додаткових вимог, то більше можливостей для зловживань», –

стверджує Андрій Биченко, директор соціологічної служби Центру Разумкова.

Для порівняння: у Великій Британії претендента на субсидію розпитують про прибутки і майно хіба що телефоном чи під час зустрічі в офісі соціальної служби, а решту інформації отримують через його ідентифікаційний код. До того ж людини одразу повідомляють, куди вона в разі потреби може поскаржитися на образи чи дискримінацію під час перевірки.

НЕСТЕРПНА «ЛЕГКІСТЬ» БЮРОКРАТІЙ

Нову процедуру оформлення субсидій через пошту чиновники називають «значно спрощеною». Простота досить примарна. Тим, хто працює, все ще треба брати довідку про доходи. Пенсіонери змушені звертатися до центрів соціального захисту населення, щоб там їм допомогли з незрозумілими формулюваннями, хоча Мінсоцполітики заявляло, що люди зможуть «пройти всю процедуру, не виходячи з дому». Усе так «легко», що на спеціальну гарячу телефонну лінію міністерства щотижня надходить по кілька тисяч дзвінків із проханням роз'яснити порядок отримання субсидій.

Виявилися неготовими до нововведень і самі соціальні служби: тут не встигають обробляти документи. Наприклад, у період з 1 серпня по 5 жовтня до їхніх місцевих управлінь звернулися 911,5 тис. сімей, а субсидію за цей час оформили лише 183,7 тис. родин.

Насправді проста процедура виглядає інакше. У тій самій Великій Британії в більшості випадків достатньо звернутися до соціальної служби і повідомити свій номер державного страхування (National Insurance). Далі всю потрібну інформацію служба знайде в базі даних, а додаткові документи попросить, тільки якщо запідозрити людину в нечесності. В Естонії соціальні пільги громадяни можуть одержати навіть через інтернет за допомогою «електронного посвідчення особи» (ID-картки), за номером якої соціальні служби самі отримують всю необхідну інформацію.

Жити стане веселіше...

Податковий кодекс максимально сприяє наповненню бюджету й кишень фіскалів. Зізнання інспектора

Записав
Роман Бойко

На Податковому кодексі останнім часом уже ламалося стільки списів і висловлювалися такі суперечливі думки, аж острах бере. Багато говорили підприємці, не раз виступали політики й експерти. А ось думкою виконавців – тих самих підступних податкових інспекторів-ревізорів – поцікавитися якось не спромоглися. Що ж, спробуємо усунути цей недогляд. Податковий інспектор однієї з київських ДПП розповів *Тижню*, чому такий Кодекс україно вигідний йому та його колегам.

«Навіть поверхове вивчення тексту Кодексу викликає почуття глибокого внутрішнього задоволення: нарешті вдалося позбутися багатьох перешкод та умовностей, що так заважали працювати останні роки десять. Усі ці документи, прийняті в різний час різними органами, що вельми ускладнювали повноцінне проведення об'єктивних перевірок, на щастя, викинуть на смітник. Звісно, можна припустити, що новий Кодекс остаточно врегулює порядок проведення перевірок підприємств, установивши чіткий, зрозумілий і вичерпний перелік підстав. І платники зітхнуть із полегшенням, позбувшись страшних з огляду на свою непередбачуваність візитів інспекторів із будь-яких приводів, а то й узагалі без них.

Марні сподівання! Хоча проект ПК і містить перелік причин, на підставі яких можна призначити проведення позапланової документальної виїзної перевірки, але він такий широкий порівняно з попереднім... Одне слово, якщо раніше інколи дово-

дилося виявляти фантазію, щоб бажання перевірити якість підприємство підкріплювалося законними підставами, то з таким Податковим кодексом потреби в цьому не буде. Завжди можна послатися, наприклад, на «факти, виявлені під час перевірок інших платників, що свідчать про можливі порушення в роботі підприємства». Адже ніде не зазначено, що з цими фактами потрібно ознайомлювати того, кого перевіряють! Або – ще краще – вийти на нову перевірку, оскільки платник не згоден із результатами попередньої. Утім, до таких складних комбінацій можна й не вдаватися, а просто аргументувати тим, що представник підприємства десь колись комусь не видав податкової накладної або помилився в її оформленні. А коли й де – це відомо тільки інспекторові. Зате з'явилася додаткова підстава для проведення перевірки, і не прискіпаєшся.

Крім того, нарешті в законі буде закріплено можливість оперативних перевірок, що, правда, в Кодексі використовується поняття «контрольні». Але від зміни назви суть не міняється – інспектори отримають право будь-коли без попереджень та повідомлень відвідувати «місця фактичного ведення діяльності» й перевіряти... А ось що перевіряти – тут вибір великий: «порядок здійснення розрахункових операцій» і все супутнє. Причому якщо раніше ще доводилося хоч якось викручуватися, оскільки Закон України «Про податкову службу» передбачав лише два види перевірок: планову та позапланову, а оператив-

ної з юридичного погляду не існувало, то тепер – жодних обмежень. Пригадується, приблизно так само вільно ревізори почувалися на початку славного шляху податкової служби, коли головою ДПАУ був Микола Янович Азаров. І ось, здається, ті часи повертаються: знову можна гуляти вулицями й, зазирнувши підходящий магазин або ятку, на місці заповнити вже підписані та віддруковані направлення на перевірку й забігти на вогник до підприємців. Адже підстав та періодичності таких перевірок ПК не встановлює, а отже, все віддається на відкуп самим інспекторам.

Звісно, певні обмеження для оперативних перевірок законодавці передбачили. Приміром, порядок їх проведення та оформлення результатів має встановити Кабінет Міністрів. Але, враховуючи, ХТО нині його очолює, якось не віриться, що інтереси чесних і безкорисливих наповнювачів держбюджету – рядових інспекторів, а також їхніх мудрих керівників будуть хоч якось ущемлені постановами Кабміну.

Не варто оминати увагою і новації під час проведення на-

віль планових документальних перевірок. Здавалося б, тут уже не підкопаєшся – така перевірка має бути передбачена в якомусь заздалегідь складеному і затвердженому графіку, на те вона й планова. Але й тут хитрощі: завбачливі автори законопроекту прямо зазначили в Кодексі, що періодичність проведення планових документальних перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в їхній діяльності. А ось установлюватиме перелік ризиків, за якими підприємства поділятимуться на групи, а також порядок формування плану графіка перевірок не хто інший, як сама ДПАУ. Тобто й тут можна сказати, що про наші інтереси керівництво не забуде й розроблені нормативні акти максимально сприятимуть активним перевіркам. До речі, громадськості про ці критерії та принципи розподілу підприємств за групами ризику знати не обов'язково – це службовий документ, тож боронь Боже, щоб він став відомий підприємцям.

Також слід зазначити, що відтепер єдиною підставою для недопуску інспекторів є відсутність направлення або його не-

правильне оформлення. І все – інших законних підстав не передбачено! Ліквідовано й таку набридливу та навіть шкідливу для нашого брата річ, як журнал реєстрації перевірок. Тепер ревізорам не доведеться скрупульозно фіксувати свої візити на підприємства. Окремо хочеться подякувати законодавцям за максимально спрощену процедуру оформлення перевірок. Представники платника податків мають розписатися на направленні, та якщо вони не бажають цього робити – жодних проблем! Інспектори складають акт про відмову від підпису за формою, встановленою ДПАУ, і вже можна братися за перевірку. Якщо ж бізнесмени не хочуть допускати ревізорів, попри наявність правильно оформлених направлень, тим гірше для них. На місці складається акт про недопуск до перевірки, що є підставою для звернення до суду з проханням зупинити операції на рахунках норавливого платника. І приводом не тільки для подачі позову.

Тепер платник не має права відмовити інспекторові в наданні будь-яких документів, оскільки вони містять конфіденційну інформацію або комерційну таємницю. З Податковим кодексом це вже нікого не хвилюватиме – якщо документи потрібні ревізорів, підприємець зобов'язаний їх надати. Якщо ж бізнесмен усе-таки відмовиться це зробити, можна негайно скласти відповідний акт з усіма неприємними для нього наслідками.

До речі, добрі новини для рядових перевірників лише спрощенням паперової тяганини не вичерпуються. Відтепер під-

ПЛАТНИК НЕ МАЄ ПРАВА ВІДМОВИТИ ІНСПЕКТОРОВІ В НАДАННІ БУДЬ-ЯКИХ ДОКУМЕНТІВ

приємці зобов'язані не тільки надавати всі потрібні інспекторам документи, пояснення і роз'яснення, а й... на першу вимогу допускати їх до огляду «приміщень та територій, що використовуються для отримання прибутку!» Ось так – не більше й не менше. Тобто якщо раніше нам доводилося часто вірити на

слово, що «в цій комірчині нічого немає», або запрошувати з собою на перевірку податкових міліціонерів, то тепер... «Відчиніть, покажіть, поясніть!» І відмовити платник не може, бо зобов'язаний виконувати законні вимоги податківців і не має права перешкоджати його роботі, зокрема й заважаючи пройти у всі приміщення (ну гаразд, окрім житла), що використовуються «для отримання доходів». Щоправда, точний порядок проведення таких оглядів ще не встановлений – його має розробити Кабмін. Але уряд, найімовірніше, піде на максимальне спрощення цієї процедури, адже, врешті-решт, від цього залежить наповнення бюджету. А якщо бізнесмен заперечує і не пускає... Алгоритм відомий: акт про недопуск, і неважливо, згоден підприємець чи ні, – обійдуться й без його підпису.

А цей акт може стати підставою для адміністративного арешту майна платника, тим більше що згадану процедуру теж максимально спрощено. Наприклад, відмова від проведення перевірки або недопуск працівників ДПП – уже цілком вагомий привід для того, щоб арештувати власність норавливого підприємця. І нехай офіційно строк арешту невеликий – лише три дні, ми можемо його продовжити. Достатньо звернутися до суду й попросити служителя Феміди не поспішати з розглядом справи – строк арешту автоматично пролонгується до ухвалення судом остаточного рішення. А що таке остаточне рішення, не вказано, адже є ще апеляція, касація... Тобто фактично можна арештувати майно незговорливого підприємця надовго. Доки не почне лояльніше ставитися до податкової служби та її нелегкої праці – наповнення держбюджету.

Тож, панове підприємці, не знаю, як вам, а нам жити стане краще, жити стане веселіше. Одзвуться вовкові овечі слізки – за всі нервування, які найграмотніші з вас влаштовували інспекторам, постійно вимагаючи надати документи, сумніваючись у законності перевірки, посилаючись на всілякі закони й постанови. Тепер усе буде інакше: не хочеш, щоб тебе перевіряли, то й не треба – тобі ж гірше. Чекайте в гості!» ■

Політика забуття

«Синхронізація» історії з Росією:
згвалтування за власним бажанням

Автор:
Кирило Галушко

Перед українськими вчителями історії замайо-ріла перспектива отримати «цінні вказівки» щодо тлумачення «спільної історії» України та Росії. Нарешті відчуваємо плідну співпрацю Міністерств освіти обох країн. Чого нам очікувати від процесу створення нового доленосного просвітницького продукту?

РАДІСТЬ «НОВОГО ЖИТТЯ»

Уся громада українських істориків (від школи до вишу) очікувала цього вже понад півроку. Як повідомили ЗМІ, «Україна та Росія створили робочу групу з розробки спільного методичного посібника для вчителів історії». Нагадаємо, його написання Дмитро Табачник та Андрей Фурсенко ініціювали на третьому засіданні міждержавної комісії. Передбачалося, що допомога синхронізує спірні історичні позиції Національної академії наук України (НАНУ) й Російської академії наук (РАН) щодо Голодомору 1932–1933 років, діяльності УПА та Другої світової війни. Завершити розробку видання планувалося в жовтні – листопаді 2010-го. Тим часом Дмитро Табачник повідомив, що це питання тільки обговорювалося на засіданні комісії істориків. «Ми вирішили створити робочу групу з підготовки посібника для вчителів історії. Я вважаю, що педагог, який знає і використовує у своїй роботі погляди Михайла Грушевського та Васілія Ключевського (російський історик), може донести об'єктивніші знання», – сказав він. Що це буде за новотвір? Якщо класифікувати виклад історії східних слов'ян, поширений у Росії, то він має три підходи в підручниках й один у посібниках для вчителів. Оскільки

в Росії нібито демократія, вчителі можуть обирати «ідеологію» з учнівських підручників.

ІНТИМНІ ПЕРТУРБАЦІЇ

Підхід перший: історія СРСР, переписана під історію Росії. Найбільш знаним істориком на пряму є Ніколай Павленко, який займався історіописом ще в радянські часи. Автори іншого подібного – А. Данілов, Л. Косуліна. Але якщо з Павленком відбулися певні світоглядні зміни (наприклад, переосмислення питання про «героїзм» Олександра Невського), то з рештою згаданих авторів такого не трапилося. У чому ж суть підходу?

КОРОННИЙ ВИСЛІВ:
**«ТРИ СЛОВ'ЯНСЬКІ НАРОДИ,
ЯКІ ТРИВАЛИЙ ЧАС
НАСЕЛЯЛИ РОСІЮ, –
РОСІЙСЬКИЙ, УКРАЇНСЬКИЙ
ТА БІЛОРУСЬКИЙ»**

Радянський Союз утворився 1922 року, але його історія починалася в палеоліті. Він мав монополію на все, що колись відбувалося раніше і поруч. Так тепер і з Росією. Була Русь, населена давньоруською народністю, яка незбагненим чином потім розпалася на росіян, українців та білорусів. Росіяни виникли героїчно внаслідок упертої боротьби з ординським ігом. Білоруси та українці з'явилися не внаслідок боротьби з кимось, а просто через факт іноземної окупації (литовці, поляки). Як відверті колаборанти. Початок героїчного поєдинку за звільнення поклав Олександр Невський, який мудро розумів, що воювати проти татар – марна справа, а ось почувитися з католицьким Заходом – саме час. Тому він продає свій народ Орді,

що в підручнику подається як акт героїзму. Поки змінюється неприйнятна для Москви ситуація з існуванням різних російських держав (Новгород, Твер, Рязань), наприкінці XV століття утворюється, за підручниками, Російська держава. Те, що вона стала так називатися лише 1721 року, нікого не цікавить. Немає жодної інформації про те, що означало слово «Росія» або коли воно увійшло у вжиток. Нагадаю, що поява слова «Україна» в 1187-му є аксіомою для українських підручників. Цікавий перехід від «Русі» до «Росії» залишається інтимною таємницею.

Оскільки невідомо, як і коли називалася держава, залишаються геть нез'ясованими її межі. Що є Росією, а що ні. Цим підручникам не властива дивна звичка українських оповідати історію тих земель, що є територією сучасної держави Україна. Російський історичний виклад почувається в Києві так само вільно, як у Москві. Той, хто вчитиметься за ним, просто не зрозуміє, якого біса той Київ зараз не в Росії. Це ж «наша історія»?! Щодо неросіян цієї країни, то вони з'являються в історії Росії лише один раз: у розділі про зовнішню політику, коли «добровільно входять» ззовні або випадково трохи підкоряються. Тобто це їхній останній історичний крок. У «внутрішній політиці» їх уже немає. Історична місія неросіян виконана. Наприклад, остання згадка про башкирів – це їх упокорення за Петра I. Більше не було в історії башкирів, хоча в сучасній Російській Федерації така республіка є. Для кількох мільйонів волзьких татар узагалі немає місця в історії Росії після не зовсім добровільного «входження» за Івана Грозного.

Російська імперія викладається дуже душевно (там було чимало прогресивної російської

інтелігенції), окрім певних дрібниць на кшталт повстань підкорених народів. Наприклад, не було ніяких поляків із їхніми повстаннями. Зовсім. Царство Польське входило до складу Росії, але, мабуть, без населення. І просто резюмуємо: у Росії не могло бути інших національностей, окрім росіян. Неросійськість – це тимчасовий стан людини. Як у гршника до спокути. Вони до складу Росії входили і... зникали.

ГЕТЬ ВІД ЛІБЕРАЛІЗМУ!

Другий підхід – ліберальний, представлений співавторами Ігарем Андрєєвим, Ігарем Данілевським, Віктором Кірілловим. Олександр Невський зникає, оскільки є відверто вигаданим героєм. Натомість з'являється чимало цікавих міркувань про політичні режими: новгородська олігархічна демократія, московський деспотизм – є варіанти! Героїчна антитатарська Твер і протатарська Москва. Давньоруська народність начебто фігурує, але подається так, що повірити в її існування якось важко. Але врешті це все одно залишається історією не Росії (тим більше не Російської Федерації), а росіян. Національне питання в Російській імперії відсутнє. Тобто проблеми, звісно, є, але це просто складнощі усвідомлення свого правильного шляху. А те, що в процесі усвідомлення перемололи купу народів, зіпсувавши їм життя на століття або просто знищивши (як аборигенів Камчатки), випадає з уваги. А може, автори і хотіли б згадати, але таке писати не дозволяється. Ця позиція в українсько-російському посібнику для вчителів нам точно не світить. Надто вона «неактуальна» для нинішнього стану відносин. Потрібні міцніші обійми або щільніша «синхронізація позицій».

Третій підхід. Він із погляду «спільної» історії відверто розвиненіший за перший, оскільки взагалі не передбачає «окремої». Втілює його в навчальній літературі переважно Інститут вітчизняної історії

РУДИМЕНТАРНИЙ МІКС. Українсько-російський посібник з історії базуватиметься на «спільних точках дотику» так званої української, радянської та імперської історіографії

РАН на чолі з директором Андрєєм Сахаровим. Найвний потужний комплекс меншовартості: Росія весь час відстає від Заходу, але через те, що завжди його рятувала від когось. Від кого саме, щоправда, залишається невідомим. Причина одвічних негараздів Росії – татарське іго, що було, як виявляється, не першим. Першим було 300-річне іго сарматів над східними слов'янами (яких тоді ще не існувало). Якщо перший підхід передбачає наявність нехай недолугих і тимчасових «українців» (усе-таки в СРСР було розв'язане національне питання), то третій їх виключає. Коронний вислів: «Три слов'янські народи, які тривалий час населяли Росію, – російський, український та білоруський». Вдумалися? Де жили вони? Українці також жили в Росії. І щодо існування народів – час минулий. Росія була завжди і від початку містила наші землі. Є також

тези про русоволосих русинів-русських як про відбиток істинних арийців, усіх неслов'ян як про одвічних ворогів та культурно нижчих людей. І улюблений знайомий акорд: трипільці як праарійський предок східних слов'ян. Тепер до нас в'їдуть на тих самих трипільських танках, тільки недбало й зверхньо виправлять Віктора Андрійовича: «Вы ошиблись... это были русские!»

НА СОВІСТЬ ПЕДАГОГІВ

Сподіваюся, про Україну в спільному посібнику писатимуть усе-таки наші автори. Але хто конкретно за це візьметься з подачі Дмитра Табачника, можемо здогадуватися. Тому, найімовірніше, це буде макулатура, доля якої поза межами офіційних нарад і спільних прес-конференцій буде звичною – на смітник. Для історичної педагогіки не псувати свідомість дітей уже саме по собі є педагогічним актом. ■

У Європі немає практично жодної країни, в якій не було б історичних травм. Але при цьому навряд чи хтось із них спроможний дивитися мужньо у вічі своєму минулому

Автор:
Едвард
Лукас,
Велика
Британія

Погляньте на мапу світу й спробуйте знайти країну без нещасливого минулого: країну, яку б ніколи ніхто не захоплював, яка б не переживала окупації чи колонізації або ж яка сама не окупувала б і не колонізувала б інших. Зробити це дуже важко.

МЕТОДОМ ВИКЛЮЧЕННЯ

Давайте рахувати методом виключення. Країни Африки, Азії, обох Америк та Близького Сходу в той чи інший час опинилися на орбітах колонізаторської Єв-

ропи, Отаманської, Китайської та Японської імперій (часто по кілька разів поспіль або з перервами). Лише трохи більш ніж десяток європейських держав, а саме: Албанія, Болгарія, Естонія, Фінляндія, Ірландія, Латвія, Норвегія, Швейцарія, а також країни колишньої Югославії та колишньої Чехословаччини – ніколи не були імперіями. До них можна додати Румунію та Литву.

Спробую випередити деякі докори, що можуть прозвучати на мою адресу за такі слова. Мені добре відомо, що дехто

вважає Югославію такою собі сербською імперією. Я усвідомлюю також, що та роль, яку Румунія відіграла в Другій світовій війні, змушує декого сприймати її як спільницю гітлерівського імперіалізму. І Литва, до речі, теж мала щось на кшталт власної імперії. Щоправда, Литовська імперія була дуже ліберальною.

Проте майже всі ці скромні країни мають трагічні періоди у своїй історії: Ірландія – в лабетах Британії, Фінляндія – під ковпаком Радянського Союзу, Норвегія – під німецькою окупацією,

чинаючи від почуття провини за постачання залізної руди й вугілля нацистам і закінчуючи відправленням латиських біженців назад до ГУЛАГу.

ВИБІРКОВА ПАМ'ЯТЬ

Отже, правильно буде говорити про те, що в усьому світі не знайдеться країни, яка мала б беззастережно й наскрізно щасливе минуле. Всі відчувають чи то вину, чи то гнів, чи то і те, і те водночас. Хоча вибірковість пам'яті, амнезія та викривлення допомагають створити зручну й приємну псевдоісторичну ілюзію замість історії як такої. Так, Британія дуже добре пам'ятає все, що стосується її ролі в Другій світовій війні, коли, відповідно до шкільних підручників, британці «вистояли самі» проти гітлерівських бомб. У такій риторичі немає місця іншим частинам Британської імперії, а також полякам, грекам, чехам, словакам, норвежцям, які боролися пліч-о-пліч із нами.

Америка також має схожі егоцентричні погляди й згадує про початок війни радше в 1941-му, ніж у 1939-му. Американці стверджують, що вони воювали, щоб зупинити Голокост. Але й Британія, і Америка висловлюються туманно, коли йдеться про глибинні причини війни, починаючи від сміховинно несправедливих Версальського та Тріанонського договорів до систематичного умиротворення Гітлера ще в ті часи, коли нацистська Німеччина була доволі слабкою.

Британські й американські військові злочини також не дістали належного розголосу. Протягом десятиліть ніхто не згадував про те, як у 1945-му армія Британії віддала на розправу югославським комуністам десятки тисяч сербських четників. Крім того, британці спільно з американцями видали радянській контррозвідці «СМЕРШ» командування й козаків Власівської піхотної дивізії. Використання послуг екснацистів у поствоєнній розвідці та ядерних програмах виправдовувалося обставинами холодної війни, яку треба було, мовляв, терміново вигравати. Такий прагматизм здається дивним на тлі високих моральних ідеалів, на яких ґрунту-

ються оцінки західних союзників своєї участі у війні.

Незрозумілий і помилковий спосіб історичного мислення набуває особливо гротескних форм у Росії, яка й досі покладається переважно на радянську історіографію, розроблену після 1945-го Андрієм Ждановим, соратником Сталіна. Пакт Молотова – Ріббентропа або ігнорують, або виправдовують як розсудливий тактичний хід, до якого спонукала категорична відмова західних країн сформувати антинацистську коаліцію. Території, які СРСР отримував відповідно до пакту, були, мовляв, радянськими, а їхні мешканці – радянськими людьми. Жертвність і героїзм Червоної армії в боротьбі з Гітлером є найвищим моральним подвигом ХХ століття.

Кожного, хто наважується кинути виклик такій інтерпретації історії, звинувачують у святотатстві. Крім того, він може потрапити в лещата кримінального судочинства. Дуже ризиковано сумніватися навіть у сентиментальних та історично неточних фрагментах радянської військової міфології. 2009 року журналіст і правозахисник Александр Подрабінєк опублікував статтю, в якій йшлося про те, що радянське минуле було «кривавим, фальшивим і ганебним». «Наші», прокремлівський молодіжний рух, почали переслідувати та цькувати автора, влаштовуючи пікети навпроти його будинку. А ось інший приклад. Тривала спроба черкесів повернути увагу до геноциду, який вони пережили за часів царистського режиму в 1860-х, мала дуже глухе, кволе відлуння.

Проте Путін виявив бажання принаймні згладити, якщо не вирити суперечки щодо найсумнівіших сторінок радянської історичної спадщини, особливо коли йдеться про країни, де Росія має бізнес-інтереси: Польщу, Угорщину та Чехію. Це не повномасштабна переоцінка радянського та російського минулого, яка насправді, на мою думку, є нагальною. Але все ж таки це краще за вперте повторювання жданівської версії історії, характерне для раннього путінського правління.

що настановила маріонетковий уряд Відкуна Квіслінга (1940–1945), Албанія – в лещатах фашистської Італії тощо.

Тож хто залишається в списку країн без нещасливого, болісного історичного досвіду? Швейцарія й кілька мікродержав, як-от Андорра та Ліхтенштейн. Але навіть Швейцарія має свої травми: їй закидають рішення не приймати єврейських біженців під час Другої світової війни та відмивання вкрадених нацистами грошей і коштовностей. Принагідно ще можна навести приклад Швеції. Її імперія існувала дуже давно й була доволі спокійною. Естонці згадують шведське панування над своєю країною як «золоті часи». Але Швеція також має свої військові рани, по-

МІСТО ПІСЛЯ БОМБ. Лютий 1945-го. Дрезден лежить у руїнах. Загинуло 35 тис. людей, 85% будівель знищено чи пошкоджено

ФОТО: AP

Натомість Німеччина є напрочуд прискіпливою до самої себе, коли йдеться про її історичну відповідальність. Коли Еріка Штайнбах, голова Союзу вигнаних німців, заявила, що Польща також відповідальна за розв'язання війни в 1939 році, вона була змушена одразу ж вийти з виконавчої органу правлячого Християнсько-демократичного союзу. При цьому Німеччина активно підтримує Ізраїль і, на думку багатьох, заплатила цілком адекватну фінансову компенсацію тим, кого нацисти зганяли на роботи, тим, хто пережив Голокост, та іншим постраждалим. Щоправда, інколи гроші проходили через комуністичні уряди, які, своєю чергою, розкрадали їх.

ЦЕ ТЯЖКО... ДУЖЕ ТЯЖКО

Але коли ви відмовляєтеся від табу, то думати над питаннями історії стає неймовірно тяжко. Чи був Гітлер божевільним? Чи просто злим? Чи і те, й інше? Чому все ж таки так багато німців його підтримували? Чи вони всі втратили здоровий глузд? Чи, може, його гучноголосо, пишномовне заперечення німецького приниження спіралось на децицію правди? І якщо це дійсно так, то чому сьогодні ніхто не може говорити про таке відкрито?

Як на мене, осмислення цього минулого, що триває вже 65 років, є незбалансованою. Німці знають дуже багато про злочини нацистів на Сході, особливо про масові вбивства євреїв. Їм також добре відомо, що Гітлер був бездарним головнокомандувачем. І німці серйозно вважають, що бомбардування Німеччини союзниками, особливо Дрездена, вигнання німців із «втрачених територій» на Сході й масові гвалтування німецьких жінок радянськими солдатами певною мірою є розплатою за все зло, що чинилося від їхнього імені.

Усе це, як на мене, коктейль концептуальних та моральних непорозумінь, розбавлений фактуальними неточностями. Чи багатьом німцям, приміром, відомо, що внаслідок бомбардувань Дрездена загинуло приблизно стільки само людей, скільки й під час німець-

ФОТО: AP

діти Європи й ГЕНОЦИДУ. Єврейські жінки та діти під прицілом німецьких автоматників виходять із Варшавського гетто. У травні 1998-го газета Le Figaro написала, що хлопчиком із піднятими догори руками може бути Цві Нусбаум, який народився в Палестині, вижив під час війни й виїхав до США

ких авіанальотів на Варшаву в 1939 році? Остання польська трагедія, до речі, потьмяніла на тлі подальших жаків, які пережила Польща за німецької окупації.

Поляки також мають однобічний погляд на історію. У їхніх історичних візіях присутня біла пляма щодо Литви, чий наратив минулого, своєю чергою, ґрунтується на боротьбі проти мовної та культурної колонізації. Страхі, які з цього постали, і досі є сильними. Вони, власне, пояснюють, чому литовський парламент дотепер ухиляється від ухвалення закону, який дозволив би використовувати польську літеру w у прізвищах, що вносяться до офіційних документів. Поляки, зі свого боку, часто недовіриливо і навіть гнівно ставляться до того, що Литва, якій, до речі, ще важче, ніж їм, спонукати інших почути її голос, може сприймати їх як панівних, жорстоких чужинців.

Це не узгоджується з польським історичним наративом, вузьким і ригідним, заснованим на ідентичності жертви, ідеї героїчної боротьби за виживання та безперервній протидії нецутву чужинців. Усе це виливається в деформовані й нещирі аргументи щодо долі євреїв у Польщі. Поляки пам'ятають, що їхні земляки допомагали євреям. Сім із перших восьми своїх військових операцій підпільна Армія Крайова провела на під-

тримку повстання у Варшавському гетто. Але вони часто забувають про повосенний погром тих, хто вижив під час Голокосту, в місті Кельце (незначний за нацистськими стандартами, але від того не менш ганебний і страхотливий).

Єврейська пам'ять про Голокост також неповна. Найбільше уваги приділено історіям тих, хто вижив. Ми знаємо чимало про життя в трудових концентраційних таборах саме завдяки людям, які виїшли з них. Натомість дуже мало відомо про те, як то бути розстріляним уночі в темному лісі й похованим у невідомій могилі. Популярна концепція Голокосту все ще відкрита для дискусій. Такі автори, як Даніель Голдхаген, подали вбивчий антисемітизм нацистських фанатиків як основне (часом навіть єдине) пояснення масових убивств євреїв. З цього погляду Голокост є унікальним явищем: спроби ввести його в ширший контекст заперечуються, позаяк вважається, що зрештою вони ведуть до заперечення геноциду євреїв чи навіть є його еквівалентом. Натомість масові вбивства ромів, психічно хворих та радянських в'язнів війни є незначущими, як, до речі, й змова Сталіна та Гіглера.

Якщо вже довести цю думку до кінця, то виявляється, що таке вузьке бачення долі євреїв у Другій світовій збігається з

радянською концепцією історії. Звільнення в'язнів Аушвіца стає центральним моментом війни, коли євреїв, які найбільше страждали під час війни, визволяє Радянський Союз – країна, що також найбільше потерпала у війні.

Як на мене, це непослідовно з багатьох причин. Звільнення Аушвіца не було військовою метою ні для СРСР, ні для союзників. Якби цей табір смерті розташовувався на території Франції, то людей там урятували б американці або британці. Просто так склалося, що чотири табори смерті були розбиті саме на Сході гітлерівської імперії. Не варто забувати і такий фрагмент історії: Червона армія отаборилася на Віслі, давши змогу СС докінчити свою чорну справу в Польщі й зачистити польське гетто в Лодзі.

ЗЕМЛЯ В КРОВІ

Цього місяця побачила світ книжка «Криваві землі» (Bloodlands) професора історії Єльського університету Тімоті Снайдера, що є найкращими ліками від самозацикленого, вибіркового та амнезійного бачення історії. «Криваві землі» – смуга територій від Балтійського до Чорного морів, де тоталітарні імперії Гітлера і Сталіна спочатку змовилися, а потім зіткнулися. Головна теза Снайдера: страждання цих країн і людей треба розглядати цілісно. Як зазначає Енн Епплбаум у своїй майстерній рецензії в *New York Review of Books*, для підприємця з Польщі не було особливої різниці між тим, що його могли вбити совети, бо він багатий, і тим, що його могли знищити нацисти, бо він єврей.

Тімоті Снайдер чітко унаочнює стерильні поверхові гасла, які панують у публічних дебатах щодо дражливих історичних питань. При цьому він не оскаржує визначального значення Голокосту в європейській історії: це справді була перша спроба в сучасній Європі знищити цілу етнічну групу як таку. А також не прагне довести чи спростувати те, що Сталін був такий самий поганий, як і Гітлер, чи навіть гірший за нього. І він має рацію. Гріховність не можна вимірювати в якихось порівняльних одиницях, так

само як добро і мужність. 14 млн людей, яких було вбито між 1933-м та 1945-м, варті кращої пам'яті, ніж та, в якій вони є лише сумними статистичними даними, що мають довести чиюсь більшу порівняно з іншими провину. У книжці Снайдера наголошується, що саме диктатори вимірювали людське життя цифрами. Наше ж завдання – пам'ятати про них як про людей.

армії походили не з Росії, а з інших республік СРСР, я знову й знову повторюю: ми не зможемо зрозуміти власної історії, не переступивши через свої почуття та емоції. У Євангелії від Йоана (8:32) зазначено: «Пізнайте Істину, і Вона зробить вас вільними». Лише поглянувши на найчорніші фрагменти нашої історії, ми зможемо говорити про неї вільно і стати справжніми друзями колишнім ворогам. Мені боляче визнавати, що сходження моєї країни, Великої Британії, на вершину успіху, починаючи з 1066 року й далі, супроводжувалося масовими вбивствами, а її сповзання до другорядного статусу призвело до наших численних зрад тих, хто нам довірився. Але ця істина робить мене вільним. Завдяки цій свободі я можу об'єктивно пишатися тим, що ми зробили доброго. А головне – дивитися у вічі людям, яких ми образили, й шукати з ними порозуміння. ■

ІСТОРИЧНІ ТАБУ – ЦЕ ОЗНАКА СЛАБКСТІ. МИ НЕ ЗМОЖЕМО ЗРОЗУМІТИ ВЛАСНОЇ ІСТОРІЇ, НЕ ПЕРЕСТУПИВШИ ЧЕРЕЗ СВОЇ ПОЧУТТЯ ТА ЕМОЦІЇ

ОЧІ У СВІТЛІ

Який висновок із цього ми маємо зробити? Насамперед що історичні табу – це ознака слабкості. Коли хтось каже, що його ображають мої слова про те, що більшість загиблих у радянській

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ (МАУП)

НАПРЯМИ (СПЕЦІАЛЬНОСТІ)

- УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЕКОНОМІКА ПРАЦІ
- МАРКЕТИНГ
- ФІНАНСИ І КРЕДИТ
- ОБЛІК І АУДИТ
- ПРИКЛАДНА МАТЕМАТИКА

- МЕНЕДЖМЕНТ
- ФІЛОЛОГІЯ
- ПОЛІТОЛОГІЯ
- СОЦІОЛОГІЯ
- ПСИХОЛОГІЯ
- ПРАВО

Конкурсний відбір вступників на I курс здійснюється за сертифікатами Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО). Вступники мають право подавати сертифікат УЦОЯО, виданий у 2008, або у 2009, або у 2010 році. На заочну форму навчання особи, які отримали повну загальну середню освіту у 2007 році і раніше, приймаються за результатами вступних випробувань або за результатами зовнішнього незалежного оцінювання.

Підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання

МАУП є членом Міжнародної асоціації університетів, Європейської мережі університетів безперервної освіти, Інституту міжнародної освіти (США)

03039, м. Київ,
вул. Фрометівська, 2, МАУП

490-95-05, 494-47-47

www.maup.com.ua,
iapm@iapm.edu.ua

Ліцензія МОН України АВ №048032 від 10.04.06 р.

Знову «дві системи»?

Автор:
Кирило
Галушко

Нещодавно видавництво відомого кремлівського політехнолога Глеба Павловського «Європа» випустило переклад чергового прогнозу на майбутнє американських експертів: «2025 рік: світ після кризи». Російський переклад цікавий нам (як завжди) тим, що супроводжується відповідною післямовою, яка має дати «належну оцінку» новим можливим намірам.

Цей прогноз від Національної розвідувальної ради США засвідчує необхідність перезавантаження західної ідеології: вона не готова до суперництва з Китаєм та Росією. Якщо ретроспективно, то це вже четверта спроба американської експертної спільноти окреслити тренди на майбутнє та визначити ризики, які очікують світ. Звісно, в прогнозах основне місце відводиться Штатам: міркуванням про їхню долю та роль. Але й США існують у великому світі великих змін: треба вказати на глобальні загрози, технічні інновації, економічні тенденції, зміну політичних та військових потуг. Усе це традиційно в книжці є, але інтонація стала якоюсь іншою... Вишукуючи на маргінесах порівнянь зростання ВВП різних країн, кліматичних змін (як імовірна страшилка можлива навіть евакуація Нью-Йорка, наприклад, 2020 року) якісь світоглядні дороговкази, можна відчутися щось на кшталт: «Не той тепер Вашингтон, Потомак-річка не та»...

Що ж могло так закаламутити колективне несвідоме американської експертної спільноти? Глобальна економічна криза, наслідки спалаху світового антиамериканізму (хоча зараз напевно вже на краще) і децю набагато суттєвіше – те, що за умов світової кризи авторитарно керовані й одержавлені економіки виявилися часом стабільнішими, аніж найпотужніші та найліберальніші, ті, що останні 30 років висувалися як взірці реалізації західних цінностей.

Форсоване втручання держави у фінансово-економічні процеси в США та Європі мало своїм неочікуваним наслідком те, що з плином часу ця «суєта величких» почала виглядати як вияв слабкості порівняно з тими місцинами, де завжди «все спокійно». Багдад і Вашингтон зараз до таких не належать, а ось Москва з Пекіном, незважаючи на ситуативну задимленість та мряку, – цілком. І ось у стрункій логічній машинерії ліберальної ідеології почали випадати коліщатка: комунізму вже немає, панує суцільний капіталізм, але, попри кризу, підйом потуги (не кажучи вже про «популярність») країн «державного капіталізму» (Китаю та Росії) виявився набагато промовистішим, аніж крах американських корпорацій, сама назва яких була синонімом певного способу життя та певної цивілізації.

Для глобальних стратегій і боротьби за душі людства престиж сили виглядає вагомим за нестабільної вольності. Міць затуляє свободу. Змістовний ідеал губиться, а в решті залишаються, як завжди, гроші чи великий кий. Автори прогнозів езоповою мовою це викладають так: «Економічний добробут низки країн збільшиться... Однак подібний перехід зміцнить такі держави, як Росія, що бажають кинути виклик західному порядку... Скорочені економічні та військові можливості можуть примусити США піти на низку складних компромісів між пріоритетами внутрішньої та зовнішньої політики». Ой, не той тепер Вашингтон. Ті хлопці за Атлантикою, які видавалися декому всезнавцями чи «світовою закулісою», виявляються слабаками...

Невже індульгенція експансіонізму сучасної Росії порівняно з СРСР Сталіна полягає в тому, що замість соціалізму було «побудовано капіталізм»? Усе респектабельно. Автори прогнозів уже стверджують, що є дві системи: ліберальний капіталізм і державний капіталізм. Але вони гублять життєві підвалини їхньої відмінності – міру людської свободи. Експерти справді забули холодну війну й гублять ідеологію! Єдиний пункт у прогнозі, де згадується слово «ідеологія», торкається ісламу: те облиште, а які тоді ідеології є у світі подалі від Тегерана? Геть порожньо! Тому в аналізі не йдеться про те, що одна система чимось краща за іншу. Може, це політкоректність? Дослідницький проект мав великий бюджет, і не варто було зайвий раз когось ображати? Може, читач сам має здогадатися про те, що лібералізм трохи людяніший? Вкрай важко: я не спромігся. Бо є «об'єктивні перешкоди» і теза про очікуваний «тимчасовий відступ демократії».

ЗАХІДНА ІДЕОЛОГІЯ НЕ ГОТОВА ДО СУПЕРНИЦТВА З КИТАЄМ ТА РОСІЄЮ

Російська «Післямова» традиційна: «Схоже, західним аналітикам усе ще не дає спокою доля нашої країни, інакше вони не пов'язували б перетворення Росії на одного з провідних суб'єктів світо-

вої політики з її трансформацією в ліберальну державу за західним зразком...» Традиційна, оскільки шукає ворога там, де його вже (чи поки що) немає. Перспективи лібералізації Росії в цьому прогнозі на 2025 рік виглядають такими малоімовірними, що єдина можливість «пригальмувати» Москву вбачається лише в суттєвому падінні цін на нафту. Але, пам'ятаючи назву «Газпром», ми можемо з особливою увагою поглянути на інший розділ, де пишеться про глобальне зростання споживання газу...

А що ж нам, українцям? Робити свої висновки з того, що єдиним українським діячем, якого згадали в цьому аналізі провідних тенденцій сучасності від Національної розвідувальної ради США, є... Сандей Аделаджа. Може, щось треба робити? Може, щось у Києві не те? ■

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

УВАГА! РОЗПОЧИНАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 2011 рік

на 2011 рік	на 2010 рік
1 місяць – 30 грн; 6 місяців – 180 грн; 12 місяців – 360 грн	1 місяць – 20 грн

- Оформити передплату на 2011 рік Ви можете:
1. У редакції
  2. У будь-якому відділенні зв'язку "Укрпошта". Передплатний індекс – 99319.
  3. У передплатних агенціях (Див. на сайті: www.ut.net.ua в Розділі «Передплата»)
  4. В он-лайн режимі на сайті www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Семьяновська Каріна
K.sem@ut.net.ua

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656	
		поточний рахунок отримувача		код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		322012	
		МФО банку			
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	касир	період:			
		платник (підпис)			сума, грн

квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656	
		поточний рахунок отримувача		код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		322012	
		МФО банку			
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	касир	період:			
		платник (підпис)			сума, грн

НАЙЖАХЛИВІШІ КАТАСТРОФИ СВІТУ

щоп'ятниці

21:00

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення: НР-МФ-0594-М від 14.02.06 р. ФРН СТБК «ТРК»

Американці хочуть повернути своєю мрію

Республіканці перемагають демократів, проте їм навряд чи вдасться скористатися своїм тріумфом

Автор:
Анна Полуденко, США

2 листопада в США переобирали частину складу сенату, губернаторів штатів, місцевих посадовців та всю палату представників. В останній відбулася кардинальна перестановка сил, адже, за попередніми результатами виборів, Республіканська партія отримала 239 місць (до того мала 178), за демократами залишилося тільки 188 (до виборів вони контролювали 255). Спікером палати представників замість Ненсі Пелосі став республіканець Джон Бейнер. Проте партія Обами, попри втрату шести мандатів, спромоглася утримати контроль над сенатом: за демократами у верхній палаті лишилися 53 місця, за республіканцями – 47.

Здобувши контроль над палатою представників та зміцнивши свої позиції в сенаті, Республіканська партія фактично перемогла на виборах до Конгресу США. Американці, які втомилася від економічних негараздів, високого рівня безробіття та глибокої рецесії в економіці, своїм волевиявленням продемонстрували бажання змін і водночас дали оцінку політикиправлячої Демократичної партії та її лідера – президента Барака Обами. За нового складу Конгресу йому буде значно складніше просувати свої закони.

НА ВИБОРИ ЗА ЗМІНАМИ

У містечку Проспект, що в штаті Коннектикут, працювали дві виборчі дільниці: у місцевій школі та в пожежному депо. На кожній – свій голова та двоє головних реєстраторів виборців, які спостерігали за дотриманням правил голосування та підрахунком

голосів. Окрім того, на дільницях було в середньому п'ятеро реєстраторів виборців. «Ми поки ще не знаємо, скільки всього мешканців міста прийдуть голосувати, але мені здається, що зараз, на третю годину, на нашій дільниці було багато виборців. Люди хочуть змін і, думаю, проголосують за них», – розповідає Елізабет Гувен, головний реєстратор виборчої дільниці.

Більшість американських штатів історично мають чітко виражену прихильність до демократів чи республіканців. У містечку Проспект, як і в штаті Коннектикут загалом, традиційно перемагали демократи. Однак цього разу тут проголосували за республіканців, і така зміна політичних уподобань лавиною пронеслася багатьма містами та штатами США. Демократи втратили на користь республіканців посади губернаторів 11 штатів.

«На 75% зміна політичних настроїв на користь республіканців спричинена поганим економічним становищем країни. Керівна партія в США не має шансів на переобрання з огляду на високий рівень безробіття – 9,6%, – вважає політичний аналітик Ларрі Сабатто. – Рейтинг Обами знизився також через завищені обіцянки. Люди підтримали його масштабну програму стимулювання економіки вартістю \$800 млрд тільки тому, що вона мала сприяти її оздоровленню вже до цих виборів. Цього не оталося».

ХТО ВИНЕН?

Республіканці у своїй кампанії тиснули на те, що «американська мрія під загрозою», а урядові витрати й далі зростають. Коли стало зрозуміло, що позиції республіканців у Конгресі посилюються, демократи одразу повідо-

мили, що готові йти на поступки. Президент Барак Обама зателефонував Джону Бейнеру й сказав, що прагне порозуміння й хоче «знайти спільне підґрунтя для співпраці та руху країни вперед, щоб зробити все можливе

заради американців», повідомляє прес-служба Білого дому. На що Бейнер без зволікання відповів, що бажає співпрацювати в питаннях створення нових робочих місць та урізання витрат. «Це те, чого від нас очікують виборці», – зазначив новий голова нижньої палати.

Деякі аналітики, однак, вважають, що саме поступливість Обами знизила рейтинги демократів. Коли був час для жорстких дій, він шукав компромісів з опонентами. Коли ж президент усвідомив, що йому все ж таки не вдасться заручитися підтримкою республіканців, було вже надто пізно.

«Від початку Обама мав би заглибитися у вирішення економічних проблем. Чому було не

зробити щось ефективніше? Більше грошей витратити на відбудову інфраструктури, нові робочі місця. Якби він це зробив, то зміг би легко відбитися від нападів республіканців, – вважає Скотт Маклін, політичний аналітик з Інституту голосування Quinnipiac. – Він завжди був готовий співпрацювати з республіканцями, навіть йти на поступки, а вони – ні».

ЗМІНИ, ЯКИХ МОЖЕ НЕ БУТИ

Навіть за нового політичного укладу в країні не слід очікувати кардинальних економічних змін, переконують експерти. Палату представників контролюватимуть республіканці, а сенат – демократи, тож жодна зі сторін

ВЕЛИКЕ ПРАННЯ. Американці не люблять, коли влада зосереджена в одних руках. На думку деяких експертів, саме тому на проміжних виборах вони віддали перевагу республіканцям

не зможе просувати свої ідеї поліпшення економіки. «Республіканці просто не встигнуть. Вони не мають часу на те, щоб об'єднатися, співпрацювати й злагоджено проголосувати навіть за реформу системи охорони здоров'я від Обами», – каже професор Нью-Йоркської бізнес-школи Майкл Вільямс.

Для підняття свого рейтингу республіканці спробують зробити щось популярне поміж населення. Приміром, зменшити податки, проте це призведе до зростання дефіциту, яке американці не підтримають. «Якщо додати, що серед республіканців немає стовідсоткової згоди, думаю, не слід сподіватися на значні зміни», – каже Маклін. Поміж республіканських новобранців справді чимало представників так званого руху чаювання – еkleктичного зібрання правих політиків-популістів, які надзвичайно критично ставляться і до Обами, і до республіканського істеблішменту.

Не варто очікувати й змін у міжнародній політиці країни, адже президент Обама так і залишається головнокомандувачем і надалі відіграватиме у цій сфері головну роль. Він може спробувати поліпшити свій імідж, стабілізувавши відносини з такими конфліктними регіонами, як Афганістан, Ірак, Пакистан, але ще більшу увагу приділятиме Китаю. «Для американців стало очевидно, що економічна впливовість США затухає на тлі інших країн, передусім Китаю. Як наслідок – усі шукають того, кого можна звинуватити в згасанні економічного панування США, а також того, хто зможе це виправити», – переконаний Сабато.

Хоча ця політична кампанія тільки-но закінчилася, підготовка до президентських виборів 2012 року вже стартувала. У той час як одні експерти кажуть, що погане економічне становище значно зменшує шанси Обами на переобрання, інші нагадують, що республіканцям буде надзвичайно важко довести, що їм вдалося щось істотно змінити за два роки. Ще більшою проблемою для дестабілізованої «рухом чаювання» партії буде знайти єдиного кандидата, який зможе гідно протистояти Обамі. ■

ФОТО: REUTERS

Практична Антанта

Навіть за умов оновленої тісної співпраці у військовій сфері між Великою Британією та Францією Європа надто слабка, щоби піклуватися про себе

Автор:
Едвард Лукас,
Велика Британія

Великій Британії, і Франції як колишнім супердержавам сьогодні нелегко. В обох країнах є глобальні амбіції (завдяки своєму імперіалістичному минулому), проте немає глобального впливу. Вони постійні члени Ради Безпеки ООН. Крім того, Франція має третій, а Велика Британія – четвертий за розміром у світі оборонний бюджет. Але водночас їм бракує впливу, щоби справити враження на Америку чи бути самостійними в усьому. Вони намагаються якось боротися з різким подорожчанням військової техніки, тимчасом як їхні літаки, кораблі та машини часів холодної війни вже давно застаріли.

50-річний договір про співпрацю у сфері оборони та безпеки, який Девід Камерон та Ніколя Саркозі підписали 2 листопада 2010 року, закладає основи для безпрецедентної за обсягом, глибиною і тривалістю співпраці між двома військово найпотужнішими країнами Європи.

СПІЛЬНИЙ РАЦІОН

По-перше, велика частина вищезгаданого документа стосується об'єднання експедиційних сил двох держав. Військові дії далеко від рідної країни є чи не найвитратнішими в сучасній військовій справі. Величезні кошти йдуть на рутинну, але життєво важливу логістику та забезпечення солдатів їжею, зброєю, запчастинами й пальним. У Пентагона з цим проблем не виникає, а от у Британії з Францією вони є. Британські солдати сподіваються, що завдяки поєднанню зусиль двох держав отримають і смачний французький польовий раціон замість гідких, але поживних сумішей, якими вони зазвичай харчуються.

На **8%**
у найближчі
чотири роки
Велика Британія
скоротить
оборонний бюджет

Заплановані
скорочення
в оборонній сфері:
25 тис.
людей
у цивільному
апараті
міністерства
оборони

5 тис.
у ВПС

5 тис.
у ВМС

7 тис.
у сухопутних
військах

По-друге, значна частина договору насправді не є чимось особливим. Навіть найзатятіші англо- та франкофоби по обидва боки Ла-Маншу навряд чи нервуватимуть через перспективу спільного утримання нових військово-транспортних літаків А400М і тренувань на них або удосконалення можливостей дозаправки в повітрі.

Оборонна промисловість добре розвинена в обох країнах. Природно, вони хочуть підтримувати її конкурентоспроможність, надто на тлі американської потужності. Цьому сприятиме активізація спільних замовлень, для яких пріоритетами будуть атомні підводні човни, супутники, безпілотники й ракети.

Контроверсійним є питання співпраці в царині ядерного озброєння. Обидві країни мають зброю ядерного стримування, розташовану на дорогих і вже застарілих атомних підводних човнах. Але тільки французи у цій справі незалежні. Британці утримують американські ракети «Трайдент», які можна задіяти лише з дозволу Білого дому. Це питання ставатиме дедалі актуальнішим упродовж наступних п'яти років, оскільки наближається час, коли Туманний Альбійон буде змушений замінити «Трайденти» чимось іншим.

По-третє, ще одним важливим елементом є можливість спільно користуватися авіаносцями. Франція має один власний, але щосім років він потребує серйозного переоснащення. Велика Британія нині буде два авіаносці, але для неї самої буде занадто дорого користуватися ними обома й забезпечувати їх регулярне оновлення. Очевидне рішення – об'єднати військово-транспортні сили, щоби у будь-який момент кожна з країн могла скористатися одним судном, поки друге на ремонті.

ПОДІЛИТИСЬ КОДОМ

Однак найбільша проблема, пов'язана з цією угодою, не військова, а психологічна. Вельми поширена думка, що Велика Британія і Франція не довіряють одна одній. Париж убачає в Лондоні американського придворного, який має намір підірвати європейську солідарність та лобювати безсердечну версію агло-саксонського капіталізму. Велика Британія ж вважає Францію протекціоністською, холеричною і впертою країною, яка може порушувати правила, коли їй це вигідно, і підтримує сумнівні відносини з Іраном та Росією.

Попри те що більшість британців довго вчать французьку в школі, здебільшого вони або майже, або взагалі нею не говорять. Ба більше. У уяві британців французькі солдати зажили собі слави боягузів. Британцям подобалося, коли під час війни в Перській затоці (1990–1991) американські коміки називали французів «мавпами-капітулянтами, що їдять сир». На Балканах у розпал війни в колишній Югославії британське командування вважало, що тісні відносини французів із сербами перешкоджали міжнародній спільноті впливати на режим Мілошевича. Але це радше журналістські кліше. Британія та Франція пліч-о-пліч виступали в найбільших конфліктах минулого сторіччя – двох світових війнах і холодній війні.

Торік Франція знову вступила до військової організації НАТО, поклавши край 40-річній розлуці (вийшла з неї в 1966 році. – **Ред.**). Але британські та французькі війська вже й до того добре знали одне одного. Спеціальні військові підрозділи цих країн тісно співпрацювали в Афганістані та інших військових операціях. Єдина компанія, в якій Велика Британія діяла самостійно, – це Фолклендська війна. Тоді Франція виявилася не-

ФОТО: REUTERS

корисним союзником. Вона продала Аргентині протикорабельні ракети Exocet, які серйозно загрожували британським військово-морським силам, відправленим на операцію. І хоча публічно Франція не виявила жодної зацікавленості у Фолклендському конфлікті, за зачиненими дверима вона повідомила британцям коди, за допомогою яких можна було розладнати роботу протиракетного комплексу Exocet. А також дозволила британським пілотам провести навчання з використанням розроблених у Франції ракет, ідентичних тим, що були продані Аргентині.

Це все добре. Але залишається ще Америка, яка спокійно могла би стати на заваді договору, заявивши, що надалі не може довіряти Великій Британії, яка має надто тісні відносини з Францією. Однак цього не станеться. Навпаки, США тішать те, що дві союзні країни покращуватимуть ефективність та бездатність своїх оборонних систем. Адміністрація Буша ненавиділа Францію і не довіряла жодним формам європейської

РАЗОМ ЛЕГШЕ. Об'єднуючи зусилля в сфері оборони, Франція та Велика Британія підтримуватимуть конкурентоспроможність своїх армій

співпраці, вбачаючи у ній силу, що підживляє міць Північноатлантичного альянсу. Адміністрація Обами інстинктивно багатовекторна. Вона хоче бачити в Європі міцного партнера у всьому – від міжнародної економіки до оборони.

А що як між Францією та Британією виникнуть суперечності? Досить легко уявити, що років за п'ять-десять Росія, маючи лідерські амбіції, може почати погрожувати країнам Балтії, особливо якщо США будуть надто зайнятими власними проблемами або заслабкими, щоби виконати свою функцію верховного гаранта європейської безпеки? Саме в такому разі Туманний Альбїон зможе застосувати свої військово-морські та повітряні сили для попередження будь-якої шкоди з боку Росії. А що як флагманом російського військово-морського флоту виступить вироблений у Франції корабель Mistral? Чи повідомить у такому випадку Франція Великій Британії коди й засекречені дані, потрібні, аби потопити такий цінний об'єкт свого експорту?

Хотілося б думати, що так. Але швидше за все Франція спробувала б домовитися про якийсь компроміс, як це було в російсько-грузинській війні, замість того, щоб вступитися за країни Балтії, як передбачено статтями 4 і 5 Північноатлантичного договору. Спроможність Росії укласти тісні двосторонні угоди з окремими європейськими країнами-членами НАТО вже доволі сильно зашкодила довірі до Альянсу. Крім того, зростає небезпека, що він буде брати участь лише в дрібних військових операціях і залишатися осторонь складних.

Сумно визнавати, але навіть за умов оновленої тісної співпраці між Великою Британією та Францією Європа надто слабка, щоб піклуватися про себе. Вона може відправляти військово-морські підрозділи для захисту від піратів у Сомалі або якісь спеціальні загони для боротьби з терористами. Але коли йдеться про реальне застосування військової сили проти серйозного противника, у західному світі є лише одна країна, в якій вистачить міці та волі для конкретних дій. ■

Динаміка атлантизму

На саміті в Лісабоні Північноатлантичний альянс оприлюднить свою нову Стратегічну концепцію, що має вдихнути в організацію нове життя

НЕБЕЗПЕЧНА ДІЛЯНКА.
Цієї осені таліби активізували в Пакистані напади на конвої, які постачають контингент НАТО в Афганістані. Альянс зацікавлений у розширеному використанні північного маршруту – через Росію та Центральну Азію

ФОТО: REUTERS

Автор:
Дмитро
Губенко

За понад 60 років існування Організація Північноатлантичного договору (НАТО) неодноразово стикалася з небезпечними зовнішніми та внутрішніми викликами. Найбільшим і найважливішим зовнішнім викликом, звісно, був Радянський Союз, потреба стримування котрого та необхідність колективної оборони від якого й стали причинами виникнення Альянсу в 1949 році. Крім глобального про-

тистояння з Організацією Варшавського договору, НАТО було змушене розв'язувати і внутрішні проблеми, пов'язані, прикладом, з рішенням харизматичного французького президента Шарля де Голля вивести 1966 року свою країну з військової структури блоку.

Внутрішні тертя мали місце в Альянсі і до, і після демаршу де Голля. Американці, наприклад, не схвалювали британсько-французького вторгнення

в Єгипет 1956 року, а дехто з європейців, своєю чергою, негативно поставився до в'єтнамської кампанії США. Однак найбільшим ударом по блоку, хоч як дивно, стала його перемога в холодній війні. Критики заявляли, що Альянс виконав свою основну функцію, а отже, потреби в його подальшому функціонуванні немає. Попри це, ідея колективної оборони західних демократій виявилася такою привабливою, що впродовж

останніх 20 років блок не лише зберіг свої позиції, а й розширився до 28 членів.

ЛІСАБОНСЬКА СТРАТЕГІЯ

У 1990-х поступово окреслювалися нові функції Альянсу: підтримання миру в конфліктних зонах (особливо на Балканах), контроль над озброєнням і боротьба з розповсюдженням зброї масового ураження, розвиток партнерства з колишніми суперниками й територіальне розширення. Усі ці завдання містила Стратегічна концепція НАТО 1999 року, яка, однак, досить швидко застаріла. Терористичні напади на США у вересні 2001-го змусили блок зосередитися на такому надзавданні, як протидія міжнародному тероризму, що на практиці вилилося у виснажливу афганську кампанію.

19–20 листопада на саміті в Лісабоні лідери країн – членів Альянсу намагатимуться зробити його структуру спроможною протистояти викликам нового століття. Дух змін має втілювати нова Стратегічна концепція, робота над якою розпочалася ще в липні 2009-го. Розробляти цей документ вперше доручили зовнішнім експертам на чолі з колишнім американським держсекретарем Мадлен Олбрайт, у травні вони презентували свій звіт «НАТО 2020: упевненість у безпеці; динамічні підходи». Спираючись на цей аналіз, команда генерального секретаря Альянсу Андерса Фог Расмуссена підготувала текст концепції, який буде оприлюднено в Лісабоні.

Його основні складові вже відомі. По-перше, в документі увага зосереджується навколо важливості статті 5 Північноатлантичного договору, згідно з яким напад на одну з країн – членів НАТО означає напад на всіх. Це має заспокоїти, наприклад, країни Балтії, які все ще відчують загрозу з боку Росії. По-друге, буде наголошено на багатовимірному (не лише військовому) підході до питань безпеки, важливості співпраці з ЄС та іншими регіональними організаціями. По-третє, відносно з Росією будуть визначені як один із головних чинників безпеки в євроатлантичному регіоні.

АФГАНІСТАН І РОСІЯ

Наступними за важливістю після ухвалення нової Стратегічної концепції пріоритетами Лісабонського саміту є ситуація в Афганістані та перспективи системи протиракетної оборони, яку Сполучені Штати прагнуть зробити спільною справою блоку (і не лише). Саме тому для НАТО дуже важливим було рішення президента Росії Дмитрія Медведєва відвідати Лісабонський саміт. Наслідуючи приклад адміністрації Барака Обами, Альянс теж хоче переозначити свої відносини з Кремлем, заблоковані після російського вторгнення до Грузії.

«Ми не вважаємо Росію ворогом, а розглядаємо її як одного з партнерів стратегічного значення», – заявив минулої тижня під час візиту до Москви Расмуссен. Основним завданням НАТО є залучити Росію до співпраці у сфері створення системи ПРО, проти якої Кремль тривалий час завзято протестував. Не менш важливою є й афганська тема: Альянс зацікавлений у транзиті російською територією вантажів для контингенту в Афганістані (на конвої, які йдуть пакистанською територією, постійно нападають таліби та їхні союзники), в отриманні близько 20 російських гелікоптерів для афганських військово-повітряних сил, а також у навчанні в Росії афганських пілотів.

Росія, зі свого боку, теж має деякі побажання. Насамперед країна хоче обмежити системи ПРО ракетами й радарми малої та середньої дальності та заборонити розміщення великих збройних контингентів на території країн – екс-членів Організації Варшавського договору. Проект угоди про відносини НАТО та РФ Сергій Лавров передав Расмуссену ще торік у грудні. Взаємодія між Росією та НАТО стала помітною вже наприкінці жовтня, коли російські й американські спецслужби провели в Афганістані спільну операцію, знищивши чотири лабораторії з виробництва наркотиків.

ПРОБЛЕМНІ ТЕМИ

Як показує досвід, основні дискусії з усіх конфліктних питань представники країн – членів НАТО ведуть за лаштунками,

намагаючись знайти вигідний для всіх варіант. Це нелегке завдання, оскільки всі рішення 28 учасників НАТО мають ухвалювати консенсусом. Приміром, питання, чи має Альянс брати на себе не притаманні йому дотепер функції, зокрема захищати країн-членів від кібернетичних атак або забезпечувати їхню енергетичну безпеку. Або як має працювати, щоб запобігти кризовим ситуаціям, а не просто реагувати на них.

Найбільшим підбурювачем спокою, швидше за все, стане Туреччина, яка відмовляється розташувати радар системи ПРО на своїй території. Він, звісно, може бути розміщений і в іншій країні, але Альянс, де рішення ухвалюють консенсусом, потребуватиме загальної згоди Туреччини на проєкт. Негативно Анкара ставиться і до співпраці з Ізраїлем у сфері обміну розвідувальними даними. Відносини між цими двома державами за-

130 тис.

осіб із

46

країн беруть участь у місії ISAF в Афганістані

НАТО МОЖЕ ЗАПРОПОНУВАТИ УКРАЇНІ СПІВПРАЦЮ В БУДІВНИЦТВІ СИСТЕМИ ПРО

морожені з травня. Тоді ізраїльські командос перехопили турецьку «Флотилію свободи», що прямувала до Сектору Газа (вбивши дев'ять її учасників). Туреччина, розчарована накладанням санкцій на Тегеран, також стверджує, що Іран та Сирія не є загрозою НАТО.

А як щодо України? Лідери НАТО запевняють, що обіцянка майбутнього членства, яку Україна й Грузія отримали 2008 року в Бухаресті, лишається в силі. У неформальних бесідах представники Альянсу повсякчас повторюють, що готові й надалі співпрацювати з нашою країною, незважаючи на відмову української влади від планів вступу до блоку. Андерс Фог Расмуссен нещодавно навіть заявив, що НАТО може запропонувати Україні співпрацю в будівництві системи ПРО поруч із Росією. Проте, як відомо, для танцю потрібні двоє, а український уряд демонструє, що він не надто зацікавлений в активному співробітництві з Альянсом. ■

220 тис.

осіб – чисельність афганських збройних сил та поліції

Бельгійці йдуть

21–24 листопада в Києві працюватиме делегація бельгійської економічної місії. Це буде тест для влади на готовність впустити закордонний бізнес на територію «своїх» олігархів

КОРСІВСЬКА ТЕЛІОСТАНЦІЯ. Макет сонячної електростанції «Принцеса Елізабет», що була збудована Бельгією в Антарктиці

Автори:
Жанна
Безп'ятак,
Київ –
Брюссель

Наприкінці XIX століття в східноукраїнських степах можна було проїхати десятки кілометрів, не взувавши жодної людської постачи поселення. Однак уже тоді бельгійці активно вкладали капітали, інженерні знання та технології, яких не було в самій Російській імперії, у будівництво й функціонування перших вугільних, металургійних і хімічних підприємств України. Вони були піонерами індустріалізації Донбасу. Трохи пізніше, на початку XX століття, коли український регіон уже почав своє активне інду-

стріальне життя, у дореволюційному Києві закуреували компактні трамваї бельгійського підприємства Tramways de Kiev. Загалом із 1880 по 1917 рік на території Російської імперії, а саме в Грузії, Польщі, Росії, Україні, було відкрито 191 бельгійське підприємство. Відтоді минуло ціле століття, пріоритети й реалії змінилися наскрізно.

У КОГОРТІ ПЕРСПЕКТИВНИХ

Бельгійський бізнес знову цікавиться українським ринком. На зміну технологіям виробництва стали приходять сучасні техно-

логії та інновації, зокрема в галузі енергозбереження. Саме їх і не тільки готові сьогодні запропонувати на внутрішньому ринку України бельгійські компанії, що візьмуть участь в економічній місії принца Філіппа.

Сама місія є позаполітичним інструментом, її актуальність не залежить від урядової кон'юнктури й нинішніх провалів бельгійської коаліції (див. «Непоступливість і страх», *Тижень*, № 45). Основа тамтешньої економіки – малі та середні підприємства. Вони становлять 99,76% кількості зареєстрованих

у країні підприємств і забезпечують 67% зайнятості. Бельгійські промисловці справжні професіонали у виробництві вузьконішевих високотехнологічних товарів: від безшумних, екологічно безпечних прибиральних машин для міст до конвеєрів для заповнення стерилізованих за допомогою гамма-випромінювання ампул розчинами ін'єкцій.

При цьому місткість внутрішнього ринку цієї відносно невеликої країни вельми скромна. Як наслідок – нарощування експорту є одним зі стратегічних пріоритетів Бельгії. Двоє з трьох бельгійців прямо чи опосередковано заробляють гроші на зовнішній торгівлі. Для підтримки малого й середнього бізнесу та його заохочення в країні налагоджено кількарівневий інституційний механізм: Федеральна агенція зовнішньої торгівлі Бельгії й три регіональні інституції, а саме: Брюссельський експорт (Brussels Export), Фламандська агенція інвестицій (FIT) та Валлонська агенція зовнішньої торгівлі й інвестицій (AWEX). Вони організують закордонні економічні місії, ярмарки й, що головне, підтримують своїх бізнесменів фінансово, надаючи гранти, пільгові позики та ресурси для відкриття веб-сайтів.

Принц Філіпп, прямий спадкоємець бельгійського престолу, не є суто символічною фігурою місії. Він особисто вивчає країни, їхню історію та економічну специфіку, проводить зустрічі з бізнесменами-співвітчизниками, вислуховує їх і заохочує досліджувати нові можливості. Щороку десант бізнесменів із Бельгії вирушає до трьох-п'ятих країн, чий внутрішній ринок ваблять сво-

їми неосвоєними нішами та потенційним чи реальним попитом на високотехнологічну продукцію. Причому маршрут подорожей охоплює всю земну кулю й часто включає країни BRIC (Бразилія, Росія, Індія, Китай). Цього року економічна місія вже відвідала Індію, Китай і Казахстан. У 2009-му це були Мексика, Панама, Південна Корея, Саудівська Аравія та Марокко. Наступного року принц вирушить до Росії, США, знову Китаю, Перу й Чилі. Отже, Україна опиняється в когорті країн, чий економічні перспективи в регіональних і навіть глобальних масштабах уже ні в кого не викликають сумнівів. Щоправда, український випадок відрізняється від решти тим, що ще треба підтвердити й утвердити незворотню перспективність. А ось до країн на кшталт Білорусі, Узбекистану чи Венесуели економічна місія в найближчі роки не збирається.

Цікаво, що для участі в українському вояжі зареєструвалося значно більше компаній, ніж під час місії до Казахстану: 109 проти 68. «Ми не розраховували на таку кількість учасників. Очікували, що їх буде близько 50. Адже Україна дуже постраждала від економічної кризи, – розповідає генеральний директор Федеральної агенції зовнішньої торгівлі Бельгії та радник принца Філіппа Марк Бюгер. – При цьому в складі делегації місії будуть представлені всі основні сектори економіки: енергетика, інфраструктура, логістика, фармацевтика, агросектор тощо».

Позитивний настрій бельгійських організаторів місії підтримує й Ігор Долгов, посол України в Королівстві Бельгія та голова

ХТО БЕРЕ УЧАСТЬ У МІСІ?

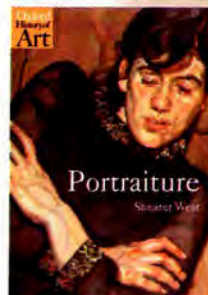
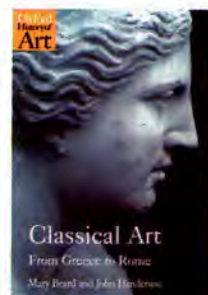
З великих бельгійських підприємств – фармакологічна компанія UCB Pharma. Компанії, зацікавлені в проектах у межах підготовки до Євро-2012: BARCO (екрани для стадіонів), Reynaers Aluminium (алюмінієві конструкції). Компанія ADB Airfield Solutions спеціалізується на виробництві та встановленні систем освітлення останньої генерації для злітних смуг аеропортів. STAR-APIC Group займається електронною картографією, розробкою та постачанням географічних інформаційних систем для місцевих органів влади й комунальних підприємств. De Smet Engineers & Contractors надає інженерні, будівельні послуги в царині будівництва та ремонту цукрових заводів, заводів із виробництва біоетанолу, потужностей із генерації біоенергетики з біомаси тощо. Mitra Innovations спеціалізується на інтегрованих системах управління енергопостачанням для телекомунікацій, об'єктів відновлюваної енергетики. Aseptic Technologies постачає обладнання для фармакологічної індустрії й пропонує технологію нетермічної стерилізації. Tractebel Engineering надає інженерні послуги в галузі енергетики, спорудження терміналів для скрапленого газу, а також газосховищ. Компанія Zetes спеціалізується на технологіях та послугах у сфері ідентифікації людей і товарів (people ID & goods ID) тощо.

К Н И Г А Р Н Я

History of Art at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*«Історія мистецтва»
в Книгарні «Є»

Свіжий погляд
на історію мистецтва

www.book-ye.com.ua

місії при НАТО: «Інтерес із боку бельгійських компаній дуже великий, це підтверджують кількість заявок на участь і склад делегації. Для України це і політичний сигнал, і економічний». Тут бельгійські компанії шукатимуть місцевих партнерів, зокрема дистриб'юторів. Порт Гент, третій за величиною у Бельгії, планує підписати меморандум про співпрацю з Миколаївським портом. Порт у Генті – справжній діамант у технологічній короні Бельгії. Крім, власне, портової інфраструктури, його оточують вітрові електростанції, так звана біоенергетична долина (Bio-Energy Valley), дослідницькі установи та швидкісні траси.

ВОРОТА

Деякі бельгійські компанії починають розглядати внутрішній ринок України як ворота до ринків сусідніх Молдови, Білорусі, Грузії та навіть Росії. Маючи найбільший внутрішній ринок

з-поміж країн Східної Європи, що не є членами ЄС, і за умови створення найамбітнішої зони вільної торгівлі з Європейським Союзом із-поміж його країн-сусідів, український внутрішній ринок у 2010-х міг би перейняти естафету від Польщі до ЄСівських часів – кількісні й географічні параметри дають змогу це зробити. Усе залежатиме від бізнесового та інвестиційного клімату. Природно, що закордонні компанії здебільшого зацікавлені в максимальному наближенні своїх виробництв до споживачів. На сьогодні та сама Польща з-поміж усіх країн є 11-м за величиною імпортером та 16-м експортером Бельгії. Білорусь – 76-та і 88-ма. Українські показники наразі посередині між цими двома: відповідно 37-ме та 48-ме місце.

Тож наша країна має шанси відкрити свій ринок для сучасних технологій і трендів в економічно виправданих масштабах,

як-от: виробництво біопалива (біодизель, біоетанол), інтегровані системи ідентифікації громадян (створення національного реєстру, біометричні документи), технології енергозбереження (від спеціального скла для вікон до «зелених» автобусів). Але це неможливо без сильної політичної волі. Бельгійські підприємства готові пропонувати такі технології, консалтингові послуги та товари на українському ринку. Чи готовий останній їх прийняти? Сьогодні брюссельський аеропорт рясніє гігантськими рекламами «зелених» технологій. Еко-технології – одна з найулюбленіших тем тамтешніх лобістів. Формується певний дискурс, у якій Україна, як енергетично найнеефективніша в Європі й просто цивілізаційно відстала країна, поки що жодним чином не вписана. Буде прикро, якщо результати місії обмежаться здебільшого попитом на послуги бельгійських компаній, які пропонують придбати нерухомість у Бельгії олігархам та олігархентам із пострадянських країн. Такі тренди теж є.

У місії візьмуть участь

112
компаній,
163
бізнесмени

Розподіл компаній за регіонами:

Фландрія

55%

Валлонія

22%

Брюссель

13%

Національні

федерації

10%

ДОЗВІЛЬНІ ХАЩІ

Тим часом ті бельгійські компанії, які вже мають досвід роботи в Україні, м'яко кажучи, дуже критичні щодо її реалій. Президент Віктор Янукович пообіцяв зменшити кількість ліцензій і дозволів на 90%. Нині про це говорять навіть у брюссельських ресторанах під час бізнес-ланчів. Іноземні бізнесмени зізнаються, що корупція, через яку компанії змушені витратити «додаткові суми на українських чиновників», плюс дика, запаморочлива дозвільно-ліцензійна система пригнічують і демотивують щось робити в Україні. На нашу країну дивляться й чекають...

Бельгійська ABRISO NV, що спеціалізується на виробництві пакувальних та ізоляційних матеріалів, планує запустити своє пробне виробництво в Броварах якраз у листопаді цього року, коли в Україні працюватиме економічна місія Бельгії. Рік тому компанія вирішила зробити прямі іноземні інвестиції в українську економіку. На сьогодні українська команда ABRISO NV – «Абрісо ЮА» – налічує 15 осіб, після запуску виробничих потужностей кількість робочих

Якщо Ви навіть знайдете квітку папороті або чотирилисту конюшину, Ваша компанія не отримає безкоштовних квитків. З програмою BlueBiz отримає.

■ Реєструйтесь в програмі BlueBiz.

Це легкий та зручний спосіб винагородити Вашу компанію.

BlueBiz* – це спільна корпоративна програма лояльності AIR FRANCE та KLM для компаній, співробітники яких регулярно літають цими авіалініями або їх партнерами. Зареєструйтесь безкоштовно та розпочніть накопичувати Blue Credits* за кожний авіапереліт. Ви можете використовувати Blue Credits, щоб отримувати авіаквитки для будь-якого співробітника Вашої компанії. Крім того, учасники програми лояльності для часто подорожуючих пасажирів Flying Blue* накопичують і призові милі, і бали Blue Credits. Програма BlueBiz пропонує он-лайн послуги та Корпоративну Систему Лояльності, які заощадають час та забезпечать бізнес подорожі без турбот для Ваших колег – навіть у випадку затримок та скасування рейсу. Для детальної інформації та безкоштовної реєстрації відвідайте www.airfrance.ua або www.klm.ua.

*Для вивчення умов програми

BLUEBIZ

AIRFRANCE

KLM

Розподіл компаній-членів делегації місії за секторами

місць планується збільшити. Фінансовий директор ABRISO NV Ян Дейонге констатує: «Будь-яка компанія прагне витратити свій основний час і ресурси на бізнесові питання, цінову політику, а не на безкінечні бюрократичні процедури». Бельгійці здивовані, що одного дозвільного документа в Україні можна очікувати місяцями. Взагалі, коли засновники компанії наштовхнулися на реальність ведення бізнесу по-українськи, то на певному етапі навіть були ладні цілковито згорнути проект. На заводі «Абрісо ЮА» стало те, що в орендованих нею приміщеннях практично неможливо було запустити виробництво. В Україні нереально в короткий термін оформити документацію на початок роботи через різноманітні дозвільні перешкоди. А якщо йдеться про неналежні підприємству приміщення, то вся бюрократизована система усклад-

нюється ще й «дозволами» власника, який диктує умови. На щастя, згодом компанія змогла придбати приміщення в Бровах. Ще одна проблема, з якою зіткнулися бельгійці в Україні, – митниця. Оформлення обладнання, яке вони ввозили на нашу територію, тривало чотири дні. У цивілізованих країнах це можна зробити за 15–20 хвилин. Навіть рекламні вивіски підлягали повній митній процедурі тільки тому, що їхню вартість оцінили в €140 (згідно з українським законодавством товар, вартість якого перевищує €100, підлягає повному митному оформленню). На головний біль в Україні може перетворитися навіть елементарне затвердження печатки. Приміром, згадувана бельгійська компанія не могла оформити одразу кредитний договір у Нацбанку, бо її повна назва – ABRISO NV, а на печатці значилося ABRISO. Це лише одна, але дуже показова історія. А ось, приміром, компанія ADB Airfield Solutions, що почала освітлення для злітних смуг Донецькому аеропорту, мусила двічі оформляти контракти в Україні, хоча здійснити поставки обладнання та встановити його можна було в межах одного. Така логіка української бюрократії. Точніше, логіка без логіки.

ДАЛІ БУДЕ

Кабінет Міністрів, Український союз промисловців і підприємців, Торгово-промислова палата отримали довідки на всі бельгійські компанії, що завітають до нашої країни. У робочому графіку бельгійської місії заплановані також зустрічі з президентом і прем'єр-міністром України. Що з цього вийде, незабаром побачимо. ■

ДОСВІД

Бельгія накопичила досвід зі створення власної дослідницької бази у виробничій галузі. Науковці, які працюють на бельгійську економіку, на певний період звільняються від соціальних відрахувань із зарплати. Фінансові заохочення й податкові пільги для дослідників мають утримувати їх від еміграції за кордон.

Як у Фландрії, так і у Валлонії створено спеціальні кластери – об'єднання компаній, наукових та тренувальних центрів, університетів. У Фландрії діють три кластери: Фламандська мультимедійна долина в місті Хассельт, Фламандська графічна долина у місті Турнут, Фламандська цифрова долина в Люмені.

Ще десятиліття тому Валлонію вважали відсталим регіоном. Край вугілля та сталі занепадав через кризу традиційних виробництв. Але в 2000-х тут почали інтенсивно розвивати науку й технології, створили п'ять галузевих кластерів конкурентоспроможності (медико-біологічні науки, агропромисловість, машинобудування, логістика й транспорт, аерокосмонавтика). Як результат – регіон почав виходити з депресії.

New Non-fiction from the EU*

К Н И Г А Р Н Я

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

www.book-ye.com.ua

Серце Європи

180 років тому виникла держава, що є водночас символом і єдності Європи, і її багатоманітності

Автори:
Кирило
Галушко,
Ярослав
Попенко

Поява Бельгії на політичній мапі Європи у 1830 році була несподіванкою. До того навіть слово це знало небагато людей – лише ті, хто цікавився стародавніми Галльськими війнами Цезаря. Як утворилася нова країна, що сьогодні є визнаним центром Євросоюзу?

ЖИТТЯ ДО НАРОДЖЕННЯ

Коли в I столітті до нової ери легіони Юлія Цезаря підкорювали войовничих галлів, Галлія поділялася на кілька областей. Найпівнічніша називалася «Бельгіка», бо там панувало плем'я белгів. Перед тим белги колонізували узбережну частину Британії, і тому під час війн Цезаря були чи не найвитривалішим супротивником: зазнавши по-

разки там, де сьогодні Франція, вони тікали до Британії, а потім поверталися з новими силами псувати життя майбутньому імператорові Риму.

Згодом ті терени, які на наших мапах підписані як Бельгія, опинилися у складі іншої – вже середньовічної – імперії франків. Та потім перетворилася на Францію і Німеччину, але поміж цими потужними новоутвореннями залишилася «нічия земля», за яку потім дві потуги століттями воювали, але так і не змогли припасувати до своїх володінь.

По-перше, ця «нічия земля» дісталася онукові Карла Великого Лотареві й тому почала називатися Лотарингією. У переплетіннях середньовічної політики Лотарингія розповзлася на

дрібніші державки, частина з яких закріпилася у виразній низовині узбережжя Північного моря. Постала назва «Нідерланди» – «Низькі землі». Населяли їх нащадки і германців (майбутні голландці/фламандці), і галло-римлян (майбутні валлони). У XIV–XVI століттях ці терени породили чимало здібних господарів, науковців, торговців, але найперше – потужну мережу міст, у яких зростали сучасний капіталізм, демократія та наука. Брюгге, Гент, Брюссель – це символи Відродження у Північній Європі. Спільноти зятятих бюргерів, які підсвідомо переростали звичай середньовіччя, торгуючи з пологоною світу й опираючись деспотизму різних монархій, що намагалися поживитися за їхній рахунок.

Тривалі релігійні та національно-визвольні війни проти брутальної влади Габсбургів врешті поділили колишні Нідерланди на Голландію та Іспанські (а потім Австрійські) Нідерланди (майбутні Бельгія та Люксембург). Наступні 200 років окремого життя і релігійні відмінності ментально розділили колишню спільноту. Фламандці та валлоні заглибилися католиками, голландці – кальвіністами. Перші стали складовою франкомовного світу, адже приморські фламандські міста занепали і перед у краї повела південна валлонська промисловість та франкомовна еліта.

НЕВІДНОВЛЮВАЛЬНІ НІДЕРЛАНДИ

Вдача Наполеона Бонапарта знесла кордони феодальної Європи, але величезна битва на землях майбутньої Бельгії (під Ватерлоо, за 20 км від Брюсселя) поклала край європейському пануванню Франції. Тепер континент довелося перекроювати по-новому. Південні Нідерланди опинилися у підвищеному стані: Габсбурги вже не могли на них розраховувати, а «незалежність» тоді нікому не дарувалася аби як, бельгійської національної ідеї ще не існувало, тому тогочасні геополітики вирішили використати Південні Нідерланди просто як «буфер» в оточенні приборканої Франції – віддати їх збільшеному Королівству Нідерландів (по суті, Голландії), що заслужило бонус за активну участь в антинаполеонівській коаліції. Колишні старі великі Нідерланди поновилися, але не проіснували довше ніж 15 років.

Треба визнати, що цей кусень для голландського короля Віллема I Оранського виявився завеликим: південні провінції стали для Гааги лише зручним тереном для визискування; французька мова дискримінувалася; політичні права були нерівними. А Брюссель надто вже включився в ідеологічні моди Франції: висувалася ідея незбігу інтересів Півночі та Півдня, революції проти реакції. Південь починав вибиратися зі шкаралупи Нідерландів і віднайшов в історії єдину назву, що позначала тільки ці землі, –

Бельгія. Суспільне незадоволення зростало, але вирвалося на поверхню доволі неочікувано для сучасників. 25 серпня 1828 року у Брюсселі поставили на сцені оперу Даниеля Обера «Німа з Портічі», присвячену повстанню неаполітанців проти іспанського гніту. Заразившись бунтівним духом твору (він став приводом для заворушень ще в Парижі та Варшаві), місцеві політичні сили об'єдналися в опору голландцям, створивши єдиний національний фронт. З'явився національний прапор, що складався з кольорів колишнього герцогства Брабант. Через два роки, після Липневої революції 1830-го у Франції, спалах дійшов і до Брюсселя: голландську адміністрацію було вигнано. Невдовзі справа дійшла до боротьби з регулярною армією. Незграбні репресивні кроки Віллема остаточно штовхнули до того не надто затятих новоявлених «бельгійців» на шлях незалежності. Терези долі «бельгійської ідеї» коливалися. Врятували її взаємна конкуренція сусідів, які не поділили між собою нову Бельгію, і тямущість її провідників.

ПОМІЖ РИФАМИ

На ці землі претендувала Франція з новим королем Луї-Філіпом, але той хоча й підтримував бельгійців військовою силою, проте, щойно здобувши владу в Парижі, не наважився псувати відносини з великими державами. Пруссія та Австрія не мали коштів на великий конфлікт. Російський цар Ніколай I, як йому було властиво, вже було забирався на придушення цієї революції, але повстали поляки. Своя Варшава важливіша за чужий Брюссель. І бельгійські політики-ліберали на чолі з прем'єром Шарлем Рож'є прийняли, на перший погляд, неочікуване рішення: нова країна стане конституційною монархією, а не республікою. Вони відчували, що подалі великих міст «демократична більшість» бельгійців буде не такою вже демократичною. Треба запросити династію, яка об'єктивно прагнула б балансувати між різними політичними силами, підтримуючи свободи. «Чиста» ж республіка могла б нову демократію придушити волею консерва-

11 листопада 1830 року проголошено державу Бельгія

ВРЯТУВАЛИ БЕЛЬГІЮ ВЗАЄМНА КОНКУРЕНЦІЯ СУСІДІВ, ЯКІ ЇЇ НЕ ПОДІЛИЛИ, І ТЯМУЩІСТЬ ЇЇ ПРОВІДНИКІВ

тивної більшості, яка не любила голландців, але й не надто тямила в «конституційних правах». Ця карта зіграла: ввічливі реверанси перед сусідньою конституційною монархією – Англією – дали результати. Після Ватерлоо англійці могли робити на Заході Європи майже все. Бельгія лежала на шляху будь-якого агресора в бік Британських островів, і її стабільність ставала елементом безпеки Британії. Довгі вишукування подарували в 1831 році новій країні монарха Леопольда Саксен-Кобурзького, вдівця англійської принцеси Шарлотти (англійці були втішені), який невдовзі одружився з французькою принцесою (французи заспокоїлися).

Політкоректність було дотримано, і суверенна нейтральна Бельгія облаштувалася в міжнародній системі Європи. З Голландією провозували з перервами до 1838-го, але тоді вже й Віллем I змирився з упертим фактом раптової реанімації під боком античної Бельгії.

Монархія стала символом єдності нової країни, а Бельгія – однією з найдинамічніших економік Європи. Перша поза Британією залізниця; численні копальні, заводи, важка індустрія, відновлена потуга Антверпена, нарешті, навіть власна колонія – Конго. Щоправда, під кінець XIX століття стало відчутним явище, що турбує й нинішню Бельгію, – стосунки валлонів та фламандців, які весь час перетягували владний канат. Початкова домінація перших була урівноважена законом про двомовність 1898 року. А коли в 1914-му Німеччина знехтувала нейтралітетом Бельгії, обидві спільноти пліч-о-пліч вистояли м'ясорубку Західного фронту. Під час Другої світової так не поталанило, але після неї відновлена Бельгія стала осередком європейських інституцій, адже вона якраз є тим нейтральним серцем Європи, яке рівно поділене між германським та романським світом. ■

УЛЕНШПІГЕЛЬ.
Спільний для німців, фламандців і валлонців епічний персонаж став уособленням незалежного духу власної ініціативи

Гуцульський зрив

92 роки тому закарпатські гуцули створили власний представницький орган, який оголосив про прагнення приєднатися до України. Однак цього не сталося через короткозорість керівництва ЗУНР

Автор:
Олександр Пагіря

Осінь 1918-го принесла не тільки поразку країн Четвертого союзу в Першій світовій війні, а й ознаменувалася хвилею національно-визвольних революцій народів Центрально-Східної Європи. Український національно-визвольний рух дуже швидко набув широкого розмаху й охопив не лише населення колишніх підавстрійських земель Галичини та Північної Буковини, а й територію підконтрольного угорській владі Закарпаття.

Наприкінці жовтня – на початку листопада 1918-го в Угорщині відбулася демократична революція, внаслідок якої до влади прийшов уряд на чолі з лідером опозиційних сил Міхаєм Карої. 16 листопада того самого року в країні було проголошено республіку. Новий уряд задекларував право національних меншин на самовизначення, однак за будь-яку ціну намагався зберегти єдність земель корони Св. Стефана. У цей час на слов'янських і румунських землях, які раніше перебували під угорським контролем, виникли національні органи влади, що закріпили розпад багатонаціональної імперії та відокремилися від Угорщини. Закарпаття було єдиним слов'янським

краєм, який після краху Австро-Угорської монархії залишився в складі Угорщини.

Закарпатська Гуцульщина з огляду на своє географічне розташування (північно-східна гірська частина краю), а також на міцні етнографічні зв'язки з галицькою та буковинською частинами була особливим регіоном Угорської Русі, яка, попри політику мадяризації, на момент розпаду дуалістичної монархії зберігала відносно високий рівень етнічної свідомості населення, яке постійно відчувало спорідненість із сусідніми жителями Гуцульського краю.

ЯСІНЬКА РАДА

Революційні події кінця жовтня 1918-го та повалення монархії Габсбургів викликали значне піднесення поміж місцевого населення. Вже з листопада задля захисту селян від дезертирів і мародерів з фронту в с. Ясіня на Гуцульщині (нині Рахівський район Закарпатської області) було організовано народну міліцію, до якої увійшли колишні військовослужбовці австро-угорської армії на чолі з поручиком Степаном Ключураком. Цього самого дня вони роззброїли підрозділ угорських жандармів і

прикордонників у селі та призначили на посаду його старости замість угорця місцевого мешканця Дмитра Маснюка.

8 листопада цього самого року в центрі Ясіні було проведено багатотисячне віче, в якому взяли участь мешканці села та його околиць. На зібранні ухвалили резолюцію про об'єднання з Україною. Водночас народним голосуванням було обрано представницький орган – Українську Народну Раду на чолі зі Степаном Ключураком. До її складу увійшли 42 особи, з яких 38 українців, двоє німців і двоє євреїв. Обрані члени склали присягу на вірність місцевій громаді. Новостворена Рада першою в краї заявила про свою українську орієнтацію й прагнення до об'єднання з Україною. Вона перебрала на себе законодавчі функції. Крім того, було створено виконавчий орган – Головну управу в складі 12 осіб, а також Гуцульську народну самооборону, що сформувалася з підрозділів народної міліції та добровольців (200 осіб).

Головною рисою, яка вирізняла Гуцульську Народну Раду з-поміж інших подібних представницьких органів, котрі діяли на Закарпатті в 1918–1919

ІСТОРІЯ ЗАКАРПАТСЬКИХ ГУЦУЛІВ

1839

Український літератур Яків Головацький побував на Закарпатті

1847

Публікація першого в історії краю букваря «Книжниця читальная для начинающих» Олександра Духновича

1894

Вийшла книжка Раймонда Кайндля «Die Huzulen»

08.11.1918

У с. Ясіня створено Українську Народну Раду, яку мітинг зобов'язав об'єднати край з Україною

Закарпаття та Гуцульська Республіка на зламі 1918–1919 років

роках, було те, що вона за демократичним принципом сформувала власні органи самоврядування, які впорядковували та реформували життя громади Ясіні та її околиць, а також організувала власні збройні сили.

Завдяки діяльності різних комісій, які були створені в структурі Головної управи Ради, зокрема харчової, торговельної, лісової, шкільної, адміністративної, військової та скарбової, вдалося частково відновити соціально-економічний стан

післявоєнної напівзруйнованої Ясіні та її околиць. Було взято під контроль усі продовольчі запаси, розроблено план їх поповнення, велася боротьба зі спекуляцією, бандитизмом. Розпочалися роботи з будівництва доріг, реконструкції мостів, спорудження приміщень для громадських, адміністративних та військових установ, народних шкіл. Відповідні комісії надавали продовольчу та соціальну допомогу інвалідам, бідним гуцульським родинам,

дітям-сиротам. Вдалося відновити діяльність народної школи, де навчання проводилось українською мовою. Місцеві органи організували роботу культосвітніх установ, які, зокрема, агітували за приєднання Закарпаття до України.

«ПІДТРИМКА» ЗУНР

Головним завданням Української Народної Ради в Ясіні на початковому етапі її існування стало встановлення контактів із Державним секретаріатом ЗУНР у Станіславі. Для ведення офіційних переговорів із представниками західноукраїнської влади щодо можливості приєднання східних районів Закарпаття до складу України в середині листопада 1918 року було направлено делегацію на чолі зі Степаном Клочураком. Під час зустрічі з державним секретарем Сидором Голубовичем закарпатські посланці передали копію протоколу засідання Гуцульської Народної Ради про прагнення об'єднатися з Україною. Однак прем'єр-міністр ЗУНР заявив, що з огляду на несприятливу ситуацію на українсько-польському фронті уряд не може надати військово-політичну допомогу закарпатським українцям і що вони мають взяти всю ініціативу в свої руки. У результаті поїздки в структурі Державного секретаріату ЗУНР було створено Секцію пропаганди для угро-русинів, яку очолив Степан Клочурак. Не маючи наміру вбивати клин у відносини із сусідньою Угорщиною, через територію якої проходили важливі лінії постачання зброї, амуніції, медикаментів, сировини та українських військовопозолонених, західноукраїнський

10.09.1919

Сен-Жерменський договір про входження Закарпаття до Чехословаччини

9.05.1920

Засновано товариство «Просвіта» (голова Юлій Брацайко)

11.10.1938

Утворено автономний уряд Підкарпатської Русі (голова Андрій Бродій)

26.10.1938

Маніфестація українських організацій в Ужгороді «Підкарпаття не дамо!»

уряд вирішив підтримувати закарпатських гуцулів неофіційно.

Намагаючись відновити свій контроль над північно-східними гірськими районами Закарпаття, угорська влада наприкінці грудня 1918 року відправила до Ясіні урядового комісара Кальмана Фізешірі, уповноваженого розслідувати факти «бандитизму» та «анархії» в регіоні, а також каральний батальйон у складі 620 осіб для наведення «порядку». З поверненням угорських військ було роззброєно підрозділи народної міліції, скасовано Українську Народну Раду в Ясіні, що перейшла в підпілля, відновлено угорську мову в школі та в урядовому спілкуванні, а на всі посади місцевої управи призначено колишніх угорських урядовців. У краї почалося переслідування українського національного руху.

У січні 1919 року делегація Гуцульської ради на чолі з Ключураком виїхала до Станіславова, де взяла участь у засіданні Національної Ради Західної України, на якому було прийнято рішення про злуку ЗУНР та Української Народної Республіки (Наддніпрянська УНР) в одну соборну державу. Закарпатські представники Степан Ключурак та Юлій Бращайко були обрані до складу Трудового конгресу, що мав зібратися 26 січня 1919 року в Києві. Незважаючи на декларації про возз'єднання, Закарпаття залишалося під військовим та політичними контролем Угорщини. З огляду на складну ситуацію на українсько-польському фронті та намагання уряду ЗУНР не псувати відносин з Угорською Народною Республікою Українській Народній

Раді в Ясіні було відмовлено у військовій допомозі. Закарпатські українці мали власними силами організувати повстання проти угорської влади та домогтися приєднання краю до України. Державний секретар військових справ ЗУНР Дмитро Вітовський погодився тільки на неофіційну відправку групи старшин і вояків Української галицької армії як добровольців на допомогу в організації майбутніх збройних сил на Закарпатті.

ВЛАСНОЮ ІНІЦІАТИВОЮ

За попередньо узгодженим планом під час проведення традиційного колядування на православне Різдво у ніч із 6 на 7 січня 1919 року в с. Ясіня Степан Ключурак разом з однокумцями братами Климпушами, Дмитром Німчуком та Михайлом Сабадюком таємно зібрали 86 озброєних гуцулів, членів роззброєної угорцями Гуцульської народної оборони, до яких долучилися 23 старшини і вояки-добровольці УГА, що вночі прибули з Коломиї. Цієї ж ночі озброєний загін зі 109 осіб, очолюваний Степаном Ключураком, скориставшись святковим настроєм, без жодних втрат роззброїв у Ясіні 620 солдатів угорського батальйону разом із полковником та чотирма офіцерами, підрозділ прикордонної жандармерії, захопив залізничну станцію, пошту та всі урядові установи в селі, обірвав телефонне сполучення з Раховом.

8 січня 1919 року на загальних зборах мешканців Ясіні та навколишніх сіл було відновлено Українську Народну Раду, що проголосила незалежну Гуцульську Республіку й у спеціальному зверненні закликала населення Закарпаття до зброй-

СТЕПАН КЛЮЧУРАК (1895–1980). Голова Української Гуцульської республіки, у 1939 р. міністр Карпатської України, з 1945 по 1957 р. перебував в ув'язненні в СРСР. Автор книги «До волі» (1978). Після звільнення жив у Празі

ного опору угорському пануванню. Законодавчим органом сформованого державного утворення стала Українська Народна Рада у складі 42 осіб (парламент), а виконавчим – спеціальні секції Ради (уряд) із 12 членів, які щотижня звітували про виконану роботу. Постанови Ради мали силу закону, за дотриманням якого стежив місцевий суд. Також було створено військовий суд. Степан Ключурак очолив законодавчу та виконавчу гілки влади і був командувачем збройних сил, виконуючи, по суті, президентські функції. Проголошена республіка прийняла українські державні символи (мову, герб та гімн) і неформально вважалася складовою частиною ЗУНР, приєднання до якої відкладалося з огляду на несприятливі міжнародні обставини.

ІСТОРІЯ ЗАКАРПАТСЬКИХ ГУЦУЛІВ

15.03.1939

Проголошення в Усті Карпатської України й обрання її президентом Августина Волошина

15–18.03.1939

Окупація Карпатської України Угорщиною

26.06.1945

Договір про возз'єднання Закарпаття з УРСР

01.12.1991

Обласний референдум про надання Закарпаттю статусу автономії

Під впливом подій у Ясині населення багатьох сіл краю створило власні місцеві Ради, позбавивши влади угорських ставленників. До збройних сил Гуцульської Республіки почали масово вступати добровольці, які склали присягу на вірність їй. Проголошене державне утворення від самого початку свого розгорталося як осередок української влади в краї, що з розгортанням загального національного повстання мав поширитися на всю територію Закарпаття та влитися до складу ЗУНР. Однак успішно розпочавши, війська Гуцульської Республіки несподівано зазнали катастрофічної поразки.

13 січня 1919 року три укомплектовані гуцульські сотні, поповненні новоприбулими стрільцями та старшинами УГА, під командуванням Ключурака вирушили в напрямку на Мараморш-Сигіт для з'єднання з тамтешньою Радою. Порівняно легко українські війська зайняли Кваси, Білин та Рахів, роззброївши там угорські війська та жандармерію. 15 січня було взято Требушани, Вишаву, Великий Бичків, Кізій та Луг. Населення цих сіл радо вітало війська Гуцульської Республіки, поповнюючи їхні лави добровольцями. 16 січня 1919 року українські війська (1100 осіб) зайняли Мараморш-Сигіт. Однак на цей населений пункт висунула претензії сусідня Румунія, переважаючи війська якої 17 січня оточили місто. Українське командування на чолі з сотником Маєр-Михальським після безуспішних переговорів із румунським штабом наказало власним військам без бою відступати до Великого Бичкова. Під час від-

ступу поблизу Сигітської Комори через необачність українських старшин два гуцульські загони потрапили в оточення румунських військ. Як наслідок – 18 осіб було вбито, 39 поранено й велику кількість взято в полон. Після цієї поразки окружна команда ЗУНР у Коломиї віддала наказ про відкликання всіх галичан із території Закарпаття, побоюючись збройного кон-

долиною зайняли чехословацькі війська.

Єдиним острівцем незалежності в краї залишалася Гуцульська Республіка. Після трагічних подій у Сиготі гуцульські війська відступили на околиці Ясині й надалі контролювали цю територію до початку червня 1919-го. На початку квітня 1919 року Степан Ключурак домігся від державного секретаря Західної Обл. Укр. Нар. Республіки (ЗОУНР – нова назва ЗУНР після об'єднання з УНР) Сидора Голубовича надання економічної допомоги Гуцульщині. Обіймаючи посаду представника Закарпаття при уряді ЗУНР у Станіславові, Ключурак забезпечив постачання з Галичини продовольства та нафти в обмін на деревину, таким чином створивши можливість для реалізації соціальних і продовольчих програм для населення. Було відновлено залізничне сполучення з Раховом, Коломиєю та Станіславовим, реконструйовано зруйновані війною сільські будівлі, почали функціонувати школи.

Остаточоно Гуцульська Республіка припинила своє існування 11 червня 1919 року, коли Ясіною зайняли румунські війська та заарештували членів Української Народної Ради. Напередодні румунської окупації Гуцульська рада встигла ухвалити меморандум про приєднання східної частини Закарпаття до складу Чехословацької Республіки. 10 вересня 1919 року Сен-Жерменський мирний договір, укладений на Версальській мирній конференції з Австрією, зафіксував входження Підкарпатської Русі до складу Чехословащини. ■■

ЗУНР, НАМАГАЮЧИСЬ НЕ ПСУВАТИ ВІДНОСИН З УГОРЩИНОЮ, ВІДМОВИЛА УКРАЇНСЬКІЙ РАДІ В ЯСІНІ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ

флікту з Румунією та Угорщиною, і залишила таким чином Гуцульську Республіку сам на сам із ворогами.

ОСТРІВ УКРАЇНСТВА

21 січня 1919 року, за кілька днів після невдалого наступу військ Гуцульської Республіки на Сигіт, у Хусті відбувся з'їзд делегатів від Рад Угорської Русі, що ухвалив резолюцію про прилучення українців-русинів північно-східних комітатів Угорщини до складу Української соборної держави і просив українські війська зайняти ці території. Однак наявних військових засобів для реалізації цієї мети уряд соборної Української Народної Республіки, яка була проголошена 22 січня на Софійському майдані в Києві, на той час не мав. У першій половині 1919 року східну частину Закарпаття до Берегового окупували румунські війська, центральна з Мукачевим перебувала під контролем угорців, а західну разом з Ужанською

Олександр Духнович, Олександр Бонкало, Федір Потушняк та Йосип Шелепець вважали, що закарпатські гуцули – аристократи гір, активні, заповзятливі, настирливі, працьовиті, невибагливі, люблять свій край і свою рідню, сміливі, не бояться смерті, індивідуалісти, наївні та довірливі

26.12.2004

Територіальний округ № 74, що включає Рахівський і Тячівський райони, підтримав Віктора Ющенка на виборах президента України (65,44%)

22.03.2007

Рахівська районна рада виступила категорично проти рішення Закарпатської обласної ради щодо визнання національності «русин»

30.09.2007

На позачергових виборах до Верховної Ради Територіальний округ № 70, що включає Рахівський, Хустський і Тячівський райони, підтримав національно-демократичні сили (НУ – НС – 29,94%, БЮТ – 26,94%)

24.12.2009

Рахівська районна рада вимагає скасувати рішення облради про слова гімну Закарпаття «Подкарпатські русини»

Вітальний чинник глобалізму

Енергія облуди, плюс енергія привласнення, плюс енергія розваги, плюс ідеал достатку утворюють сумарну всеосяжно незнищенну енергію кітчу

Автор:
Віда Огнєнович, Сербія

Коли Людвіг II із Баварії за правом старшинства 1864 року успадкував престол і став королем, він був ледь повнолітнім, гіперсенситивним фантазером, оточеним вагнерівською музикою, палким франкофілом і маніакальним прихильником Місяця. До політичних справ був байдужий. Державні обов'язки покладав на своїх чиновників, окрім королівських указів на зразок такого, за яким композитор Ріхард Вагнер був переселений у Мюнхен разом із багатим апанажем для творення нових композицій та опер. Замість придворних церемоній він обходив королівство, розмовляв із лісорубами та рибалками, давав царські нагороди виконавцям і допомагав сиротам. У народі його пестливо називали «наш добрий король», тоді як міністри засумнівалися в ньому й вкрай розчарувалися таким правлінням, адже держава потребувала суверена із залізною рукою, котрий був би спроможний протистояти все сильнішій супрематії Пруссії. Молодий король Людвіг аж ніяк не був такою рукою. Хоча й для об'єднувачів німецьких земель, пруського короля та його канцлера Бісмарка, письмово підтвердив приєднання Баварії до новоствореної імперії, він відмовився взяти участь в урочистому коронуванні імператора Вільгельма I, чим виявив спротив етикетові нового, імператорського двору.

Він не надто переймався міццю об'єданого королівства, бо жив у світлі своєї бурхливої фантазії, тому й доклав усіх зусиль, щоб власну країну зробити піднебессям мрійливих будівель, музики й танцю. Запросив найкращих архітекторів та будівельників свого часу, відслав їх до Парижа та інших європейських столиць, щоб ті отримали

креслення й архітекторські настанови, привезли здібних майстрів і знавців рідкісних ремесел для модерного, інноваційного будівництва. Баварія перетворилася на величезну забудову, де зводилися не бачені до того часу в Німеччині споруди. Спершу дивовижний замок Нойшванштайн, оздоблений букетами веж і кольорових куполів, зведений над прірвою і піднятий на самісінькі вершини скель, крізь які водоспадами пробивається гірська річка, надаючи замкові, окрім візуального, потужний звуковий фон. Потім палац Херренкімзеє на острові посеред озера, збудований за зразком внутрішньої частини Версаля. На даху резидентської палати в Мюнхені зі сміливим дизайном міститься зимовий сад із різноманітною екзотичною рослинністю, штучним озером і покривельною конструкцією з металу й литого скла. Містечко Байройт перетворюється на великий вагнерівський оперний театр, а замок Ліндерхоф зведений для особливих урочистостей. Підземний поверх цієї будівлі утворює грот Венери, що виходить на озеро. У ньому в період літніх торжеств сотні музикантів та оперних співаків виконували арії. Доповнювалося це дійство жовтуватим електричним світлом, яке відіграло роль місячного світла, що, як на ті часи, було сміливою інновацією. Король Людвіг підпливав озером у човні в формі гроту, що похитувався в такт музиці. Якими зимовими ночами поблизу цієї будівлі організовувалися катання на санках на славу Місяця, а суверен із цієї нагоди одягав розкішно драпіровану накидку з горностає. Він любив, коли його називали Королем-місяцем, так, як і його ідол та взірць Луї XIV мав титул Короля-сонця.

Зроблені плани для візантійського палацу, китайської палати та замку Фалькенштайн лишилися на папері, оскільки міністерська камарилья завадила подальшому будівництву, адже король себе й своє королівство втягнув у великі борги. Його статки не могли покрити нестачу 14 млн марок. Державна казна тепер була недоступною, тому що збунтовані міністри проголосили його божевільним і підготували зречення.

Запропонувавши престол його дядькові, знайшли лікарів, які на консиліумі, без будь-якого огляду й анамнезу, поставили діагноз гострої параної як причину неосудності короля. І це стало кінцем правління, а згодом і життя. Він був відправлений до замку Берг на лікування, а насправді на заслання, що тривало зовсім недовго. Того ж вечора після приїзду король захотів прогулятися наодинці з лі-

Етимологія терміна «кітч» доволі розмита.

Найпоширеніші версії походження:

1) від нім. Kitsch – нищість, халтура, відсутність смаку;

2) від англ. kitchen – кухня

карем Гуденом, головою консиліуму, щоб порадитися з ним щодо своєї хвороби. Це була фатальна прогулянка без повернення. Обоє вночі знайшли мертвими, вони плавали на поверхні озера.

Незвичайного короля оплакували офіційно королівський двір і щиро народ, але він жив у посмертному романі як герой правдоподібних і вигаданих кітч-історій, як дух рококо палаців і зради, як містична постать свого періоду і як переконливий приклад для багатьох парадоксів. Одним із них є й саме життя правителя. Залишився без трону й голови, тому що, за тодішньою спеціальною та політичною оцінкою, він нерозсудливо витратив великі гроші на цілком безкорисні будівлі. Однак час швидко зруйнував таку недалекоглядну думку його пересічних заступників. Згодом з'ясується, що це були справді довготермінові інвестиції. Уже понад століття це підтверджують мільйони відвідувачів з усіх куточків планети. Людство захоплюється будівлями, які нині є найбільш видовищною прикметою Баварії, а також джерелом значної частини її постійного річного прибутку. Король Людвіг, отже, таки

НАПАЛМ. Відома робота британського графітера Бенксі, яка демонструє ставлення митця до глобалізації та кітчу

Стаття «Авангард і кітч» (1939) американського арт-критика Клементина Грінберга – одна з найвідоміших праць, присвячених темі кітчу

бачив далі своїх часових горизонтів.

КІТЧ-ЛЮДИНА

Але хтось уже по праву запитує, до чого ця розлога розповідь про одного правителя з другої половини XIX століття та як вона пов'язана з темою. Однак зв'язок безпосередній. Добу його правління теоретики означають як час народження кітчу, а соціолог Абрам Моль, автор відомої книги «Кітч – мистецтво щастя», присвятив йому один із розділів під заголовком «Король кітчу».

Я не погодилася б із такою оцінкою трагічної особистості короля Людвіга. Утікач від життєвих шаблонів, правлінських обов'язків, солоденької музики й придворних пишностей заручин і мрії про тепле родинне вогнище – ідеалів кітч-людини – не може бути емблемою кітчу. Зрештою, саме Абрам Моль у цій самій книзі зауважує, що є не кітч-предмет, а лише кітч-людина, яка свідомо продукує кітч і все навколо себе бачить в такому самому ключі, чого аж ніяк не можна сказати про божевільня невротичного мрійника Людвіга Баварського.

Навпаки, він провів життя в панічній втечі від тієї реальності, яку кітч-людина сприймає як заданий абсолют і виражає виключно формулою $A=A$.

На мою думку, титул «король кітчу» більше пасував би одному сильному світу цього, який на правду скористався уявою баварського короля й на копіях дизайну його палаців, гrotів, штучних озер і садів створив одну глобально популярну й високо комерційну кітч-імперію, названу Діснейлендом, розмножені репліки якої освоюють планету. Що й говорити про менші, родинні діснейленди, особняки кітч-багатіїв, які й самі є копіями копій, так само як і їхні будинки, хоча вони не в стані зрозуміти таке, бо це не виражається в цифрах. Перший висновок на основі наведених прикладів – це те, що кітч – продукт не творчого, а радше імітаційного процесу.

Поняття «кітч» охоплює широкий значеннєвий простір й означає явища на відстані від псевдоартефактів через наукові містифікації до політичних шантажів, корупції й модного повер-

хового погляду на світ. У мистецтві зокрема, та й у житті загалом, під поняттям «кітч» розуміють щось ні автентичне, ні креативне, якесь копію, легко перетравлюваний, приємний на смак і дрібний концепт, ідеали якого – золота середина, тобто буденна цінність. Стратегія кітчу полягає в досягненні помітного ефекту замість істини, а мета – знайти спільний знаменник привабливості найширшого обсягу, який гарантує миттєвий вплив на спостерігача, тобто консумента. Хтось сказав, що кітч – це мистецтво легкого існування, а кітч-людина – творець і консумент такого творчого сурогату.

БЕЗБОЛІСНА ТЕРАПІЯ

Світ, який буде homo faber, поділяється на: а) світ інструментів; б) світ знаків і в) світ предметів. Світ інструментів є доменом наукових досліджень технологічних умов і формул для створення планів та засобів різноманітної людської діяльності. Кітч у цій сфері маніфестує не лише як лженаука, а й як збірка великих винаходів незначної вартості або ж система наукових експериментів, результат яких залишається в стінах лабораторії, де вони проводяться. Світ науки насичений кітч-науковцями, професіоналізм яких захищають лише наукові титули, отримані, як каже одна людина, що поза всяким кітчем, перевертаням протягом усього життя з голови на ноги того самого рівняння й вирішенням його багатьма способами, щоб потім мати змогу написати про це дисертацію, тобто книгу, яку мало хто відкриє. На жаль, кітч-експерти замережили й промережили планету.

У мистецтві як світові знаків кітч рано дешифрувався як витвір, придатний, щоб стати зручним, піддатливим і правильним. Твір, який намагається не збентежити, не спровокувати, а лише сподобатися з першого погляду. Він не обтяжує кітч-людину ні складністю знань, ані містерією неясності, прагне тільки бути легким і приємним. Кітч-продукт натомість буквально приєднується до найширшого кітч-розуміння функції мистецтва, яке має заспокоювати, повчати, розважати й давати відпочинок, оскільки має

місце у вільний час. Це з кітч-позиції означає, що людина, стикаючись із витвором мистецтва, не робить нічого, а лише легко піддається йому, наче якійсь хвильовій терапії. Перегляд вистави за розумінням кітч-людини має її розвеселити чи дати змогу відпочити, а книга – легко читатися, заспокоювати, а відтак заколихувати. Картина має скидатися на зразок, і за цією подібністю оцінюється її якість, а завдання музики – насамперед розважати. Усе це мистецька кітч-індустрія своїми виробами, що заповнили земну кулю, повністю виконує. Отож немає правди, немає каверзних запитань, немає сумнівів, немає іронії, немає справжнього суму. Є безболісні ілюстрації, копії, прикрашені ідилією, сльозами, що змінюють усмішки, нещасливі кохання зі щасливим кінцем, прощання, які стають лишень прелюдією до зустрічі, квіти, що ніколи не в'януть, і заходи сонця, завжди в м'яко-червонуватій гамі. Остерігаючись гострої критики й шукаючи якомога ширшу публіку, кітч як симулякр мистецтва вдало тікає з мистецьких сфер у розважальні, де успішно розвиває свою імперію. Те, що Гей-зінга називає задоволенням гри, стало останнім часом природним середовищем кітчу. Отже, його глобальна вітальність лежить у поверховій легкості й приємності, в тому, що зміло наслідкує надбудову і таким чином задовольняє найширші потреби в ній. Окрім того, не вимагає особливих знань, а обіцяє приємну пригоду. Тому Абрам Моль-Кітчеві присвоїв іронічний титул «мистецтво щастя».

СВІТ ЯК ТОРГОВИЙ ЦЕНТР

Одні теоретики вважають, що кітч втілюється в п'ятьох вітальних принципах: неадекватності, кумуляції, синестезії, пересічності й комфорту. Неадекватність є справді симуляцією креативності, коли використовуваним предметам і сувенірам надають вільно вигадану форму, як правило, зовсім банальну. Згадаємо приклад дерев'яних настільних табакерок у вигляді віслюка, хребет якого потрібно стиснути, щоб з-під його хвоста вилізла сигарета. Винахідливо, хіба ні? Кумуляція чи нестримний голод до збирання й нако-

пичення – це принцип, на якому кітч утверджує модель життєвого успіху. Принцип синестезії є засадою агресивного домінування маркетингу. Добре рекламне повідомлення має атакувати всі органи чуття пропозицією виробу, що людину безболісно покращує, веселить, зміцнює, омолоджує, робить цікавою в компанії, успішною на роботі, допомагає їй без проблем вивчити різні мови чи з ілюстрованого туристичного підручника під час перельоту опанувати все про культуру, скажімо, ацтеків. Свое глобальне зростання кітч все ж прекрасно базує на принципах посередності й комфорту, що по суті є дериватом ідеї рівності. За цими принципами кожен заслуговує на найкраще, а все, що пропонує кітч, питання вибору робить зайвим, оскільки жоден із них не є повністю помилковим, адже кожна запропонована кітчем річ має цінність однаково прийнятну для всіх.

Якщо працю людини поділяти на два основні, між собою взаємовиключні діяльні напрями – створення й виробництва, можемо легко зробити висновок, що кітч є продуктом другої групи діяльності. Створення – це дія, за допомогою якої світ розширюється й збагачується ідеєю, формою чи змістом, що до того часу були невідомими, натомість виробництво

володію, – єдине, хоча це й копія). Присвійна алієнація (людина втрачає его, оскільки її статус переважно визначають предмети).

Ці чинники насправді є ескізом генезису фактора кітчу, який діє як вітальний чинник глобалізму. Завершальна стадія присвійної алієнації вже почалася. Людина стала бранцем предметів. Віддалилася від власної природи й суттєво послабила життєву авантюру тим, що її пристосовує, підпорядковує й планує за різними групами предметів, які стають мірилом сили, вміння та якості навколишнього світу. Предмет встановлює та поширює своє панування й посилює власний вплив, починаючи з фабричної стрічки через можливу вторинну обробку й аж до смерті на звалищі. Відповідно до цього зростає залежність від нього людини, причому фактор накопичування стає мірою, стратегією і мотивацією підйому сходинками успіху. Людина стала рухомою вітриною предметів. Обсяг її потреб перебуває в постійному зростанні. Суспільство достатку є утвердженою метою політичної діяльності й умовою мало не всіх варіантів суспільного договору. Номо фабек повільно відступає перед істеричним консументом, до якого, власне, пристосовуються й система виробничих асортиментів, і якість виробів. Персоналізовану взуттєву мануфактуру проковтнули фабричний цех й універмаг. Їх, у свою чергу, трохи пізніше всмоктав Гаргантюа, названий торговим центром, – статусний символ економічного прогресу, інакше кажучи, синонім кітчу. Він все складає і все видає, за системою ніщо не має права тут не бути. Створена помітна незгодженість між засобами й цілями. Кітч живиться різницею споживчої цінності й нестримного прагнення купувати. Хоча й знає, що смак масового споживача масово поганій, промисловець прислухається до нього, а незначні корективи пропагує як інноваційний дизайн, намагаючись насамперед зберегти швидкість товарообороту. Отже, планета зв'язана ланцюгами супермаркетів, торгових центрів, торговельних марок, розмножених копій і розважальних осередків. ■

УКРАЇНСЬКИЙ КІТЧ

«КІТЧ І ЛІТЕРАТУРА». Монографія Тамари Гундорової – версія взаємин літератури і кітчу впродовж двох століть – від Енея-парубка до Верки Сердючки

У МИСТЕЦТВІ ПІД ПОНЯТТЯМ «КІТЧ» РОЗУМІЮТЬ ЩОСЬ НІ АВТЕНТИЧНЕ, НІ КРЕАТИВНЕ, ЯКУСЬ КОПІЮ, ЛЕГКО ПЕРЕТРАВЛЮВАНИЙ, ПРИЄМНИЙ НА СМАК І ДРІБНИЙ КОНЦЕПТ

примножує наявні моделі. Отож світ предметів є найбільш плідним тлом кітчу, що найкраще проглядається із кількох значущих факторів відносно людини й предмета. На першому місці – насолода власності (бажання володіти предметами). Потім належність привласненому предметові до обожнювання. Включення предмета в цілісність решти частин майна (моя власність – це я сам). Звеличчвання краси предмета (те, чим я

22:30
щосуботи

РАБІНДРАНАТ ТАГОР

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Конкурс
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА – 2011»

120 000 грн.

преміальний фонд конкурсу

Шоколад «КОРОНА» та телеканал «ІНТЕР» оголошують Всеукраїнський конкурс «КОРОНАЦІЯ СЛОВА – 2011»!

- На конкурс приймаються написані українською мовою: романи, пісенна лірика про кохання, кіносценарії та п'єси, які раніше не друкувалися, не виконувалися, не фільмувалися, та права на які не передані іншим (юридичним або фізичним) особам і не будуть передаватися до оголошення результатів конкурсу на церемонії нагородження у червні 2011 р. До участі в Конкурсі приймаються лише оригінальні твори (інсценізації, інсценування, адаптації для театру чи кіно творів інших авторів розглядатися не будуть).
- Твори надсилайте надрукованими на папері формату А4. Позначте на титульній сторінці тільки свій псевдонім, назву твору та номінацію. Вкладіть твір у папку разом із підписаним тим самим псевдонімом окремим заклеєним конвертом, в якому має бути: справжнє прізвище, ім'я, домашня адреса, контактний телефон, електронна адреса (якщо є) та заява в довільній формі про участь у конкурсі. Папку з твором вкладіть у конверт та надішліть поштою з "повідомленням про вручення поштового повідомлення".
- У номінації «Пісенна лірика про кохання» приймаємо не більше 10 поетичних творів від одного автора. Твір не повинен бути більше, ніж 32 рядки (або 8 строф).

- Анонімність авторів зберігається до церемонії нагородження переможців, яких визначає авторитетне журі. Твори не рецензуються і не повертаються (залишайте у себе копію), листування з авторами не здійснюється.
- Усі автори, твори яких відзначені на конкурсі, зобов'язуються використовувати логотип «Коронація слова» при будь-якому оприлюдненні твору. Тобто: розмішувати знак на титульній сторінці, в афіші, титрах фільму, оголошувати про відзначення на конкурсі перед публічним виконанням твору, передачею в ефірі тощо.
- Конкурс розглядає всі подані твори, як такі, що захищені авторським правом.
- Реєстрація (або передача) авторських прав на твори є повноваженнями авторів творів та здійснюється авторами незалежно від конкурсу.
- Конкурс пропонує твори видавництвам, музичним продюсерам, кінопродюсерам, кіностудіям, театрам, з якими переможці особисто домовлятимуться про умови. Конкурс не спонурає подальшу долю твору. Автор має право брати участь у конкурсі повторно до отримання першої премії у номінації.

Оргкомітет конкурсу

- Номінація «РОМАНИ»:**
- I премія — 20 000 грн,
  - II премія — 10 000 грн,
  - III премія — 5 000 грн,
  - + 7 премій по 1 000 грн.

- Номінація «П'ЄСИ»:**
- I премія — 10 000 грн,
  - II премія — 5 000 грн,
  - III премія — 3 000 грн,
  - + 5 премій по 1 000 грн.

- Номінація «КІНОСЦЕНАРІЇ»:**
- I премія — 15 000 грн,
  - II премія — 7 000 грн,
  - III премія — 3 000 грн,
  - + 5 премій по 1 000 грн.

- Номінація «ПІСЕННА ЛІРИКА ПРО КОХАННЯ»:**
- I премія — 8 000 грн,
  - II премія — 4 000 грн,
  - III премія — 3 000 грн,
  - + 5 премій по 1 000 грн.

Лауреати та дипломанти конкурсу несуть відповідальність за сплату податків.

Докладніше про конкурс: www.korona.ua

Довідки за телефоном: 8 (067) 252 50 20

Твори надсилаються до 1 січня 2011 року за адресою: Конкурс «Коронація слова» абонентська скринька № 25, м. Київ-25, 01025

УВАГА!!!
Із цього року відзнака «За кращий дитячий твір» надається у кожній із номінацій за окремим конкурсним відбором. Найкращий роман для дітей, краща дитяча п'єса, кіносценарій фільму для дітей, дитяча пісенька будуть відібрані за окремим конкурсом та відзначені особливими преміями.

- + Спеціальна відзнака «За кращий романтичний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий історично-патріотичний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий гумористичний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий гостросоціальний твір»
- + Спеціальна відзнака «За кращий економічний детектив»

ЯНУКІТЧ

Прихильники Віктора Януковича не втомлюються дивувати «креативністю» у вираженні любові до свого вождя

Автор:
Анатолій
Дністровий

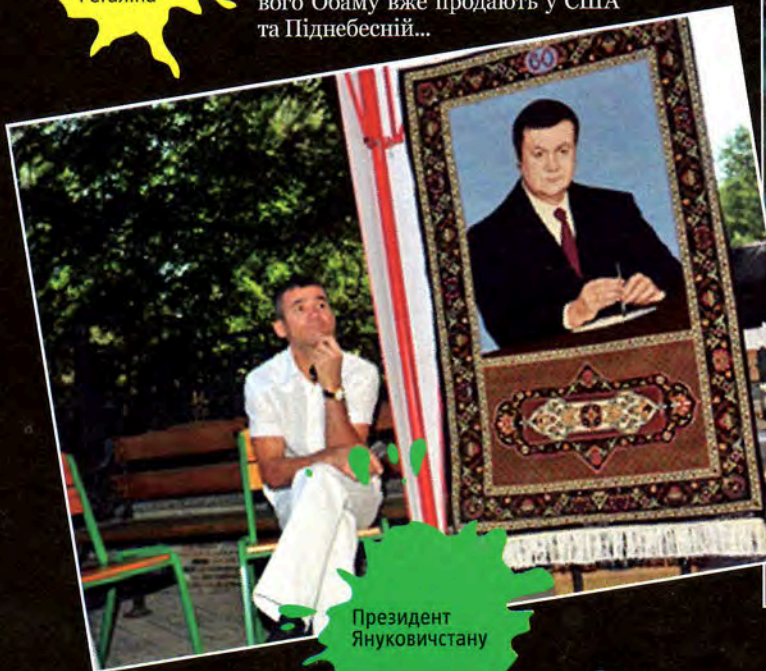
Для тих, хто
колекціонував
«Залізного
Фелікса»
і Сталіна

Окрім суто комерційної складової, стихійна творчість увібрала всі кращі традиції совкової ментальності у прославленні політичних діячів й поєднала це із глобалізаційними тенденціями. Можна навіть сказати, що вже є кілька течій масового аматорського мистецтва, якому відповідає термін «янукітч».

Мужні погруддя, анфас або ж профіль Януковича виллюють у бронзові статуї, щоб залишитися у пам'яті нащадків. Особливо мило виглядає статуетка «Віктор Федорович із мисливською рушницею», певно, що за років 30 це стане раритетним екземпляром, який користуватиметься попитом у Клубі любителів антикваріату, якщо, звісно, не осяде у приватних колекціях небідних прибічників «вождя».

У витворах «янукітч»-мистецтва відчутна також релігійна складова. Це переважно твори зображального характеру, стилізовані під православні ікони. Основна їхня сюжетна лінія — злиття в екстазі православного «єдінства» рівноапостольного Віктора Федоровича з янголами й святими, а ще з владиками різного ступеня політичної стратегічності.

Але мегатрендом «янукітча» є адаптація образу Віктора Федоровича, так би мовити, до віянь глобального сьогодення. Після того як портрети гаранта почали малювати на яйцях, створювати як елемент манікюру чи складову дитячого конструктору, можна очікувати, що цей тренд невдовзі докотиться і до магазинів «для дорослих». Принаймні гумового Обаму вже продають у США та Піднебесній...

Президент
Януковичстану

Президент,
майже
канонізований

Lego по-
українськи:
Янукович-
прораб

«Із чолом
високим
і ясним»

Донецька Пресвята Богородиця

Постмодерне
«єдінство»

Баштаництво
теж не пасе
задніх

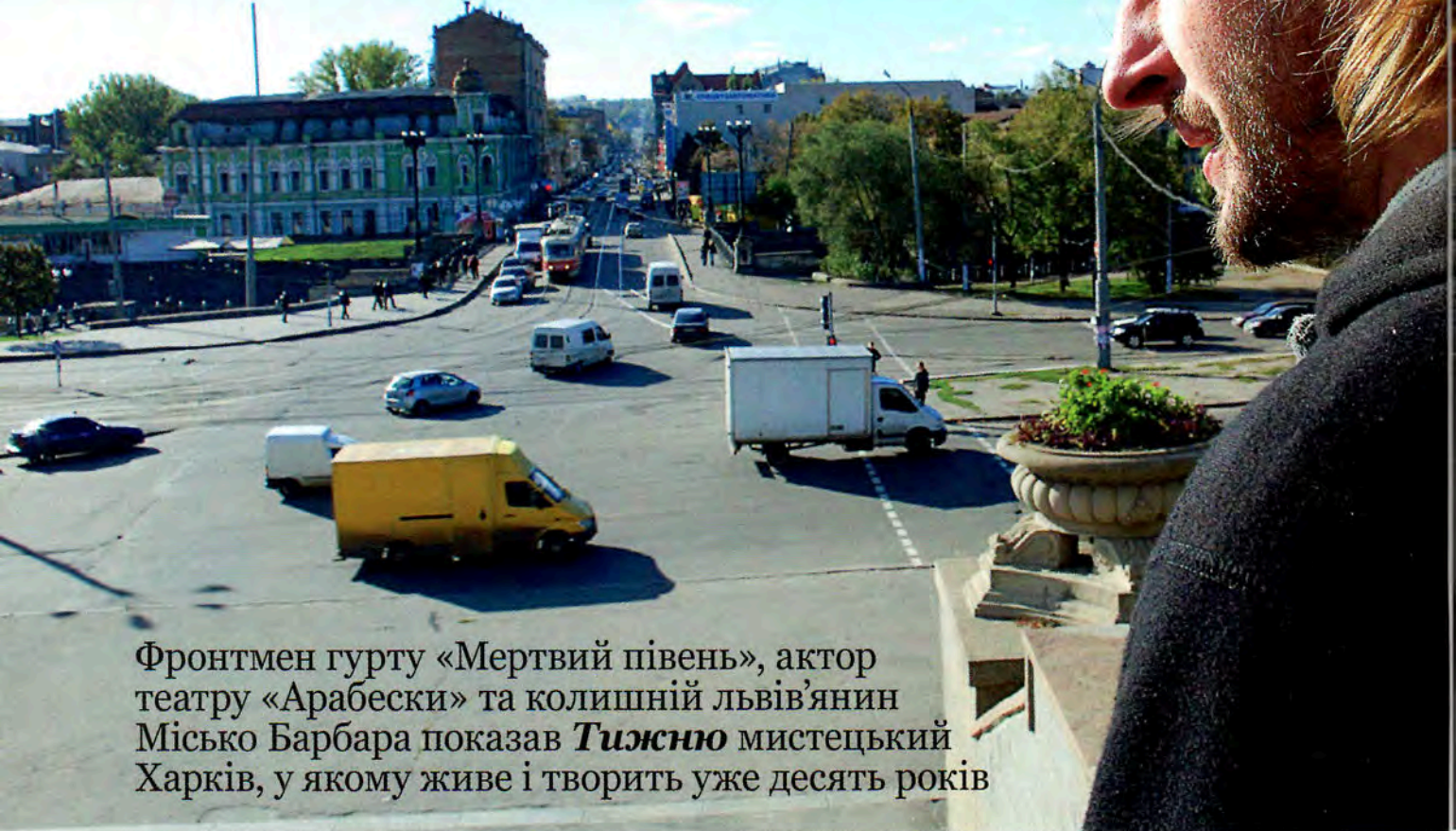

Нігті від
блондинко?

Розум, честь
і совість
єпохи

Шпацер по Харкову

Фронтмен гурту «Мертвий півень», актор театру «Арабески» та колишній львів'янин Місько Барбара показав *Тижню* мистецький Харків, у якому живе і творить уже десять років

Автор:
Інна
Завгородня,
Київ – Харків

Фото:
Тетяна
Давиденко

Зустрічаємося під пам'ятником Леніну в самісінькому центрі Харкова на площі Свободи. «Отут ми розбили перші намети, – заводить розмову Барбара, закурюючи, – на початку найбільшого в цій країні перформансу (Помаранжевої революції. – **Ред.**). Вирішили, що біля пам'ятника Ленінові це буде дотепно». Місця на площі вистачає і для картинкових доріжок, викладених розфарбованими шинами, і для ринку, працівники якого вже розклали свої синьо-білі ятки з начинням. Мешканці міста помітили, що простий і нехитрий спосіб нейтралізувати будь-які протести на площі – розмістити поруч із ними ярмаркові намети. Барбару стукає по плечу

харків'янин, просячи сфотографувати його біля Леніна. Він погоджується і робить знімок.

ГОТЕЛІ ХАРКОВА

«Це оспіваний Жаданом в однойменному вірші готель «Харків», – веде далі Барбара. Показує вікна приміщення, в якому театр «Арабески» понад рік репетирував виставу «Веселого Різдва, Ісусе» разом із гуртом ЛЮК, котрий робив до неї саундтрек. Зараз із вікна видно стару офісну техніку. «Лише солодкий запах телефонних слухавок, лише білі згустки жувальної гумки, приліплені кимось до столу, звисають, немов кажани», – саме ці рядки з вірша Жадана могли би бути використані на майбутній меморі-

альній дошці цього готелю. «Там далі Держпром, – показує Місько, – за Хвильовим, «грандіозна грандіоза». Це насправді одна з моїх улюблених будівель, можна сказати, перший український хмародер».

Показуючи свій Харків, Барбара одразу прямує до будинку «Слово» на колишній вулиці Червоних письменників. «Оскільки Харків мимоволі став столицею Радянської України, усі органи влади, редакції газет і журналів переїхали сюди. Приїхало, зокрема, багато письменників – вони жили просто в редакціях. Згодом для них побудували оцей будинок. Тут були оптимальні умови: автономне опалення, а на даху навіть солярій – щось неймовірне на ті часи, – розповідає

ПОГЛЯД НА МІСТО.
Полтавський Шлях
пролягає через
колишню слободу
Гончарівка, оспівану
Григорієм Квіткою-
Основ'яненком

Місько. – І Лесь Курбас тут жив, і актори «Березоля», зокрема Наталя Ужвій. Із цих людей своєю смертю померли одиниці. Будинок став їхньою братською могилою, просто звідси їх забирали, а Микола Хвильовий тут застрелився». На будинку – меморіальна дошка у вигляді розкритої книжки, схожої на хрестоматію української літератури початку ХХ століття.

«Конструктивістський Харків нагадає мені нью-йоркський Бруклін, який також був у 1920-ті», – каже Місько, зупиняється біля сигаретного кіоску і купує запальничку. Підкурює синій «Бонд». Чимчикуючи Харковом, відзначаємо сумні ознаки часу: Сумський ринок, аналог Галицького у Львові й ки-

ПІВА
КОНЧІЛАСЬ.
«Брат,
сфотографуй
пожалуйста!»

РІДНИЙ ТЕАТР.
Вуличне
графіті для
«Арабесок»
зробив
харківський
художник
Гамлет

ївської Бессарабки, зруйнований. «Напевно, тут з'явиться супермаркет, – припускає Барбара. – У місті, де можуть зрубати півлісу, аби прокласти дорогу для красавчиків... Старі будинки спеціально доводять до аварійного стану. До речі, в Харкові була спроба організувати сквот – виникла галерея SOSka, але вже закрилася. Ще є Муніципальна галерея, чи не єдина в місті, яка виставляє сучасних художників й організовує бісенале Non-stop media. Спільно з нею стрит-артівці розмалювали вулицю Пушкінську. Графітар Гамлет малював на стінах роботи Примаченко, а під час приїзду Медведева ці роботи чомусь позакривали». Може, у примаченківських звірах упізнали ведмеда?

Намагаємося перейти вулицю по зебрі, але машини навіть не збираються зупинитися. «Обережно, Харків!» – вигукує Барбара, пропускаючи автівки. Прямуюмо повз пірижкову, до якої вишикувалася невеличка черга. «Як на мене, в Харкові найсмачніша все-таки шаурма, – випалює Місько, – може, тому, що тут багато вихідців із батьківщини шаурми».

«Це цвинтар, – показує на харківський Молодіжний парк із його прогулянковими доріжками, поспішними перехожими і барвистими дитячими майданчиками, які проглядають крізь уже напівпрозорі дерева. – Якось дивна мода 1970-х, коли старі кладовища перетворили на парки. Розповідають, що діти, які тут

пізніше бавилися, натрапляли на черепи або кістки. Тутешню кафешку, зараз вона вже не одна, харків'яни називали «Могилка». У парку залишили лише кілька могил: Гулака-Артемівського, Еллана-Блакитного. Вже у 1990-х тут відновили могилу Хвильового. Це дуже приблизно, за спогадами. Панове, всі ми ходим по кістках».

ДИДАКТИЧНА ВИСТАВА В «ТЕАТРИ 49-ТИ»

Зупиняємося біля афіші Будинку актора: найбільш харківських молодіжних театрів виступають саме тут: «Театр 19», ЦСМ «Нова сцена», «Новий театр». Заходимо до Харківського літературного музею. На його вузьких сходах відбулася одна з перших вистав театру «Арабески», тут-таки його юридична адреса. Піднімаємося у невеличку кімнату на другому поверсі – кілька письмових столів, шафки зі стосами афіш «Арабесок» та «Мертвого півня». «Літературний музей – знакове місце для Харкова, – зауважує Барбара. – Тут багато чого відбувається: виставки, літературні акції, кіноклуб». На склі веранди музею висить реклама харківської Вищої ліги слему. Від юридичної адреси «Арабесок» прямуємо до фактичної.

На набережній річки Харків у приміщенні фармацевтичної фабрики міститься «Театр 49-ти». Крізь ґрати проглядає заасфальтована територія все ще діючої фабрики: стіни з червоної цегли, де-не-де порослі бур'янами, квітами і диким виноградом, металеві двері, пофарбовані в червоний та зелений кольори, а над ними напис «На території складу палити заборонено!» Користуючись тим, що театральну творчість на території складу не заборонено, «Арабески» тут і репетирують, і виступають. «Коли готуємо виставу, репетируємо фактично щодня, – каже Барбара. – Ще є заняття з вокалу, руху, проводяться тренінги. Зараз відновлюємо театральний проект «Чорнобиль ТМ», який раніше робили у співпраці з білорусами та поляками. На 14 грудня плануємо передпрем'єрний показ».

Перетворення репетиційної бази на театр – це вимушений крок. Назва «Театр 49-ти» похо-

дить із попередньої арабескової вистави «Радіошансон (Вісім історій про Юру Зойфера)». «Юра народився в Харкові, а через війну його родина переїхала до Відня, – розповідає Місько. – Там він стає відомий як автор кабаре-тових зонгів. У 1930-х, коли при владі вже були нацисти, діяло таке правило: якщо в залі публіки більше ніж 50 людей, обов'язкова присутність цензора. Тому виникли так звані театри 49-ти, щоб оминати цензуру. Ще рік тому, коли ми утворили «Театр 49-ти» на 49 місць, натякали радше на економічну цензуру: незалежний театр, такий як ми, мусить платити нереальне бабло за оренду державних театрів. Колеги з Голландії, які приїжджали до нас, з цієї ситуації вжахнулися. А тепер... уже не далеко й до прямої цензури».

Мистецьке освоєння промзон практикують у багатьох європейських містах. Та й тут, на цій мальовничій і близькій до центру міста набережній Харкова, чудово виглядав би центр сучасного мистецтва. «Це наша мрія!» – вигукує Місько, проте втілити її самотужки незалежному театрові не під силу, а місцеві олігархи поки що не поспішають виводити свої мистецькі ініціативи з ділового центру міста. «Фельдманівська галерея на Сумській – це якесь непорозуміння. Вона відкрита в будні після шостої, в робочий час там офіси. У ній така кічуха в оформленні – фонтани, леви. Пінчук запустив моду серед пацанів, що потрібно мати галерею, – і це наслідок», – резюмує митець.

«Арабески» – це не лише театр-студія, а й незалежний продакшн, який знімає документальне кіно. «Ми їздили по харківських колоніях, – розповідає Місько про документальний фільм «Зони зради», – показували «Маленьку п'єсу про зраду» за Ірванцем. А разом із нами їздила знімальна група, журналісти, соціологи, психологи, які паралельно проводили дослідження. Пізніше це був проект, коли режисери впродовж року ставили вистави з ув'язненими – в Харкові він був реалізований у чоловічій і жіночій колоніях. Ми зняли про це короткий фільм «Театр у в'язниці». Крім того, була спроба зняти документальне кіно за віршем Юрія Андрухо-

ДУХІВНИК. Архієпископ Ігор Ісиченко часто веде з Міськом Барбарою філософські бесіди

вича «Стас Перфецький повертається в Україну!» з голосом Юрка в головній ролі».

ЯК БАГАТО СУПЕРЗІРОК

Минаючи провулок Театральний, спускаємося по в'їзду Музичному. «Коли буде готовий черговий диск «Мертвого півня» «Радіо «Афродіта», презентуватимемо його в клубі Jazzer, – розповідає фронтмен «Півнів». – Колись паб Churchill був головним місцем виступів харківських музикантів, зараз музичний полюс змістився до Jazzer'a».

Прямуємо до нього й ми. «Коли концерт?» – одразу переходить до справи власник закладу. «Може, у кінці листопада, тоді всі з'їдуться знову», – пропонує Барбара. Зрештою домовляються на початок грудня. Кауємо під приємні звуки саксофона. Місько замовляє аме-

«КОНСТРУКТИВІСТСЬКИЙ ХАРКІВ НАГАДУЄ МЕНІ НЬЮ-ІОРКСЬКИЙ БРУКЛІН»

рикано з молоком. «Це одне з найсимпатичніших для мене містечок, де я люблю бувати. Тут відбувалися й останні «Півнячі» виступи. Є ще одне місце, яке називається «Чотири кімнати» – як фільм». Афіші клубу свідчать про бурхливе музичне життя. Воно й не дивно, адже у Харкові живуть і творять Сергій Бабкін, ЛЮК, SunSay, «Оркестр Че», сюди незабаром повернеться Сергій Жадан.

Записуються харківські музики на студії «М.А.Р.Т», що на вулиці Червоножовтневій, проте Барбара вживає її колишню назву – Конторська. Проходимо повз іржаві ворота і будівельний майданчик – посеред захаращеного дворика курять працівники студії. Кілька сходинок – і ми вже у невеличкій квартирі. В обшитій звуконепроникними матеріалами кімнаті висять гітари, одну з яких Місько одразу бере до рук, є кілька синтезаторів. «Для Чайки тут було найбільше спокус, – пригадує Барбара, – він пробував кожну гітару і довго не міг вибрати. Міг годину сидіти і вибирати – ця, ця, ця». Мініатюрний шкіряний диван, помаранчеві стіни з плакатами Playboy, фортепіано, статуетки, фотографії, старі музичні прилади замість шафок і творчий безлад на кожному міліметрі площі – таке ось робоче місце музикантів. Записуючи альбоми, вони зависають тут тижнями. «Коли записуємося, граємо всі разом, – пояснює Барбара, – хоча насправді пишеться тільки один інструмент – спочатку бас, барабани, потім гітари, а потім аж голос. Було так, що хлопці записували всю музику і йшли, а я лишався, доспівав, переспівував. Це могло тривати до ранку».

НА ЦЬОМУ СВІТІ СТИЛЬКИ ІРРЕАЛЬНОГО

Виходимо на магістраль з дубльованою назвою вулиця Полтавський Шлях. Трамваї й авто неквапом рухаються в різних напрямках – найімовірніше, в Полтаву і з Полтави. «Тут зна-

ходиться Свято-Дмитрієвський храм. За часів совка його було перетворено спочатку на склад, потім – на кінотеатр. Зараз там автокефальна православна церква. Я до неї ходжу, хоча й греко-католик. Цей храм нагадує мені катакомбний, прихожани його наче перші християни», – зізнається Михайло. Зовні церква непрезентабельна, не з власної волі закамфльована. Пишна оздоба на старій фотографії різко контрастує з фасадом, на якому висить, – сірим бетоном і оббитою керамічною плиткою. Купол храму зрізано і закладено цеглою. Заходимо на хори, на яких лежать відкриті ноги. «Тутешній архієпископ Ігор Ісіченко – знакова для сучасного Харкова постать, – поштиво шепоче Барбара. – Крім того, що богословить тут, він іще й науковець, викладає в університеті давню українську літературу. Ми час від часу зустрічаємося, розмовляємо і записуємо розмови. Я намагаюся скласти з них корпус текстів. Можливо, з цього вийде щось на кшталт книжки розгорнутих діалогів».

Гуляючи Харковом, ловимо слівця перехожих. Хлопчака каже до коханої: «Чево ти насупілась?» Барбара усміхається до цього милого українізму і раптом зізнається, що не вірить в існування східняків: «Більше подібностей, ніж відмінностей. Та й відмінності ці дуже малопомітні. Хіба позірні харківські слівця, наприклад, «тремпель», тобто вішак. Я не знав такого слова. Виявилось, що це ім'я власника фабрики, яка виробляла вішаки. Нині це вже загальна назва. Або «ракло» – це така собі суміш баяра з хуліганом. Це слово виникло на Бурсацькому узвозі, де викладав Григорій Скородо, точніше на Благовіщенському базарі – Благбазі. Лише раз на рік студентів-бурсаків випускали із бурси – на день Святого Іраклія. Вони одразу неслися на базар і хапали все, що потрапляло під руку, бо були голодні. А перекупки слово «Іраклій» скоротили й казали: «О, ракли біжать». Зрозуміло, що це різні міста – Львів і Харків. Але в цьому є свій кайф. Харків зовсім інший. Мені тут добре». ■

БАРБАРИЗМИ

«Легенди Харкова»

Тиждень зібрав колекцію харківських легенд від Міська Барбари

На вулиці Сумській є будинок, у якому жив Остап Вишня з братом. Випивши, він любив ставати на голову на балконі.

У Харкові мешкав також Леонід Биков. Якось він з друзями гуляв до ранку. Чувак «відрубався», заснув, а друзі-актори взяли ліжко з ним, винесли і поставили на дорогу. Прокинувся актор від бібикання машин.

Коли в 1930-х у Харкові зупинявся Сталін, йому на вибір дали кілька місць, де можна було жити, але він обрав будинок з вікнами на цвинтар (зараз Молодіжний парк).

У будівлі Харківського історичного музею колись був ломбард. Біля нього стоїть пам'ятник героям революції. У народі його називають «Четверо виносять холодильник із ломбарду».

Для фігур біля пам'ятника Шевченкові позували актори «Березоля». Сам Шевченко там іде й ніби знімає плащ. На питання, чому Тарас роздягається, зазвичай показують на будинок навпроти, на якому стоять чотири скульптури жінок, мовляв, іде до них.

У Харкові зберігся справжній британський танк. Британці хотіли його викупити, але патріотичні харків'яни не віддали.

Пам'ятник «важкому тупому предметові» на Гончарівці у Харкові з'явився приблизно в той самий час, коли в Івано-Франківську стався замах на тодішнього кандидата в президенти.

Біля залізничного вокзалу стоїть Будинок південних залізниць. Хоча Харків лежить на північному сході України, але південні залізниці – це погляд з Москви, який залишився у спадок.

У колишньому Будинку літератури імені Василя Еллана-Блакитного збиралися письменники, там були ресторани і більярд. Під час одного з приїздів Маяковського Майк Йогансен обіграв його у більярд на бажанню. Бажання було, щоб Маяковський заліз під стіл і кукурікнув. Зараз тут міститься Радіоастрономічний інститут.

Звiдки прийшов дрiбний бiс

Режисер стрiчки «Щастя моє» Сергiй Лозниця про надiю, Брейгеля та кричущу безглуздисть

Спiлкувалася
**Катерина
Барабаш,
Росiя**

Сергiй Лозниця – вiдомий документалiст, творчiсть якого вiдзначена багатьма мiжнародними призами за строгiй експресивнi картини. «Щастя моє» – iгровий дебют, що одразу потрапив на конкурс Каннського фестивалю. Для України це, мiж iншим, також виявилось дебютом – Лозниця залишається українським громадянином попри те, що проживає в Нiмеччинi. Емоцiйно важка iсторiя-притча роздiлила росiйських кiнокритикiв на два табори. Першi вiдчули з екрану знайомий подих Батькiвщини, другi сприйняли фiльм як образливий наклеп на росiйський народ. «Щастя моє» стало переможцем «Молодостi», що тiльки-но завершилася, й тепер уже виходить в український прокат.

У. Т.: Пана Сергiю, дивна рiч – менi здалося, що найадекватнiшою реакцiєю на вашу стрiчку була на Каннському фестивалi. Тут, у Києвi, як на мене, менш прихильно сприйняли, однак без агресiї, натомiсть у Росiї зустрiли багнетами.

– Мене потiшила реакцiя українських журналістів, сподобалась атмосфера прес-конференцiї. Певна рiч, запитання ставили рiзні, проте в цiлому не було вiдторгнення. Була готовнiсть до розмови – i це найголовнiше. На вiдмiну вiд реакцiї росiйських журналістів у Сочi на «Кiнотаврi», котрi, звiсно, не всi, зайняли позицiю обвинувачення. «Ви нас образили!» Наче сологу-бiвський «Дрiбний бiс» з'явився.

У. Т.: Чи маєте якесь пояснення цьому?

– Я б не робив узагальнень – у будь-якiй професiї є люди розумні, а є й дурні. Другі зазвичай галасливі, натомiсть розумні тримають язик за зубами. Пiсля показу картини у Вологдi на мене накинулися двi вчительки – такi собi радянськi дами, як ранiше в РВНО працювали. Також вигукували, що це наклеп, це мерзота. А вiдтак, коли вони пішли, до мене пiдiйшла одна старенька панi: «Не слухайте ви їх, не всi такої думки, просто не кожен спроможний ось так виступити, як вони. Ви показали нам саме те середовище, в якому я живу. Й за це вам велика шана». Але загалом тут, у Києвi, атмосфера легша, люди м'якшi. На жаль, пiсля того як Україна вiдокремилася вiд Росiї й вiдкрила кордони, Киiв перетворився на провiнцiйне мiстечко. Все-таки iмперiя – це щось, що задає тон, визначає певний рiвень. До того ж багато хто виїхав з Києва, наразi маю на увазi дiячiв культури. Виїхали до тiєї самої Москви, а хтось – навіть захiднiше. Й культурний рiвень впав. Однак тут на телебаченнi є прямий ефiр, є можливiсть щось обговорювати.

У. Т.: У Росiї все це нещодавно також мало мiсце – i прями ефiри, i обговорення. Й куди воно подiлося? В Україні також все легко повернути назад.

– Яким чином? Менi здається, це неможливо. Надто складно все повернути назад. Хто може це зробити з новим поколiнням, якому не вiдомо, що таке тоталiтаризм? До того ж Україна має значно коротшу iсторiю рабства, нiж Росiя, а за 70 рокiв iснування в межах Радянського Союзу тут просто не могла вкорiнитися звичка до рабства. Тож, як на мене, надiя є.

КУЛЬТУРНИЙ КОД

У. Т.: Ваша стрiчка – наче живий приклад, як перетворюється на

ФОТО: ЕРА

релікт поняття «національний кінематограф». Ви громадянин України, знімали про Росію в Україні на кошти Німеччини, Голландії та України. Оператор – Олег Муту – румун...

– Я добирав свою знімальну групу так, щоби зі мною працювали фахівці з різних країн. На майданчику лунало вісім мов. Проте, як на мене, ми нині плутаємо поняття «держава», «нація» та «культура». Російська нація – це що? Чия це культура, беручи до уваги кілька десятків національностей, що проживають у Росії?

У. Т.: Напевно, російська й руська культура – різні речі. У першій все-таки більше проявляється класифікація за територіальною ознакою.

– Добре. Тоді так: які нації брали участь у становленні руської культури? Лермонтов – із Шотландії, Пушкін – із Ефіопії, Достоевський – із Польщі. Лише про Толстого, мабуть, можна сказати «русський росіянин». Повертаючись до кіно, варто вести мову про те, до якої культури належить та чи інша стрічка. «Щастя моє», скажімо, не можна розглядати як німецький фільм, хоча Німеччина брала в ньому безпосередню участь. Попри те що я живу саме в Німеччині, зняти німецьку картину я не в змозі, оскільки я із зовсім іншого культурного середовища. Стрічка не може позиціонуватися як голландська. Адже належить до російської культури, хоча Росія не брала участі в її створенні. Є спеціальні коди, зчитуючи які, ви зараховуєте твір до тієї чи іншої культури. Культур, що витворили свій код, не так вже і багато. На мою думку, це культури англійців, греків, іспанців, німців, росіян. Що таке культурний код? Це перш за все, щось більше, ніж відображення повсякденних ритуалів, це постановка буттєвих питань.

У. Т.: Американців ви свідомо не назвали чи просто забули?

– Американці нині в процесі творення власної культури, власної національної ідентифікації. Хоча, звісно, будь-який поділ умовний. В будь-якому разі ви зчитуєте коди, властиві тій чи іншій культурі, й ідентифікуєте її, впізнаєте за тими чи

БІОГРАФІЧНА
НОТА

Сергій Лозниця – кінорежисер. Народився у 1964 році в місті

Барановичі в Біларусі. Навчався і закінчив середню школу у Києві.

У 1981 році поступив до Київського політехнічного інституту на кафедру прикладної математики, згодом захистив диплом за фахом інженер-математик.

З 1987 до 1991 року працював науковим співробітником Інституту Кібернетики.

У 1991 році вступив до Всеросійського державного інституту кінематографії на відділення режисури (майстерня Нани Джорджадзе).

З 2000-го року працював режисером на студії документальних фільмів у Санкт-Петербурзі, а 2001-го емігрував разом із родиною до Німеччини. Фільмографія режисера нараховує понад 10 стрічок

іншими ознаками. Ось, приміром, закономірність: в російській культурі герой не може бути переможцем. Хепі-енд неможливий, адже герой не може бути щасливий. Князь Мишкін, Рогожин, Анна Кареніна...

ПОТЯГ ДО РУЙНУВАННЯ

У. Т.: Вам постійно докоряють, що «Щастя моє» не дає навіть надії жеврити...

– Чому я повинен давати комусь надію? Я не лікар. А «Ідіот» Достоевського, наприклад, там хіба є надія? У Брейгеля-старшого є гравюра, що має назву «Алегорія надії», всім раджу її побачити. Море, з берега видно кораблі. Ті, що далеко, плывуть, а ближчі до нас, тонуть. І на якорі того судна, що потопає, стоїть надія. Ліворуч від неї – люди, котрі також тонуть, праворуч – земля і тюрма. В ній в'язні, вони простягають руки до волі, тому що тюрма – це частина міста, охопленого вогнем. А люди займаються хто чим, оскільки ще не знають, що горять, – хтось займається любов'ю, хтось ловить рибу... В одній руці надія тримає лопату, в другій – серп. Кращого образу надії я не знаю.

У. Т.: Такі претензії, ймовірно, і є частиною тієї нетерпимості, про яку мовиться у вашій картині.

Згадуючи про причини нашої нетерпимості, ви відсилаєте глядача в часи Другої світової війни, пропонуєте шукати витоки там. Однак розпочалося все набагато раніше, в Другій світовій лише мало місце продовження. Чи ви думали, коли це все почалося й чому?

– В Росії є «восьма нота». Це те, що коротко можна сформулювати як: «хай воно горить ясним полум'ям». Це тяжіння до безглуздих руйнівних дій. Пригадуєте епізод на полі, коли два волоцюги побили героя й пішли зі словами: «Дарма хлопця потурбували...» – адже в його вантажівці виявилось аж ніяк не те, що вони шукали. Й така руйнація глибоко вкорінена в міфології. Якщо уважно почитати російські казки, то можна зрозуміти, що Іван-дурень має дивний потяг до знищення. «Йшов Іван полем, побачив пастуха, зарізав його та овець та й пішов далі» – звична річ. Причин для такої поведінки безліч, проте

насамперед – це духовні лінощі.

У. Т.: Зізнайтеся, чи не можна було б обійтися меншою кількістю матюків у фільмі?

– Аж ніяк не можна. У стрічці така кількість лайки, як вона того потребує. У мене діалоги в сценарії були написані набагато м'якше, там практично не було матюків. Але знімалися не професійні актори, а місцеві жителі. Й вони не змогли повною мірою зіграти те, що я написав. Намагалися багато разів – не виходить у них літературною мовою, одразу лише фальш. Тоді я запитав: «Як би ви хотіли говорити в цій ситуації?» Й вони почали розмовляти так, як звикли. Відтак все опинилося на своїх місцях. Матюки вже давно перетворилися на частку культури, нікуди від цього подітися. Це інструмент самозахисту. Коли в суспільстві виникає чимало речей, від яких необхідно захищатися, тоді й з'являється такий шар культури. В Росії багато від чого необхідно захищатися, й лайливі слова, будучи споконвіків магічними, допомагають цій нації захищати себе. А якщо це так, як же без них у стрічці? Не дарма матюки є лише в російській мові.

У. Т.: Про «Щастя моє» багато хто говорить, що це вибудуваний, сконструйований фільм, що ви дивитесь холодним збайдужилим поглядом на наше життя й препаруєте його холодними байдужими руками.

– Я не розумію, про що йдеться. Що означає «вибудуване», «сконструйоване»? В кіно все в принципі вибудувано, а як же інакше? Фільм – це форма. Вона може бути невиваженою, може бути невдалою, її може взагалі не бути, але то вже інше питання. Можна висловити свої змісти якимось недбало, а можна – детально й старанно. Від цього залежить виразність нашого висловлення. Не думаю, що слід рвати на собі сорочку. Навпаки, слід ховати свої думки, свої емоції. Що більше автора в картині, то менше глядача. Добрий звук в картині – це той звук, якого не чути. Хороша камера – це та, на яку не звертаєш уваги. Добрий режисер – це той, присутності котрого ми не відчуваємо. ■

Про чортів і людей

«Щастя моє» Сергія Лозниці – це аполітична картинка тотально нещасливого і дико страшного пострадянського сьогодення...

За винятком епізоду вбивства в 1941 році радянськими солдатами вчителя та пограбування ветерана в 1945-му, фільм показує наші дні й складається з історій, що пов'язані одним дальнобійником, який везе кудись борошно і дорогою – в пекло? – потрапляє в різні неприємні ситуації. У кадрі – депресивні люди в стані випадкового виживання. За кадром – «блатная» російська музика і російська мова з добре впізнаваним аканнням, матюками та прокляттями. Тут жінку лише за перевищення швидкості даїшники схиляють до сексу, тут нечистим на руку ментам ввижаються повішені в лісі, тут не скористатися послугами малолітньої повії є помилкою, бо за каву й бутерброди, запро-

«Щастя моє».
У кінотеатрах
України з
11 листопада

поновані їй, дальнобійник, єдиний з (анти)героїв фільму, хто не матюкається і не чинить, як усі, отримає поліном по голові й утратить пам'ять, а з нею і звичне життя. Режисер, як документаліст і педант, показує буденність точно й без полірування: щоб привичаїтися, ми звикли не зважати на бруд, лаятися, якщо лаються біля нас, бути свинею, якщо довкола такі самі, а Лозниця це помічає і ділиться спостереженням із глядачем. Робить він це не так камерою, як сценарієм. Вербальні образи часом такі потужні, що камера є лише допоміжним інструментом. Один мент у буцегарні каже іншому про затриманого: «Эротикой интересуется. Надо дурку запросить». Або коли в камері у стіні відкривається отвір,

Анонси 12 листопада, 18.00

Галина Пагутяк

Книгарня «Є»
(Львів, просп. Свободи, 7)

У колі українських письменників Галина Пагутяк вирізняється винятковою самобутністю. Поміж найвідоміших її книжок – «Захід сонця в Урожі», «Писар Східних Воріт Прутулку», «Слуга з Добромиля», «Мій Близький і Далекий Схід». Усі вони просякнуті загадковою містичністю та перегукуються з біографією письменниці, що зростала в селі Уріж на Львівщині. Темою творчої зустрічі буде «Беззахисність людської душі» у контексті книжки Галини Пагутяк «Потонулі в снігах», що збирила новели та есеї за весь період її творчості.

12–17 листопада

«АРТкіно»

Кінотеатр «Жовтень»
(Київ, вул. Костянтинівська, 26)

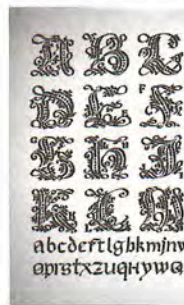
У межах туру «Ехо фестивалю» в Києві буде продемонстрована конкурсна програма Другого всеросійського фестивалю короткометражного кіно загальною тривалістю 117 хвилин. Добірку з 55 найкращих російських короткометражок поділено на десять блоків: ігрові, документальні, анімаційні та експериментальні стрічки з різним хронометражем. У програмі представлені роботи студентів кіношкол та незалежних майстрів. Зокрема, це Андрій Аверков, Сергій Поляков, Вера Мякішева, Александр Габрильян, Міхаїл Рубцов, Тімур Ісмаїлов та ін.

12–14 листопада

«Рутенія»

Інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука
(Київ, вул. Кіквідзе, 32)

Другий всеукраїнський фестиваль каліграфії та типографії має гасло: «Буква – знак нації». Його головна мета – створити майданчик для професійного спілкування всіх тих, хто в словах і книжках цінує не лише зміст, а й вишукану форму. У межах імпрези відбудеться виставка робіт визнаних класиків та молодих митців, що представить проекти шрифтових гарнітур, арт-буки, естампи, інсталяції. Також у програмі перегляд тематичних фільмів, відкритий практикум «Вулична каліграфія».

CD

«Анна». «Срібна змія»

Львівська альтернативно-металева формація «Анна» належить до небагатьох українських «важких» гуртів, здатних викликали якщо не захват, то принаймні повагу. Два роки тому, видавши дебютний альбом «Карматреш», гурт проїхав із туром всю Україну і здобув визнання як одна з найкращих «металевих» команд країни. Порівняно з першим диском «Срібна змія» – це зріла й цілісна робота, де дотримано баланс між старими як світ філософемами про добро і зло та невпинно пульсуючим драйвом.

Er.J.Orchestra. «Unicorn-live»

Цей самотутній колектив постійно балансує на межі стилів new age та world music. Є два варіанти програми Unicorn: студійний і концертний. Порівняно зі студійними експериментами зальна версія відзначена неабияким спектром творчої свободи кожного з музикантів. У цьому диску ніби йдеться про втілення у звуках принади закової ельфійської країни. Тому самі оркестранти – Олексій Олександров, Віктор Крисько, Григорій Неміровський, Марія Хмельова та інші – своєю грою нагадують персонажів магічних казок.

Ілля Алабужев. «Зцілення»

Якщо не знати, хто грає, здається, що звучить один із дисків уславленого лейбла ECM, що культивує в Європі білий джаз-авангард. Однак насправді це альбом молодого українського басиста Іллі Алабужева, який уміє сказати дуже просто про складні речі. Під час прослуховування композицій Алабужева виникає враження, що цей нехитрий віночок акварельних п'єс справді здатний зцілити за допомогою музики. Цьому сприяє неспішна світлоносна звукова аура альбому.

звідти лунає голос сусіда: «Эй-эй. Я здесь, в дырке». Або коли водій висловлює свою теорію життя: «Не лезь, куда не просят! Ну, скажем, воруй – воруй. Но, б...ь, не лезь!»

З одного боку, Лозниця вибрав позицію споглядання, і все в нього ніби відсторонено, дуже холодно, а з іншого – це наша сторона, вона дотична до нас, і від цієї думки стає так гаряче, що в піт вдаряє. Тому й закиди в русофобстві невинуваті: на прес-конференції, коли Лозницю про це запитали, він відповів: «Це модель, це не суспільство, не вся країна, і я її у фільм не вкладав, а ось те, що ви, виходячи зі свого досвіду, це бачите, вже страшно». Це означає, що чорт страшніший за намальоване.

13 листопада, 23.00**DJ Goldierocks****Клуб Heaven****(Київ, вул. Бориса Грінченка, 7)**

Одна з найскравіших лондонських діджеїв Саманта Хол (DJ Goldierocks) виступить у Києві з нагоди старту в Україні міжнародного музичного радіошоу The Selektor. Вона постійно подорожує світом, влаштовуючи власні клубні вечірки Goldierocks Soundsystem та виступаючи на численних фестивалях. Також Саманта веде авторські колонки в кількох музичних журналах. Їй по праву належить титул «найстильніша DJ-королева Лондона». Також на вечірці гратиме спеціальний гість – діджей O'Skrypka.

13–21 листопада**«Буковинський листопад»****Обласна філармонія (Чернівці, пл. Філармонії, 10)**

У регіональному фестивалі класичної музики візьмуть участь понад 20 відомих українських колективів та виконавців із Києва, Львова, Одеси, Івано-Франківська, Тернополя і Хмельницького. Дійство розпочнеться урочистим відкриттям щойно відреставрованої Чернівецької обласної філармонії. У концерті візьмуть участь солістка Міланського оперного театру «Ла Скала» Даниела Скілаччі, соліст «Большого театру» Росії Павел Валужин та лауреат Міжнародного конкурсу диригентів Mario Gusella Фабіо Мостранджелло (Італія).

19 листопада, 11.00**Фестиваль пам'яті Шульця**

Культурно-мистецький центр «Дзига», галерея «Вілла Яроша», театр імені Юрія Дрогобича (Львів, вул. Вірменська, 35; вул. Шевченка, 23; пл. Театральна, 1)

Під час фестивалю пам'яті Бруно Шульця відбудеться перформанс художника Владка Кауфмана й виставка художньої фотографії

Міхала Возняка (Люблін) та Славоміра Вуйтовича (Варшава). Також у програмі концерт камерної музики Богдани Фроляк і вистава «Щоденник мого зубного болю або Моя зустріч з Бруно Шульцом або Муки бідолашного перекладача».

Герой минулого часу

Мікеле Плачідо про мафію, політику й українок в Італії

Спілкувався

Ярослав Підгора-Гвиздовський

Італійський актор і режисер Мікеле Плачідо приїхав до України відкривати Тиждень італійського кіно. Чим потішив тисячі своїх прихильників: телесеріал «Спрут» у 1980-х роках дивилися ледь не всі 250 млн людей. Відтоді він зіграв у понад 100 фільмах, самотужки зняв десять стрічок. На відміну від свого голомого і потворного героя з фільму «Незнайомка» Джузеппе Торнаторе, однієї з недавніх ролей актора, Плачідо має благородну сиву шевелюру й доглянуте, як на свій 64-річний вік, обличчя. Усмішка, схрещені руки, нога перекинута через ногу – поза трохи втомленої, закритої, але демократично налаштованої людини.

У. Т.: В Україні ви відомі своєю роллю в серіалі «Спрут», у якому розповідається про мафію, що фактично мала владу в Італії. Не так давно резонансним був фільм «Гоморра» про неаполітанську мафію, знятий за однойменною книжкою. На вашу думку, чи змінилося щось в Італії з часів «Спрута»? Мафія так само при владі? І чи має кіно можливість це викривати?

– Велика різниця між цими двома стрічками в тому, що історія «Спрута» вигадана, вона алегоричніша. А в «Гоморрі» згадуються реальні люди – кримінальні авторитети, які живуть зараз в Італії, і це шокує. Тому фільм такий резонансний і тому в автора книжки, за якою знято фільм, виникли проблеми з мафією. Але неаполітанська мафія не така страшна, як сицилійська. І вже точно не як «Ндрангета» – її ми вважаємо найстрашнішою й найжорстокішою. Це калабрійська мафія з Півдня Італії. Разом із венецусельськими кланами вона контролює весь кокаїновий рух Європою та світом. Проте мафіози з «Ндрангети» мають лише коріння з Калабрії, вони тепер не живуть в Італії, на від-

міну від тієї самої сицилійської, про яку розповідалося у «Спруті». Мафія на Сицилії контролювала магазини і людей, а «Ндрангета» – це подоба картелю, який не можна персоналізувати. Його голів неможливо знайти, бо вони переховуються по всьому світі. У них багато різного бізнесу, і я не здивуюся, якщо довідаюся, що мають його і в Росії.

У. Т.: То змінилася ситуація чи ні?

– Змінилася в тому розумінні, що такої мафії, як раніше, вже немає. Усі великі мафіози переважно сидять у в'язницях. Тому зараз варто говорити про політичну мафію. Про таку, як ішлося у «Спруті». Гадаю, що зараз у Москві від рук мафії гине більше людей, ніж у всій Італії. За останні п'ять років не трапилося жодної диверсії чи вбивства. Мафія заснула, її не чути. Ми не знаємо, «фініта» їй чи ні, просто вона жодним чином не дає про себе знати.

У. Т.: Ваш режисерський проект «Мрія по-італійськи», який ви приїхали представляти в Україну, про лівацький молодіжний рух 1968–1969 років.

Фільм, як мені відомо, автобіографічний: ви також служили наприкінці 1960-х у поліції, брали участь у тогочасних революційних подіях. Хочеться дізнатися: ви просто висвітлюєте момент історії Італії чи все ж таки виявляєте свої політичні уподобання?

– Мабуть, ця стрічка – приємний для мене спогад про той період. Фільм не такий вже й політичний чи ідеологічний. Просто мені як учасникові тих подій, щоб їх показати, потрібно було використати політичні моменти, тому я й згадую вбивство Мартіна Лютера Кінга та війну у В'єтнамі. Мабуть, передусім я хотів показати своїм дітям, як жив і те, що їхній батько був колись сповнений енергії. А може, не

тільки дітям, а й усій молоді: якщо вас сьогодні щось не влаштовує, виходьте на вулиці й робіть революцію, дійте хоч якось. Бо зараз єдине, що може зробити італійська молодь, – напиться, обкуритися і, сівши за кермо, врізатися в дерево. Раніше вона була здатна на більше. Тоді молоді люди могли вийти на вулицю й сказати, що вони думають, могли навіть жбурнути «коктейль Молотова» за свої переконання.

У. Т.: Знаю, що ви підтримуєте лівоцентристську партію «Ліві демократи». Чи не здається вам дивною ліва позиція тепер, після мільйонів знищених у часи комуністичних режимів людей по всій Європі?

– Комуністична партія Італії за своїми поглядами значно відрізнялася від аналогічної партії в Радянському Союзі. Після по-

дій у Будапешті (повстання 1956 року під час якого від радянських танків і бомбардувань загинули тисячі людей. – Ред.) в італійській Компартії стався розкол. І частина партії, яку я зараз підтримую, визнала злочини Сталіна, його чистки й відреклася від цього, після чого намагалася виступати як реформатор. А в 1970-х роках узагалі стала більш орієнтована на соціальні моменти. Тобто тепер вона більш соціалістична, ніж комуністична. Я хотів би ще сказати, що великими натхненниками цієї частини партії, в минулому комуністичної, були Мартін Лютер Кінг та Джон Кеннеді. І партія «Ліві демократи» і надалі наслідє цю ідеологію. Вона зараз як Демократична партія в Америці... Зразка радянського комунізму взагалі немає на території Італії. Наші комуністи ліберально ліві, а власне Комуністичної партії в Італії вже, вважайте, немає – 0,04% в парламенті. Загалом я не фанатик політики. Називайте мене, як хочете, але те, що я проти персони Берлусконі, – це правда. Бо він виступає за власне багатство і багатство кожної людини, тобто за олігархів. Але не подобається мені навіть не через це, а тому, що взагалі не опікується культурою, і в нього вона відсутня. Це монополіст, який, скажімо так, володіє телебаченням без інформації, телебаченням, що не може інформувати. Берлусконі не дає вільно думати, а це для митця, зокрема й для мене, дуже важливо... І як узагалі можна говорити про нашого прем'єр-міністра серйозно, якщо за останні два роки він тільки те й робив, що потрапляв на перші

БІОГРАФІЧНА НОТА

Мікеле Плачідо – італійський актор і кінорежисер. Народився **19 травня 1946 року** в місті Асколі-Сатріано. Після армійської служби працював у поліції Рима. Згодом захопився театром і закінчив Академію драматичного мистецтва. **З 1972 року** знімається в кіно, у **1990-х** почав займатися режисурою

шпальти газет зі скандалами про маленьких дівчаток і повій?!

У. Т.: У певному розумінні ви вже мали дотик до України – ваш герой-садист Муффа із «Незнайомки» знущався з повії українського походження, яку грає російянка Ксенія Раппопорт. Як гадаєте, ці штампи в кіно – якщо італієць, то мафіозі, якщо українка, то повія – посилюють переконання людей у їхній правдивості?

– Коли я вперше побачив фільм та образ героя, якого втілював, мені стало соромно за італійську націю, за те, що в ній є такі люди, як цей Муффа, які так поводяться з жінками. Я вважаю, вони взагалі не мають права на життя. А якщо говорити про співвідношення, то, гадаю, італійців-мафіозі в Італії більше, ніж українок-проституток. Якщо чесно, то коли в нас говорять про повій, то

згадують румунку або албанку. Я не хочу зробити комплімент вашій нації, але українки в Італії справді славляться як дуже працьовиті й такі, що добре вміють доглядати за бабусями. Особливо в моєму маленькому містечку, куди я часто приїжджаю до своєї матері: там українки володіють майже всіма будинками в центрі, бо піклувалися про стареньких, а ті були так їм вдячні за це, що позалишали свої хати у спадок. Тепер вони перевезли до себе й своїх чоловіків. Тобто я не кажу, що ваша нація в Італії представлена в такій формі, але Ксенію взяла, щоб передати артикуляцію мови, щоб слов'янська жінка говорила італійською. А ідея використати для фільму Україну як батьківщину героїні виникла в Джузеппе Торнаторе ще й завдяки мелодійності вашої мови: українською Ксенія співає коліскові. ■

Інтерв'ю взяте за сценарієм компанії T&S-Group

ФОТО: ВІСНЕСТАВІН

ART-KYIV contemporary

Автор:
Олена Чекан

Фото:
Андрій Ломакін

Вечірні сукні й протерті джинси, тіснява дорожчих автівок й безбілетників, дипкорпус, студенти, урядовці, рокери й графітарі-початківці. Анфілада залів, несподівані закутки й очікуваний арт-майдан. Гарячі пушки-вітродуї, суперове освітлення, коньяк і шампанське. Різнобарвний та різномовний натовп мало не перевертає столики з волонтерами: вихоплюють план розміщення експозицій, допитуються, коли будуть викликати дух Олександри Екстер і що означає глухий картонний циліндр на голові «спреєра із Цюриха» Гаральда Негелі і де нарешті можна покурити. В мерехтінні світлової інсталяції завзято цілються парочки, в лабіринті діти грають у піжмурки, їхні мами у панкових строях колупають велетенського Кличка: «Паг'є-маше?», і, почувши звук труби, завмирають: «Невже спізнались на перформанс групи Rochus Aust?» А в куточку щось тихо й зосереджено обговорюють куратор Музею Гугенгайма в Нью-Йорку Валері Хіллінгс та її зятятий опонент – директор віденського Музею прикладного й сучасного мистецтва – МАК Пітер Нойвер...

Тобто ще трохи, й наздоженемо паризький «Д'Орсе» й лондонський Tate Modern, що, як відомо, теж повстали колись із занедбаних та нікому не потрібних споруд. ■

Провокативні вуличні малюнки, перформанси та інсталяції штурмують галерейний простір, активно виборюючи своє місце під сонцем

Злітаймо!

Дослідження можливостей поліпшення клімату технічними засобами швидко прогресують, проте нашттовхуються на сильний опір

Звісно, гра на стадіоні «Вемблі» або мільйонна демонстрація є драматичнішим способом заявити про себе, ніж ретельно виписані документи проведеної під егідою ООН зустрічі. Проте для геоінженерії визначною віхою стали саме протоколи конференції держав – учасниць Конвенції про біологічне різноманіття в місті Нагоя, Японія.

Парникові гази вже опинилися в атмосфері, тож у геоінженерії йдеться не про те, щоб зупинити їх викиди, а радше про те, щоб взяти проблему антропогенних змін клімату під контроль. Геоінженерія пропонує такі методи, як штучне створення смогу, що відбивав би назад у космос сонячне світло, вилучення за допомогою рослин чи хімії з атмосфери зайвого двоокису вуглецю, блокування льодовиків у полярних регіонах, щоб вони не могли сповзти до океанів і не підвищили рівень води в них.

На думку багатьох, такі ідеї є аморальними, мовляв, вони заважають переконувати людей виробляти менше вуглекислого газу та призведуть до

неочікуваних наслідків. Саме ці вагомні аргументи опонентів геоінженерії змусили організаторів конференції в Нагоя включити згадану тему до порядку денного. Але така сильна опозиція свідчить також про серйозне ставлення багатьох науковців до ідеї геоінженерії. За останні кілька років з'явилося чимало нових досліджень, і те, що іноді називають «Планом Б», уже фактично сформувалося в лабораторіях і намагається вирватися назовні.

СТРАТОСФЕРНЕ МИСЛЕННЯ

Найбільше дискусій викликає такий спосіб охолодження Землі, як імітація вулкана. Вулкани викидають у стратосферу двоокис сірки, який із часом формує маленькі частки сульфатів, що відбивають сонячне світло назад у космос. Однак роблять вони це одноразово. Геоінженерам потрібно залишити імітовану хмару надовго, домогтися чого нелегко. Якщо випустити двоокис сірки в повітря, де вже є частки туману, газ просто пристане до них, зробивши їх більшими, а не утворить власні маленькі. Отже, виникає пробле-

ма: для ефекту охолодження потрібно дуже багато маленьких часток, а не трохи великих.

Девід Кейт з Університету Калгарі та його колеги нещодавно знайшли спосіб залишити частки маленькими: замість двоокису сірки вони пропонують використати сірчану кислоту. Якщо її розпилити на значній висоті, вона утворить екран із часток потрібного розміру, навіть якщо небо вже імлісте. Для того ж, щоб постійно підтримувати цей

ФОТО: AP

робки. Найкраще, йдеться в дослідженні, було б створити літак, здатний підніматися на висоту 20–25 км і розпилити десять тонн кислоти за політ. Такий апарат може виглядати як трохи огрядний шпигунський літак U-2 або, можливо, як White Knight – літак-платформа для запуску туристичних космічних кораблів компанії Virgin Galactic. Приблизно 80 таких машин дадуть змогу щороку розпилити в стратосфері мільйон тонн сірчаної кислоти, що коштуватиме \$1–2 млрд.

Ще більше інтригує ідея використати гібридний літак-дирижабль на кшталт експериментального P-791 компанії Lockheed. Така конструкція може бути ефективною в розрідженому повітрі стратосфери. Утім, дослідження Кейта відкидає іншу «аеростатну» ідею: закачувати у верхні шари атмосфери сірчану кислоту через трубу, яку утримуватиме на висоті закріплена на землі повітряна куля. Не схвалюють науковці й використання ракет чи гармат для транспортування хімікалій у стратосферу (див. «Складне завдання»).

На перший погляд, дослідження Aerojet Flight Sciences може видатися надзвичайним. Якщо кількох мільйонів тонн сірки на рік буде достатньо для охолодження Землі на один-два градуси, це, здається, підтверджує те, що Скотт Барретт, політолог із Колумбійського університету, назвав неймовірною економікою геоінженерії. Якщо кілька мільярдів доларів на рік, витрачених на сірку, можуть компенсувати потепління так само ефективно, як сотні мільярдів, інвестованих у низьковуглецеву енергію, отже, геоінженерія справді вигідна. Можливо. Але опоненти цієї ідеї схильні характеризувати як «фаустівську».

СМОГ ВІЙНИ

Однією з причин відмови від сірчаного екранування може бути шкода, завдана озоновому шару. Реакції, що знищують озон, відбуваються швидше на поверхнях, як-от тій, яку утворюють частки сульфатів, ніж на відкритому повітрі. А отже, є ймовірність того, що потрапляння сульфатів в атмосферу

може спричинити втрату озону, відтак і збільшення інтенсивності ультрафіолетової радіації на планеті. Справді, виверження гори Пінатубо 1991 року призвело до знищення озону, хоча й охолодило клімат.

Проте сучасні дослідження нашоують на думку, що будь-який ризик для озонового шару, мабуть, все ж не є достатньою підставою для того, щоб відмовитися від цієї ідеї. Завдяки Монреальському протоколу, який заборонив використання різних хімікалій, що руйнують озон, його перспективи тепер виглядають вельми оптимістично. Сірчана геоінженерія, звісно, сповільнить його відновлення, але не призведе до зворотного процесу. Клімат може бути вартий певної втрати захисту від ультрафіолету.

Може. Але це також сфера, що потребує дослідження. Адже ризик полягає і в майже непомітній відмінності між термінами «глобальне потепління» та «кліматичні зміни». Якщо подвоїти обсяг двоокису вуглецю в атмосфері, то середня температура у світі зросте. Додайте правильний обсяг стратосферної сірки – і температура повернеться на попередні позиції. Інакше кажучи, чистого глобального потепління не буде. Та хоча середня температура залишається на тому самому рівні, клімат усе одно змінюється. Моделювання засвідчило, що навіть після подолання парникового ефекту клімат все одно буде теплішим у полярних регіонах і холоднішим у тропіках. І, що більше тривожить, опадів буде менше.

Усі комп'ютерні моделі стратосферного екранування показують зменшення дощових опадів, хоча деталі варіюються. Що більше двоокису вуглецю потрапляє в атмосферу і що менше в небі сонячного проміння, то сухішим стає клімат. І ця посуха більша в одних регіонах, ніж в інших. Одне з недавніх досліджень, наприклад, засвідчило, що в Китаї таке охолодження спричинить значно більшу посуху, ніж в Індії. Це може мати політичні наслідки навіть попри те, що завдяки оптимальній геоінженерії в обох країнах буде клімат, ближчий до первісного, ніж без неї. »

екран, потрібна невелика кількість літаків. За результатами дослідження Кейта, проведеного на замовлення компанії Aerojet Flight Sciences, що виробляє висотні безпілотні літальні апарати, цю функцію з кількох баз по всьому світу може виконати авіакомпанія, менша за Jet Blue (американська лоу-кост-авіакомпанія, якій належать 168 літаків).

Однак для цього знадобляться літаки новітньої роз-

КРИЖАНИЙ НАСТУП

Сповзання гренландських льодовиків до океану призведе до підвищення його рівня. Науковці намагаються сповільнити чи зупинити цей процес

Розуміння механізму та наслідків цих ефектів є ще одним важливим кроком. Зараз його зробити важко, тому що порівняти різні дослідження з геоінженерії нелегко. Адже всі вони ґрунтуються на різних припущеннях. Але Алан Робок із Ратгерського університету сподівається зробити це. Проводячи дослідження в геоінженерії, він водночас відверто вороже ставиться до будь-яких пропозицій використання технологій. Робок об'єднав свої зусилля з науковцями з інших інституцій, щоб розробити кілька варіантів, які можна буде випробувати на комп'ютерних моделях.

Ця робота, до якої можуть бути залучені десять чи навіть більше команд моделювальників, дасть дослідникам змогу краще зрозуміти, що ж насправді відбувається, і побачити, які результати, ймовірно, будуть залежними від примх програмного забезпечення. Упродовж кількох років їм рідко вдавалося отримати обчислювальні потужності хоча б для однієї геоінженерної стимуляції, використовуючи найновішу кліматичну модель, тож ця інвестиція часу та зусиль є великим кроком уперед.

Хай там що покаже моделювання, складно уявити, що його результати будуть лише позитивними. Саме тому більшість дослідників, які працюють у галузі геоінженерії, відкидають думку про те, що її «неймовірна економіка» надзвичайно вигідна. Охолодження шляхом екранування та парникове потепління не можна замінити одне на одне. Додавання все більшого обсягу сульфатів для компенсації дедалі більшого обсягу двоокису вуглецю небезпечно, бо призведе до посух. Охолодження може послабити пікові температури планетарної лихоманки або ж допомогти виграти час, доки не почнуть давати ефект обмеження на викиди. Та все ж сульфатне екранування сонячного світла є додатковим засобом, а не альтернативним. До того ж є й інші пропозиції. Підприємливі дослідники шукають способи екстракції двоокису вуглецю з атмосфери та його накопичення у сховищах.

ЗАСМОКЧЕМО І ПОБАЧИМО

Природа вже має свій метод: фотосинтез. Отже, є два шляхи: використання політичних і фінансових інструментів для заохочення вирощування лісів та хімічних інструментів для підтримки вирощування фотосинтетичного планктону. Щоправда, обидва підходи мають своїх скептиків, особливо хімічний. Планетарні хакери з індустріальними нахилами, однак, пропонують інженерне рішення – так звану технологію прямого повітряного захоплення вуглецю. Вона покликана хімічно вичистити двоокис вуглецю з атмосфери й ховати його в концентрованій формі під землею. Різні компанії (включно з компанією Кейта) намагаються створити демонстраційні моделі для такої технології. Одним із варіантів є ряди пропелерів, що продуватимуть великі обсяги повітря через поверхні, якими протікатиме рідина-абсорбер.

бонату, вивільнюючи хімічний «простір», у який «затікатиме» атмосферний вуглекислий газ.

Фахівці одразу помітять потенційну перешкоду. Окис кальцію виготовляють, нагріваючи вапняк (карбонат кальцію). Під час цього процесу з нього виділяється двоокис вуглецю (як, до речі, й у результаті використання вихисного палива для нагрівання). Цей вуглекислий газ треба буде вилотити й десь накопичити, як пропонує технологія «прямого повітряного захоплення», що, однак, не становитиме проблеми: якщо печі працюють як слід, газ уже буде концентрованим.

Ідея використання вапна досить стара, вперше її висловив дослідник Гарун Хешгі з Exxon Mobil у середині 1990-х. Тим часом дослідження Кругера отримало грант від іншої нафтової компанії Shell у межах її програми GameChanger. Циніки посміхнуться при згадці про на-

Як альтернативний абсорбер можна використати океан. Цю можливість досліджує Тім Кругер, науковий співробітник і поки що єдиний працівник щойно заснованої Оксфордської програми геоінженерії (при Оксфордському ж університеті). Він пропонує затоплювати в морях та океанах негашене вапно (окис кальцію). Зміна хімічного складу води змусить розчинений у ній двоокис вуглецю перетворюватися на іони карбонату та бікар-

СТРАТОСФЕРНА ПОДУШКА. Гібридний літак-дирижабль Р-791 компанії Lockheed може бути використаний для розпилення сірчаної кислоти на висоті 20–25 км

фтові компанії, а також про інтелектуальну власність і прибутки, на які сподіваються організації, що намагаються уловлювати вуглець в атмосфері. Але гроші потрібні. На кошти Shell, наприклад, працювала група дослідників, які оцінювали плани Кругера. Вони дійшли висновку, що його технологія дасть змогу уловлювати тонну двоокису вуглецю за \$40 – ця цифра на диво мала, але попередня, тож Кругер поки що намагається її не розго-

лошувати. Кейт сподівається, що тонна, перехоплена його повітряним уловлювачем, коштуватиме в найкращому разі \$100. Люди, далекі від технології, але менш зацікавлені в її успіху, вважають, що ціна буде вищою.

Оптимізм Кругера типовий. Популярність геоінженерії зачіпає й інші дослідження. Хорошим прикладом є відбілювання хмар. До 2006-го над ідеєю охолодження планети шляхом розпилення туману з морської солі над низькими шарами морських хмар (це мало зробити їх білішими) працювали двоє немолодих британських вчених. Лише чотири роки потому до фізика Джона Летгема, автора ідеї, та морського інженера Стефена Солтера, розробника систем для втілення її в життя, приєдналися ще 23 дослідники із сімох різних інституцій, щоб підсумувати всі здобутки в цій галузі в одній науковій праці. У ній вони розглядають не лише ефект охоло-

Славека Тулачика, спеціаліста з руху льодовиків з Університету Каліфорнії в Санта-Круз, заблокувати полярні шапки планети. У цій ідеї відчутні геркулесові зусилля, з якими не порівняти махінації з повітрям та океанами.

ЯКЩО ЕКСПЕРИМЕНТИ В ГАЛУЗІ ГЕОІНЖЕНЕРІЇ БУДЕ ПРИПИНЕНО, ЛЮДСТВО НІКОЛИ НЕ ДІЗНАЄТЬСЯ ПРО ЇЇ МОЖЛИВІ ПЕРЕВАГИ

На думку Тулачика, одним із найкатастрофічніших наслідків кліматичних змін може стати зростання рівня Світового океану. Ризик не так у тому, що крижані шапки Гренландії та Антарктики розтануть, а в тому, що під них потрапить достатньо талої води, щоби полегшити їм шлях із суходолу в океан. І вчений висловив свої ідеї щодо того, як сповільнити цей процес. Для цього треба або відкачувати талу воду, або заморожувати її на місці рідким азотом. І зробити це потрібно лише в кількох місцях. Значна частина криги, що потрапляє в океан, наприклад, із Гренландії, стікає лише трьома льодовиками. Якщо знайти спосіб сповільнити або зупинити цей процес, то можна вирішити велику проблему.

ДИЯВОЛ ТА ДЕТАЛІ

Забруднення стратосфери. Вапнування океанів. Блокування гренландських льодовиків. Легко зрозуміти, чому скептики ігнорують геоінженерію. Якщо розглядати її як замітник зменшення викидів парникового газу та засіб відтягування вирішення проблем на невизначене майбутнє, то вона справді може виявитися фаустівською обладкою. Проте геоінженерію краще використати для полегшення шляху до низьковуглецевого світу. Більшість дослідників, які працюють над стратосферним екрануванням, приміром, вважають, що найкраще його було би використати для зменшення пікових температур, які Землі доведеться пережити в майбут-

ньому, коли викиди парникового газу вже почнуть скорочуватися, а його рівень в атмосфері все одно зростатиме.

Щоб переконатися, що працює хоч якась форма геоінженерії, потрібно провести бодай невеликі експерименти. В океани вже додавали залізо – за загальним визнанням, без значного успіху, але й без відчутної шкоди. Такі дослідження регулює Лондонська конвенція із запобігання забрудненню моря викидами (схвалена Конвенцією про біологічне різноманіття). Але як бути з іншими експериментами? Рішення Нагойської конвенції дозволяють проводити їх, проте в невеликих масштабах. Але в яких саме? За якими стандартами? Лабораторними чи планетарними? Ентузіаста чи опонента?

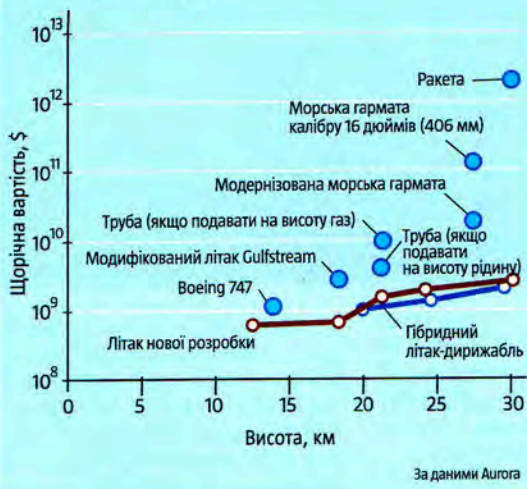
Візьмімо, наприклад, експерименти з екранування. Їх можна розпочати досить швидко, якщо буде фінансування. Адже неважко уявити розпилення сірчаної кислоти з одного висотного літака та вивчення наступних хімічних реакцій з іншого. Американське аерокосмічне агентство НАСА вже має модифікований літак U-2, який чудово впорався б із цим завданням.

Такі експерименти, звісно, завдадуть шкоди стратосфері. Але вона буде значно меншою, ніж від ультразвукового літака Concorde або космічного човника, що є прийнятними для більшості людей. Якщо ж експерименти в галузі геоінженерії буде припинено, людство ніколи не дізнається про її можливі переваги.

Утім, несвоечасним вважають поспіх навіть деякі дослідники-ентузіасти. Зокрема, Девід Кейт, який довго був прихильником подальших досліджень, каже: «Краще витратити кілька років на дискусію, аніж поспішати з експериментами. Можна провести багато досліджень, які багато чого пояснять і водночас матимуть незначний вплив на довкілля. Але їхні висновки будуть значними». Проривний розвиток геоінженерії треба врівноважити, зокрема, відповівши на деякі серйозні запитання: хто від цього виграє? Хто приймає рішення? Хто ризикує? ■

СКЛАДНЕ ЗАВДАННЯ

Щорічна вартість розпилення мільйона тонн сірчаної кислоти у стратосфері

дження, створений їхньою схемою, а й можливості польових випробувань та їхні ймовірні результати. Наприклад, те, як же поведуться хмари, – на це запитання кліматологи, які обмежуються спостереженнями та моделюванням без прямого втручання, все ще не мають відповіді.

Відбілювання хмар має певну естетичну привабливість, у ньому важко побачити загрозу довкілля. Але найсприятливішою для клімату є пропозиція

Небесна

Автор:
Марина
Гнатенко

Фото
автора

У сезон осінніх депресій сюди варто їхати, щоб зарядитися життєвою силою. Ауру Підкаменя творять дві пам'ятки дохристиянських часів: Камінь-Велет і гора Рожаниця. Ім'я селищу, а відтак містечку дав саме валун заввишки 17 м і завширшки 8–10 м. Камінь цей вабив людей у всі часи. Язичники молилися йому, християни заклали на ньому храм, а згодом створили на горі домініканський монастир, що мав перевершити величчю язичницької святині. Понад 300 років він був одним із центрів християнської Європи. Дехто, як-от гайдамаки, всерйоз лякав домініканців, і ті на якийсь час тікали, однак поверталися. Ченців меншало, проте монахи жили

тут аж до 1946 року. Радянський режим обірвав цю історію. І лише в 1997-му монастир знову передали ченцям Студійського уставу УГКЦ, які нині й відроджують зруйновані святині.

РОЖАНИЦЯ В ТУМАНІ

Перше враження від Підкаменя – вітер і мряка. Зате повітря, здається, можна пити, а непоказні яблука з придорожного деревця смачні, як мед. Гору Рожаницю і монастир на її вершині видно ще від автостанції. Місцеві радять іти широким шляхом, а авто залишити внизу. Адже що ближче до храму, то гірша дорога. Під монастирем вона «сходить на пси», як каже дачник, котрий пропонує підвезти мене мотоциклом.

Їдемо вгору. Біля мурів ліворуч – поворот. Праворуч – сіра будівля адміністрації психоневрологічного інтернату. Ліворуч – високий мур, попереду – брама, з-за якої лунає молитва. Це ще не монастир, а... інтернат, а моляться його мешканці-пацієнти.

Стежка попід муром виводить за ріг – і я розумію божественний захват предків. Знизу відкривається неозорий краєвид. Камінь-Велет лежить на горбку в зеленій долині, що тоне в імлі, обрамленій лісами. Чудернацький контраст висот: тут гори Медобори підступають до Брідської низини. Садки, хати, сині куполи храму, десь куриться вогонь. Одвічний спокій...

До пагорба, на якому стоїть камінь, треба спускатися. Про

ТВЕРДЬ

Містичний камінь-мегаліт, гірське повітря, краса краєвидів, оборонний монастир, один із найуспішніших фестивалів. Лише однієї з цих причин достатньо, щоби відвідати містечко Підкамінь на Львівщині

нього тут переповідають чимало легенд. Поширена – про чорта, який хотів скинути його на монастир, та не доніс: злякали півні. Археологи мають свою версію: колись тут було море, але згодом вода зійшла, залишивши скелі й гори.

Доклавши певних зусиль, піднімаюся на камінь видовбаними сходами. На вершині містяться шість заглиблень-могил. Камінь весь прорубаний нішами й пазами. Вважають, що перші християни ще в X–XI століттях збудували на ньому храм, який потім зруйнували монголотатари. На схилах – усюди хрести й плити. Їх називають козацькими. Проте очевидно, що перші монахи та християни ще до козаків теж ховали тут померлих.

ВЕЛЕТЕНЬ-ВАЛУН.
Він і дав назву місцевості

РАНА БОГОРОДИЦІ.
Коли навколо монастиря точилися війни, куля поцілила в щок Діви Марії

Неподалік помічаємо печеру. Як з'ясували історики, там виконувалися язичницькі обряди. Припускають, що печера, камінь і Рожаниця належали до єдиного святилища давніх русичів.

ЖИТТЯ У ВІРІ

Без бесіди з монахами, обізнаними в минулому цього краю, мандрівка буде неповною. Дві дачниці показують, що мені треба видертися ще вище вгору схилом, де пасеться двійко корів. Зустрічаю двох змерзлих туристів, які приїхали на авто і шукають, хто би провів їм екскурсію. Аж ось і монастирські мури. На розі загрозливо схилена вежа з бароковою скульптурою в короні, ймовірно, роботи знаменитого Іоанна Пін-

зеля. Від вітру й туману навертаються сльози.

«Ми тут, як у туманному Альбіоні, – жартує брат Олександр, який зустрічає мене біля входу до келій. – Як встаємо зранку, то донизу нічого не видно. Туман тримається до полудня, але потім в гарну погоду з мурів видно Почаїв, що за 18 км. А Тарас Шевченко, який певний час мешкав у Почаєві, написав картину, на якій монахи дивляться у бік Підкамінського монастиря».

Вперше побачивши монастир із Почаєва, прочани ідуть і сюди. Монах розповідає нам: коли 1240 року в небі над Почаївською та Підкамінською горами було явлення Богородиці, дві її стопи стояли на цих двох

ІСУС НЕОПАЛИМИЙ. Це розп'яття вберегли від вогню в'язні радянського концтабору

ВІДРОДЖЕННЯ. Найперший клопіт ченців – відремонтувати Святоуспенський собор. Його вежа падає

горах. На місці стопи монахи звели храм під синім куполом, який я бачила з мурів. Коли церква вийшла з підпілля, храм Святої Параскеви передали громаді УАПЦ.

«Монастир не може утримувати всі храми, – пояснює чернець. – Нас тут лише четверо, часом навіть троє. А комплекс величезний. Тому не на часі й питання про повернення монастирю його території, де з 1946 по 1956 рік містилася в'язниця НКВС. Тут перебували неугодні режиму люди, як-то духовництво, патріоти. В одному з підземель, де були крипти (каплиці для поховань. – Ред.), влада створила катівню для допитів. Нині там діє нижній підземний храм на честь Усікновення глави Іоанна Предтечі».

«У цій темній історії маємо світлу постать Миколи Цегельського, каплиця якого розташована у дворі, – веде далі брат Олександр. – Цей священик пішов проти людей, які хотіли заступити собою Бога». Комуністи його катували й відтак вислали до Мордовії. Однією з причин приїзду Папи Івана-Павла II до України 2001 року було те, що він зарахував до лика блаженних 28 осіб. Серед них був і

отець Микола Цегельський, який помер як мученик, однак не зрікся віри.

Божевільня, яку створили тут після закриття тюрми, працює й нині. «Живемо стіна в стіну, – розповідає брат Олександр. – Коли хтось кричить – чути. Але мусимо адаптуватися. Божевільні вільні від гриха, позаяк несвідомі того, що роблять. Тому, якщо їм дозволяють лікарі, можуть бути присутні на літургії або вечірні. Туристи інколи бояться, що вони увірвуться сюди. Але цей страх не має підстав: тут держлікарня з медперсоналом і охороною».

ЧУДЕСА ТРАПЛЯЮТЬСЯ

Розмовляємо в одній із келій, обставлених важкими старовинними меблями. На стінах – картини з життя святих. Стіни й довгий склепінчастий коридор, увішаний хоругвами, явно не відреставровані. «Найперше ми ведемо роботи у Святоуспенському соборі, вежа якого може впасти, – ніби читає мої думки брат Олександр. – Наші потреби другорядні».

Коридорами йдемо до величного собору, який видно аж із Почаєва і Бродів. Під час світових воєн його неодноразово руй-

нували снаряди. Потім там були стайня, лазня і гараж для сільгосптехніки. Монах відчиняє масивні двері – і трагічна історія дивиться на нас сумними очима святих із фресок, вцілілих на склепіннях і стінах. Крізь вікна промені сонця падають на вівтар і ризницю. Під ногами – прищипані будівельним пилом входи до крипт.

Ченці нині моляться в храмі ікони «Не ридай мене, мати» – колишній каплиці собору. Він зберігся якнайкраще. За радянщини там розміщувався зерносклад. На одній зі стін – дерев'яне розп'яття, єдиний спадок домініканців. У страшні 1940 роки, щоб обігрітися взимку, в'язні НКВС палили дерево – меблі й навіть ікони. Але розп'яття палити не наважилися – перекинули його через колючий дріт селянам, які передавали його з хати до хати й повернули в храм аж у 1997-му. Розп'яття отримало славу чудотворного, про що свідчить «намолений» вигляд: до нього прикладалися стільки людей, що фарба стерлася, а дерево відшліфувалося. Ікона ж, яка дала ім'я храму, – копія Підкаменської Богородиці 1612 року, котру називали «Мати руського краю».

Коли 1772-го Галичина увійшла до Австрійської імперії, цар Йосиф масово закривав монастирі. З тих, що не міг закрити через опір вірних, конфісковували майно. Ікону, яку забрала влада, монахи викупили. А ось коли прийшли більшовики, ченців-іноземців

попросили піти. Йдучи, вони забрали образ – нині він зберігається у Вроцлаві. Копію зробили у 1997 році й теж визнали чудотворною.

Виходимо у двір. З імли визирає сонце, на якому грає позолотою скульптура Богородиці. Вона увінчує колону, прострілену в багатьох місцях. Отвір від пострілу помітний і на щоді Діви Марії, де вона тримає хрест. Усе це шрами Першої світової війни, так і зусиль совітів. Мідь під золотом почорніла. Власне, непоказний вигляд і зберіг її до 1997 року, коли монастир перейшов до студитів, а настоятелем став ієромонах Мефодій (Костюк).

«Тоді фігура почала самовідновлюватися – як благословення Боже на відновлення обителі», – переконаний брат Олександр. А ось зруйнованих будівель жодне чудо не відродить – вони старіють. Парадоксально, вважає ченець, але нінішня влада уже вдруге виділяє державні кошти на реставраційні роботи. Однак цього мало: монастир живе насамперед жертвами. Ченці не опускають рук і мріють про відновлення статусу монастиря, що покращило б інфраструктуру всієї місцевості. Як, скажімо, допомагає цьому етнофестиваль «Підкамінь». Цьогоріч він зібрав понад 5 тис. людей. Він щороку збагачується не лише новою музикою, а й іграми, виставами, майстер-класами. Фестивальний люд цікавиться місцевістю і зачудовується – іноді на все життя. ■

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Телефон монастиря
Походження
Древа Хреста
Господнього:
(0326) 63-14-33,
спитати
настоятеля
отця Андрія.
Домовитися
про екскурсію
можна також
за тел. (097)
330-12-39 (брат
Олександр)

Життя одне. Живи!

Feeria
мандрів

**НАЙКРАЩІ ПОДОРОЖІ УКРАЇНОЮ
ТА УСІМ СВІТОМ**

Крим – Закарпаття – Львівщина

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83
www.feeria.ua
ПІД ДАТОМ АВ № 020121 від 14.02.2006

ТУРИСТИЧНА ФІРМА
Feeria

МЕРЕЖА ТУРИСТИЧНИХ АГЕНЦІЙ
Feeria
мандрів

ПРОВІНЦІЙНІ КАННИ

Понад 20 років ходжу на кінофест «Молодість», цікавить мене нове українське кіно. На щастя, воно ще не вмерло. Колись фестиваль забезпечував кіношникам-початківцям додаткову увагу публіки. Тепер інакше. Привиди в опері на відкритті фесту (політики й зарубіжні зірки), а згодом ретроспективи зарубіжної класики – це комусь теж цікаво, але має дуже перпендикулярний стосунок до молодого кіно. Розклад показів на сайті фестивалю й у кінотеатрах не завжди збігався, деякі короткометражки знімали з показу «з технічних причин». Гонитва за шик-гламуром, суперпрестижем «провінційних Канн» відвернула фестиваль від головної мети. ■■

Ігор
Кручик

Богдан
Буткевич

Олена
Чекан

Дмитро
Вовнянко

ПІРРЕГІОНАЛЬНА ПЕРЕМОГА

Партія регіонів виграла місцеві вибори – хтось сумнівався? Питання в тому, як це інтерпретувати. Найзвичніше – рвати волосся на голові та інших частинах тіла з криками: «Шеф, усьо пропало». Проте залишимо цей варіант «нотаріально завіреним» «поцтреботам», у яких «Плач Ярославни» по «неньці-Україні» вже на рівні фізіології. Важливо інше – Янукович і К° пробуджує країну від летаргії. Те, у який нахабно-демонстративний спосіб регіоналі здобули цю перемогу, обурило всю тверезомислячу частину суспільства, навіть на Донбасі. На підході й новий Податковий кодекс, що зробить безробітними сотні тисяч підприємців, передусім зі Сходу. Ось і виходить, що перемога піррова. Чи то пак, піррегіональна. ■■

ТІ, ХТО ЧИТАЄ

Часто вивчаю людей у метро, котрі читають. Ось дівчина не старша 17-ти занурилася «У нестерпну легкість буття» Кундери, переживає разом із героєм його психо-статеві драми. Її сусідка-однолітка штудіює іспанську. Дама під 40 неуважно гортає «Тропік козерога» Міллера – її вже нічим не здивуєш. Юнак у спортивних штаних і гостроносих черевиках вивчає поради Карнегі «Як завести нових друзів» – мабуть, почуввається самотньо. А ось цей читає через Book Reader – просунутий дядько. Зрідка вони з пересторогою зиркають на мене, намагаючись вгадати, що я нотую в блокноті, поглядаючи на обкладинки їхніх книжок. ■■

Андрій
Лаврик

ХОЧУ В ГОСТІ

Коли закінчується осінь, вже й ранки з густими туманами, які до обіду розсіюються, а по обіді й сонце вже за горами ховається. У плаксиві осінні дні я хочу в гості до когось рідного в село, де хата-мазанка, де побілені стіни, де піч потріскує і в оселі пахне теплом. Бабусенько, хочу до тебе. Вранці висовуєш носа з-під ковдри, а там уже аромати сніданку. Чорно-білий телевізор ставав кольоровим, бо навпроти нього в печі вигравав вогонь. Хочу, щоб знову півень будив, щоб молоко з пінкою, щоб пиріжки з печі, щоб ікони з рушниками, щоб лампа олійна під коліскову тихої ночі. Запросіть нас у гості в село – дуже хочеться. ■■

Таня
Овчар

ЧАРІВНІ СЛОВА

Не можу чути, як плачуть діти, бачити, як батьки штурхають їх і кричать: «Замалчи! Я каму сказав(а)!» Раніше намагалася пояснити, що це нечесно, бо дитина цілком залежить від дорослих, що, врешті-решт, не можна користуватися тим, що вона не в змозі дати здачі. Казала: «Уявіть, що вас лупцює якась істота, вдвічі-тричі більша за вас». Зізнаюся, найчастіше мені радили йти своєю дорогою. Урок дала канадійська приятелька: «Негайно припиніть, ви порушуєте Конвенцію ООН про права дитини. Я зараз викличу поліцію (!!!)». Жінка закліпала очима й відпустила жертву. Жертва перестала ревти й зацікавлено розглядала нас. За мить, дружно взявшись за руки, вони йшли парком. Урок я засвоїла. Діє бездоганно. ■■

ВОНИ – МАЙБУТНЄ

Дітям абсолютно байдужі всі політичні маневри та економічні негаразди. Допоки батьки сушать собі голови черговими змінами влади й тим, як це позначиться на них особисто, діти живуть своїм окремим життям. Їхні біди для дорослих наївні й несерйозні. Якось нечасто зустрінеш дорослого, для якого трагедією може стати побита чашка у формі корівки. Нині на свята діти вивчають вірші про природу та красу рідного краю. Їм давно вже не втовкмачують про подвиги піонерів-героїв та перелік тортур, завданих Молодій гвардії. Вони й справді не знають, хто такий дядечко Ленін. І чудово без цього живуть. Певно, тому їхні усмішки лишаються добрими й щирими незалежно від змін влади в країні. А діти, до речі, – наше майбутнє. ■■

Ліцензія

ІСТОРІЯ МІСТА

НЕВІДОМИЙ КИЇВ

ЩОСУБОТИ ОБ 11:00 ТА 13:30
НА ТЕЛЕКАНАЛІ

Ліцензія: НР № 0900-м від 19.05.2005

RENAULT LATITUDE

ВАШ ОСОБИСТИЙ BUSINESS LOUNGE

www.renault.ua

Деталі про ціни на автомобіль на сайті компанії
та за телефоном гарячої лінії **0-800-500-351**.

Дзвінки зі стаціонарних телефонів в межах України безкоштовні.
Рено Лятитюд. Комфортний простір бізнес-класу. Керуй змінами.

DRIVE THE CHANGE

Відкрийте для себе новий седан бізнес-класу – елегантний автомобіль, який поєднує в собі гармонійні пропорції, класичний дизайн та інноваційні технології в області комфорту. Трьохзонний клімат-контроль, круїз-контроль, масажне крісло водія RELAX & MEMO, аудіосистема преміум-класу Bose® з технологією Bluetooth, ароматизатор та іонізатор повітря в салоні, фари з ксеноновими лампами, шкіряний салон, легкосплавні диски 17 дюймів, передній та задній датчики паркування, ключ-карта Renault з функцією «Вільні руки». Ціна від 211 000 грн.